

У нумары:

«Мастацкую літаратуру чытаюць тэхнары»

Невядомае пра вядомы расійскі часопіс «Наш современник».

Стар. 4

Спрачацца аб няўлоўным — бессэнсоўна

Яшчэ адзін погляд на спіс найбольш вартых паэтаў.

Стар. 6

Нягучнага слова высокая праўда

Надзея Парчук, Ніна Шклярава, Надзея Стаховіч — адметныя жанчыны-паэтэсы.

Стар. 13

Дасведчаны, чуйны, дзейны

Юбілей слыннага сучасніка — нагода для добрых слоў і пажаданняў.

Стар. 14

Усё лепшае — ад маці-беларускі

Чарговы выпуск рубрыкі «Суайчыннікі ў свеце».

Стар. 15

ІДЗЕ ПАДПІСКА НА І ПАЎГОДДЗЕ 2008 г.

ПАДПІСАЦА НА ШТОТЫДНЁВІК «ЛіМ» МОЖНА З ЛЮБОГА МЕСЯЦА

Для індывідуальных падпісчыкаў:

1 месяц — 6400 руб.
Падпісны індэкс — 63856

Ведамасная падпіска:

1 месяц — 8300 руб.
Падпісны індэкс — 638562

Індывідуальная льготная падпіска для настаўнікаў: першае паўгоддзе, на 1 месяц — 4400 руб. Падпісны індэкс — 63815

Льготная падпіска: 1 месяц — 6500 руб. Падпісны індэкс — 63880

Каб год для вас быў неблагім — падпішыцеся на «ЛіМ»!

Спазнай і палюбі

29 лютага ў Вялікай зале сталічнай філармоніі адбылася прэм'ера новай тэатралізаванай праграмы Беларускага дзяржаўнага харэаграфічнага ансамбля «Харошкі».

Годным, гоным, родным словам — «Беларусы» — гучыць назва гэтай грандыёзнай кампазіцыі, праца над якой доўжылася тры гады. Аўтар незвы-

чайнай драматургічнай задумы і яе сцэнічнага ўвасаблення, стваральнік арыгінальных танцаў, у якіх адмыслова перапляліся-спалучыліся даўнія

фальклорныя традыцыі з лексікай сучаснай прафесійнай харэаграфіі, — мастацкі кіраўнік ансамбля, народная артыстка нашай краіны, лаўрэат

Дзяржаўнай прэміі Рэспублікі Беларусь Валянціна Гаявая. Поруч з ёю працавалі натхнёныя энтузіясты новай імпрэзы: мультыінструменталіст, аранжыроўшчык, адзін з аўтараў музыкі і, можна так сказаць, капельмайстар Уладзімір Гінько ды музычны кіраўнік, вядомы кампазітар Мар'яна Марозава, мастакі па касцюмах Аляксей Гаявы ды Юрый Піскун. І, зразумела, — усе артысты «Харошак».

«Беларусы»... Такая гучная і сур'ёзная назва, як гаворыцца, шмат да чаго абавязвае. І стваральнікаў відовішча, і глядачоў. Прэм'ера папулярнага ансамбля адрасуецца не тым, каму цешыць вока чарговы маляўнічы эстрадна-этнографічны сувенір. На працягу двух канцэртных аддзяленняў перад глядачом разгортваецца поліфанічнае і полірытмічнае відовішча, у якім па-мастацку вобразна люструецца кругабеж жыцця чалавека на зямлі. А менавіта — жыцця беларускага селяніна, спакроўленага са спрадвечным цыклам змен у прыродзе.

(Працяг на стар. 11)

Рыцарскія традыцыі

У Нацыянальным музеі гісторыі і культуры Беларусі адкрылася новая выстава «Рыцары вялікага княства». Праект быў падрыхтаваны па ініцыятыве ваенна-гістарычнага клуба «Княжы Гуф», які з'яўляецца часткай Рэспубліканскага маладзёжнага гістарычнага аб'яднання «Рыцары вялікага княства».

На выстаўцы прадстаўлена калекцыя даспехаў канца XV пачатку XVII стагоддзяў, халодная і агнястрэльная зброя, а таксама святочныя строі той эпохі. Упершыню ў гісторыі Беларусі паказана рэканструкцыя мундзіра Януша Радзівіла XVII стагоддзя і мундзіра фузельера 18 пяхотнага палка Вялікага княства Літоўскага. Акрамя таго ў экспазіцыю ўвайшлі арыгінальныя рэчы з прыватных калекцый, а таксама наканечнікі дзідаў, знойдзеныя на тэрыторыі тагачаснага ВКЛ.

Амаль усе экспанаты выставы зробленыя рукамі членаў клуба «Княжы Гуф», а менавіта Кацярынай Мікулёнак, Аленай Максімовіч, Вольгай Мяцельскай, Анатолям Паўлавым, Сяргеем Кавальчуком, Святланай Сікірыцкай і Юліяй Брузго. Пры рэканструкцыі аўтары абавіраваў на гістарычныя матэрыялы, старадаўнія палотны, гравюры, летапісы, манускрыпты, супрацоўнічалі з Нацыянальнай акадэміяй навук і гісторыкам Юрыем Боханам, каб зрабіць экспанаты максімальна набліжаныя да арыгіналаў.

Кіраўнік клуба «Княжы Гуф» Фёдар Міхееў распавёў прысутным аб

дзевяцігадовай дзейнасці рыцарскай суполкі. За час існавання клуба было адноўлена 16 латных комплексаў XV—XVI стагоддзяў, мноства касцюмаў і прадметаў побыту, створаны першыя рабочыя макеты камням'этаў. Рэканструюваныя рэчы выстаўляліся ў экспазіцыях Нацыянальнага музея гісторыі і культуры, музея старажытнабеларускай культуры Нацыянальнай акадэміі навук, Мірскім замку, музеях Ліды і Заслаўя.

Члены клуба ўдзельнічалі ў рыцарскіх фестывалях па ўсёй Еўропе, здымаліся ў мностве фільмаў, сярод якіх «Дзённы дзор», «Анастасія Слуцкая», «1612. Хронікі смутнага часу». Штогод на базе клуба праводзяцца семінары па гісторыі касцюма і геральдыцы ВКЛ, ладзяцца тэатральныя прадстаўленні і рыцарскія турніры.

Падчас адкрыцця выставы адбылася прэзентацыя кнігі Юрыя Бохана «Турнірныя традыцыі ў Вялікім княстве Літоўскім у XIV—XVI стагоддзях». Кніга прысвечана далучанасці ВКЛ да турнірных традыцый заходняй Еўропы. «Узбраенне заўсёды займала асаблівае месца ў гісторыі

любой цывілізацыі, — адзначыў гісторык. — Увесь дабрабыт і само існаванне чалавецтва залежыць ад таго, наколькі гэтае чалавецтва можа сябе абараніць. Таму вайсковая справа з'яўлялася клопам не толькі ваяроў, але і вялікіх розумаў кожнай эпохі. І ў часы Адраджэння над узбраеннем працавалі лепшыя гуманісты, якіх мы ведаем у якасці мастакоў, але ўсе яны прыклалі руку да развіцця вельмі важнай і пачэснай справы».

Выстава «Рыцары вялікага княства» будзе працаваць да 23 сакавіка.

Ян АКУЛІН
Фота аўтара

У перадапошні дзень каляндарнай зімы ў Беларускам дзяржаўным музеі гісторыі Вялікай Айчыннай вайны адкрылася адметная выстаўка "У пошуках страчанага", на якой прадстаўлены ўнікальныя фотаздымкі і паштоўкі гарадоў і мястэчак Беларусі канца XIX — пачатку XX стагоддзя з калекцыі філакартыста, лаўрэата прэміі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь "За духоўнае адраджэнне" Уладзіміра Ліхадзедава.

«Беларуская думка», № 2

У лютаўскім нумары часопіса "Беларуская думка" асноўнае месца занялі пытанні ролі і становішча айчыннай моладзі ў грамадстве. Якім будзе наша жыццё заўтра? Гэта пытанне хвалюе кожнага, але наўрад ці мы задумваемся, што тым, каму сёння "крыху за трыццаць", незалежна ад іх дання, прыйдзеца жыць у свеце, шмат у чым арыентаваным на патрэбы, густы і звычкі цяперашніх падлеткаў. Як дзяржава павінна здзяйсняць маладзёжную палітыку? З якімі праблемамі сутыкаюцца маладзёжныя ініцыятывы ў краіне? Такую тэму для абмеркавання "Беларуская думка" прапанавала ўдзельнікам традыцыйнага "круглага стала", за якім сабраліся аўтарытэтыныя дзяржаўныя і грамадскія дзеячы, прадстаўнікі Міністэрства адукацыі Беларусі і маладзёжных арганізацый.

Яшчэ ніколі дагэтуль у нашай рэспубліцы не праводзілася сацыялагічнае даследаванне праблематыкі фарміравання маладзёжных эліт і іх адказнасці за сферы дзейнасці, у якіх яны заняты, за прэстыж дзяржавы і рэпутацыю ўлады. Вынікі першага падобнага апытання каменціруюць прадстаўнікі аналітычнага цэнтра "ЕсоМ" Сяргей Мусіенка і Ганна Квілорыя.

Уартыкуле "Партыйныя пасткі" доктар гістарычных навук, прафесар Уладзімір Казлякоў адзначае, што любая палітычная партыя імкнецца прывабіць да сябе моладзь. Бо ад таго, якія вартасныя арыенціры ды палітычныя ўстаноўкі за соўбей маладое пакаленне, шмат у чым залежыць не толькі лёс самой партыі, але і будучыня краіны. Гэта выдатна разумеюць партыйныя лідэры і таму не абыходзяць сваёй увагай моладзь. Таму зусім невыпадкова ў шматлікіх праграмах партый прысутнічаюць палажэнні або цэлыя раздзелы, прысвечаныя маладому пакаленню.

Не мог часопіс абысці ўвагай важныя для Беларусі гістарычныя даты. Да 90-годдзя з дня нараджэння Пятра Машэрава на старонках "Беларускай думкі" змешчаны шэраг публікацый і архіўных дакументаў, прысвечаных лёсу кіраўніка БССР. Да 200-годдзя Вінцэнта Дуніна-Марцінкевіча — артыкул доктара філалагічных навук, прафесара Вячаслава Рагойшы.

Палемічная трактоўка вобраза знакамітай гістарычнай асобы даецца ў артыкуле Аляксандра Гронскага "Кастусь Каліноўскі: канструяванне героя". Аўтарзначае: "Менавіта з прычыны стварэння штучнага міфа польскі рэвалюцыйнер-фанатык Вінцэнт Канстанты Каліноўскі ператварыўся ў "беларускага рэвалюцыйнага дэмакрата Кастуся Каліноўскага".

V.K.

Добрай дарогі па Беларусі!

Як падкрэсліў аўтар экспазіцыі, збіральніцтвам ён захапляўся яшчэ са школы: напачатку гэта былі маркі і значкі. Але аднойчы ўбачыў паштоўку з выявай свайго роднага горада Полацка і набыў некалькі штук. З іх усё і распачалося. Увогуле ж, Уладзімір Аляксеевіч займаецца зборам паштовак вось ужо 30 год, а ягоная калекцыя налічвае каля 15 тысяч (!) экзemplяраў.

Шматлікія стэнды выстаўкі прысвечаны ўсім абласным гарадам Беларусі і прыналежным да іх тэрыторыям. Паштоўкі адлюстроўваюць тагачасныя будынкі, помнікі архітэктуры, краявіды, абліччы гарадоў і мястэчак нашай краіны... Да слова, некаторыя фотаздымкі былі, бадай, адзінай гістарычнай крыніцай, па якіх адраджалі і адбудовалі архітэктурныя комплексы і збудаванні.

Унікальным выступае стэнд "Пісьмы", на якім прадстаўлены адваротныя бакі паштовак з перапіскай нашых продкаў. Тут і прызнанні ў каханні, і расповеды пра тое, як яны жылі, і што колькі каштавала на той час. Адным словам, ён выклікае цікавасць не толькі ў звычайных наведвальнікаў, але і ў гісторыкаў, бо паказвае "жывую" праўду простых людзей, іх побыт...

Экспазіцыя "Беларускія вобразы" таксама прысвечана нашым продкам. На паштоўках — выявы як простых сялян, так і заможных асоб розных саслоўяў у самабытных адзенні, вясельных і велікодных абрады.

Прыцягальна-пазнаваўчай паўстае адмысловая серыя стэндаў пад агульным назовам "Беларусь, 1915 — 1918 гады, праз аб'екты германскага салдата". Гэта здымкі, зробленыя падчас Першай сусветнай вайны нямецкімі фатографамі. Але паштоўкі не адлюстроўваюць баявыя дзеянні. На іх — увасабленне гарадоў і мястэчак тагачаснай Беларусі: Лынтупы, Камаі, Альшаны, Ліда, Кобрын, Відзы, Смаргонь...

На ўрачыстым адкрыцці выстаўкі дырэктар РВУ "Літаратура і Мастацтва" Алесь Карлюкевіч выказаў удзячнасць гаспадарам Беларускага дзяржаўнага музея гісторыі Вялікай Айчыннай вайны і, у прыватнасці, яго дырэктару Сяргею Азаронку за прадстаўленне плошчы пад экспазіцыю.

У сваю чаргу Сяргей Азаронак зазначыў, што супрацоўнікам музея вельмі прыемна, што выстаўка Уладзіміра Ліхадзедава ўпершыню наладжана менавіта ў іх, і дадаў: "Гэта глыбока сімвалічна: у 1944 годзе, агразу пасля вызвалення нашай краіны, беларускі народ першым у свеце стварыў падобны музей. Выстаўка перадае дух часу і акрамя гістарычных каштоўнасці, як і сама канцэпцыя музея, паказвае — наступнай вайны не павінна быць".

Павел Якубовіч, заслужаны дзеяч культуры Беларусі, галоўны рэдактар газеты "Советская Белоруссия", нагадаў прысутным, што менавіта на старонках газеты распаўсюдзіў праект "У пошуках страчанага". "Выстаўка будзе мець вялікі рэзананс у нашай краіне і стане культуралагічнай

паззей не толькі для Мінска, — адзначыў Павел Ізотаўіч. — Распачынаючы ў газеце рубрыку "У пошуках страчанага", я як галоўны рэдактар выдання імкнуўся прывабіць як мага больш чытачоў, і асабліва моладзі, да вельмі багатай гісторыі нашай краіны".

Першы намеснік міністра культуры Беларусі Уладзімір Рылатка падкрэсліў вялікую значнасць выстаўкі ў адукацыйным, пазнаваўчым і патрыятычным выхаванні моладзі, акцэнтаваўшы ўвагу на тым, што літаральна ў гэтыя дні ў рэспубліцы распаўсюдзіліся вялікая культурная акцыя "Мы — беларусы". Падчас яе дзiesiąткі і сотні прафесійных і самадзейных артыстаў, а таксама мастакі праедуць з канцэртамі, выступленнямі і выстаўкамі па гарадах і мястэчках Беларусі.

У сваім слове Уладзімір Ліхадзедаў зазначыў: "Выстаўка — лагічны працяг газетнага праекта, якому амаль чатыры гады. Таксама ён перарос і ў кніжны праект, у рамках якога пабачылі свет ўжо два выданні.

Выстаўкі адбываліся і раней, але гэта былі экспазіцыі рэпрадукцый паштовак. Яны зараз знаходзяцца ў сценах Жыровіцкага манастыра, Полацкага ўніверсітэта, у рэдакцыі газеты "СБ. Беларусь сегодня". Упершыню ж прадстаўлена экспазіцыя арыгінальных паштовак, якую на працягу двух год плануецца паказаць па ўсёй рэспубліцы".

Таксама ў планах — стварэнне серыі выставак рознай тэматыкі. Так, 15 красавіка тут жа, у Беларускам дзяржаўным музеі гісторыі Вялікай Айчыннай вайны, адкрыецца выстаўка літаграфій (агульнай колькасцю каля 50 экзemplяраў) нашага славутага земляка Напалеона Орды.

Віктар КАВАЛЁЎ

Фота Кастуся Дробава

У доме класіка

У Дзяржаўным літаратурна-мемарыяльным музеі Якуба Коласа адбыўся літаратурны чацвер, прымеркаваны да Міжнароднага дня роднай мовы, які адзначаецца штогод, пачынаючы з лютага 2000 года. Мова — не толькі сродак зносін паміж людзьмі, яна паказвае на адзіную культурную прастору, у якой яны жывуць, гэта — спадчына, што засталася нам ад продкаў. Таму трэба берагчы яе, размаўляць на ёй не адзін дзень на год, а кожны дзень кожнага года, каб назаўсёды не страціць той бяспэжны духоўны набытак.

Свята праходзіла ў доме славутага беларускага паэта Якуба Коласа. Ён разам са сваім сябрам і папличнікам Янкам Купалам стаяў ля самых вытокаў сучаснай беларускай літаратурнай мовы. З 1921 года, пасля вяртання з Куршчыны, ён пачаў працаваць у Навукова-тэрміналагічнай камісіі, і, паводле ўспамінаў сучаснікаў, быў адным з яе самых актыўных удзельнікаў, прапаноўваў для разгляду глыбока народныя тэрміны. Потым была праца ў Інстытуце беларускае культуры, у Акадэміі навук на пасадзе віцэ-прэзідэнта. Якуб Колас з'яўляецца адным з рэдактараў

Руска-беларускага слоўніка, які пабачыў свет у 1953 годзе. Нельга не ўспомніць і славыты ліст Коласа, які ён напісаў прыкладна за тры месяцы да сваёй смерці і ў апошні дзень свайго жыцця напісаў у ЦК КПБ. На вялікі жаль, той ліст быў на доўгі час пакладзены "пад сукно". Але праўду не схаваеш, і на пачатку 1990 гадоў ён усё ж быў апублікаваны.

Сустрэча прайшла ў добразычлівай атмасферы. Малодшы сын Якуба Коласа М. Міцкевіч распавёў пра сучасны стан мовы, пра стаўленне да мовы свайго бацькі. Напрыканцы выступ-

лення ён прачытаў некалькі вершаў розных паэтаў, прысвечаных мове.

Вельмі цікава выступіў супрацоўнік тыднёвіка "Літаратура і мастацтва", паэт Янка Лайкоў, які завяршыў сваё выступленне выдатным вершам пра Беларусь.

Аспірант кафедры мовазнаўства Беларускага дзяржаўнага педагагічнага ўніверсітэта імя Максіма Танка Ю. Чарнякевіч, які займаецца вывучэннем беларускіх гаворак, зазначыў, што існуе не толькі літаратурная мова, што яна падзяляецца на дыялекты і распавёў пра тую гаворку, на якой размаўляў у дзяцінстве маленькі Кастусь Міцкевіч — будучы народны паэт Якуб Колас.

Усе прысутныя з вялікім задавальненнем паслухалі і выступленне галоўнага рэдактара часопіса "Роднае слова" Ул. Куліковіча, які распавёў пра часопіс, пра новыя цікавыя рубрыкі ў ім, што пабачыць свет на працягу года.

Завяршыў сустрэчу паэт, загадкава аддзела прозы часопіса "Польмя" Ана-толь Зэкаў, які таксама прачытаў свае вершы, прысвечаныя роднай мове.

Вадзім КОРАНЬ, старшы навуковы супрацоўнік Дзяржаўнага літаратурна-мемарыяльнага музея Якуба Коласа

Юбілей паэта

У дзіцячай бібліятэцы № 1 г. Мінска адбылося літаратурнае свята, прысвечанае 100-годдзю з дня нараджэння выдатнага беларускага паэта Станіслава Пятровіча Шушкевіча. У ім прынялі ўдзел сакратар праўлення Саюза пісьменнікаў Беларусі, старшыня сталічнай пісьменніцкай арганізацыі Міхась Пазнякоў, яго намеснік пісьменніца Наталля Касцючэнка, вядомыя паэты Валянцін Лукша і Ніна Галіноўская, а таксама вучні і настаўнікі сярэдніх школ № 1 і № 51 ды загадчыца бібліятэкі Таццяна Аўсяннёва.

Гучалі ўспаміны пра С. Шушкевіча, згадкі пра сустрэчы і размовы з ім, дэкламаваліся вершы паэта.

Пісьменнікі адказалі на шматлікія пытанні вучняў, а найбольш актыўным уручылі кніжкі і часопісы з аўтаграфамі. У зале была разгорнута выстаўка, прысвечаная жыццю і творчасці Станіслава Шушкевіча.

Павел КУЗЬМІЧ

Азгур — у Коласа

У музеі Якуба Коласа адбылася імпрэза з нагоды стогадовага юбілею Заіра Азгура. Сябры Заіра Ісакавіча дзяліліся ўспамінамі з моладдзю, вучнямі школ і гімназій, якія таксама вырашылі прысвяціць жыццё мастацтву.

На вечарыне гучалі сяброўскія ўспаміны ды згадкі пра жыццё, якія прадставілі Заіра Азгура артыстычнай, рознабаковай, таленавітай натурай, чалавекам, які ціка-

віўся мастацтвам ва ўсіх яго праявах, які не прапускаў тэатральных прэм'ер і сябраваў з артыстамі.

Шчырыя словы пра творцу прамовілі лаўрэат Дзяр-

жаўнай прэміі СССР і БССР Андрэй Заспіцкі, літаратар, публіцыст і сябра сям'і Заіра Азгура Уладзімір Мехаў, мастакі Наталля і Георгій Палаўскія ды інш. Прысутнічаў на імпрэзе і сын Якуба Коласа Міхась Міцкевіч. Ён прынёс альбом з памятнымі фотаздымкамі.

— Заір Азгур зрабіў бацькаў бюст, — распавядаў Міхась Канстанцінавіч. — Ён нафта многа працаваў. Усе яго працы зроблены па-майстэрску. На жаль, раней школьнікаў мала вадзілі ў музеі, таму моладзь амаль не была знаёма з цудоўнымі скульптурамі гэтага таленавітага творцы.

Свае вершы, прысвечаныя Заіру Азгуру, прачытаў Васіль Зуёнак, які адзначыў, што "гэтага чалавека прырода надзяляла незвычайнымі якасцямі". Акрамя ўсяго Заір Ісакавіч добра валодаў беларускім словам, быў мудрацом, а мець зносіны з ім было надзвычай лёгка, — падкрэсліў паэт.

Дар'я КАЛІНІНА

У працяг размовы

Што засмучае чытача?..

Слушныя меркаванні выказаў ветэран педагагічнай працы Іван Говар у сваім допісе "Дзе купіць новае выданне?", апублікаваным у "ЛіМ" за 8 лютага. Падтрымліваючы выказванні аўтара, хачу сказаць пра хваляючае і набалеае і я.

Спачатку пра беларускую прэсу, у першую чаргу пра рэспубліканскія газеты. І мне, і многім чытачам з правінцы здаецца, што яны ў пэўнай ступені губляюць свой прэстыж, бо не нясуць у сабе, як раней, стваральны пачатак. Друкаваныя старонкі зашмат запоўнены розным забавляльна-крімінальным чытвом. Практычна ва ўсіх газетах амаль адны і тыя ж расповеды пра гламурнае, а найчасцей вельмі брыдкае жыццё "зорак" кіно, эстрады, шоу-бізнесу. Чытачу ўжо надакучае ўсё гэта, выклікае алергію.

Так, трэба прызнаць, ёсць у нашым жыцці розныя негатывы: злачыннасць, п'янства, наркаманыя, прастытутыя ды СНІД... Натуральна, што журналісты павінны грунтоўна даследаваць і папярэджаць "язвы" жыцця, але ж гэта не значыць, што "язвы" гэтыя мусяць "квітнець" з першай да апошняй старонкі газеты. Усё павінна быць у меру, а не так, як набяжыць...

У той жа час вытворчае жыццё калектываў асвятляецца суха, нецікава, без глыбокага аналізу. Амаль зніклі са старонак і напісаныя шчыра, з душой разнастайныя пісьмы чытачоў. Ці не таму з-за ўсіх гэтых прычын падае давер падпісчыкаў да "вялікіх" газет, зніжаюцца іх тыражы.

Правільна зазначае спадар І. Говар, што ў рэдакцыях газет зараз не вельмі вітаюць разнастайных аўтараў. Хачу гэта засведчыць і я. Але пачну з прыемных успамінаў. Сваю журналістскую дзейнасць пачаў са школьнай парты, 50 гадоў таму. У свой час быў пазаштатным аўтарам стаўцоўскай раённай газеты "Голас селяніна" (зараз — "Прамень"), затым — "Чырвонай змены", "Каласнай праўды", "Звязды". У 1959-м, заканчваючы Старасвержанскую сярэднюю школу, удзельнічаў у рэспубліканскай нарадзе рабочых і сельскіх карэспандэнтаў "Каласнай праўды". Два дні вялася шчырая, зацікаўленая размова пра надзённыя справы і задачы галоўнай сялянскай газеты рэспублікі. Гэта радавала і натхняла.

У тыя гады, ды і потым, да развалу магутнай дзяржавы, якой быў СССР, на старонках усіх газет — рэспубліканскіх і мясцовых — пастананна друкаваліся аўтарскія допісы пад рубрыкамі "З рэдакцыйнай пошты", "Нам пішуць", "Радкі з пісьмаў" і г. д. Чаму ж цяпер пісьмы чытачоў у прэсе такая рэдкая з'ява? Газета ж у першую чаргу павінна быць трыбунай народа, выказвальнікам яго думак, ідэй, заўваг, спрыяць паляпшэнню нашага жыцця-быцця.

Амаль 20 гадоў адпрацаваў я адказным сакратаром талачынскай райгазеты "Сцяг Ільіча" (зараз — "Наша Талачыншчына"), быў сакратаром пярвічнай журналістскай арганізацыі, таму добра ведаю залатое правіла тагачасных газетчыкаў: значную частку (да 50 працэнтаў) на друкаванні старонак павінны займаць аўтарскія матэрыялы — выступленні кіраўнікоў, спецыялістаў, шароўных працаўнікоў, сельскаўраўскія пісьмы. Цяпер усё наадварот: на старонках пагадоўна ўсіх газет мільгаюць адны і тыя ж прозвішчы штатных супрацоўнікаў. Ці не ў пагоні за ганарарам квітнее гэтае, кажучы па-руску, "строчкогонство"?! Паслаў некай у адну з рэспубліканскіх газет допіс пра 85-годдзе з дня стварэння ў Талачыне пры ДOME культуры драматычнага тэатра, які носіць званне народнага калектыва. Цікавая яго гісторыя, прыцягальныя факты. Аднак шануючая газета матэрыял праігнаравала невядома па якой прычыне. Супрацоўнікі амаль усіх выданняў краіны зрабілі сабе палёжку: распараджацца аўтарскімі допісамі, як уздумаецца...

Прыкра, што з мясцовых газет пачалі знікаць літаратурныя старонкі. Нібыта, складаецца ўражанне, наўмысна. Чамусьці зжылі гэту старонку ў абласной газеце "Народнае слова". Зрэдку яна з'яўляецца ў другой абласной газеце "Віцебскі рабочы", але ўжо ў даволі абмежаваным фармаце. Знікла тут і прывабная рубрыка "На патэтычнай хвалі", пад якой рэгулярна змяшчаліся патэтычныя творы мясцовых аўтараў. І ў раённых газетах літстаронкі цяпер даволі рэдкая з'ява. Абсурд: аматараў прыгожага пісьменства ўсё больш, а друкавацца ім усё цяжэй.

І з беларускай кнігай у правінцы вядомыя многім праблемы. У краме цэнтры Талачына, дзе месцяцца паліцыя з літаратурай, пераважаюць не танныя энцыклапедыі, альбомы, выданні расійскіх і замежных пісьменнікаў на інтрыгуючыя тэмы — крыміналы, фантастыка, згубнае каханне і да т.п. Кніг жа айчынных класікаў, сучасных аўтараў — адзінкі, і цэны на іх, што называецца, кусаюцца. Рэдкія экзэмпляры кніг беларускіх выдавецтваў трапляюць і ў бібліятэкі раёна. Ды ці толькі нашага?!

Алесь МАЗУР

РЭПЛІКА

Ці правільна расстаўлены акцэнт?

У "Комсомольской правде в Беларуси" (№ 38, ад 27 лютага 2008) з'явілася цэлая паласа блюзнэрства пра выдатнага беларускага паэта Анатоля Сыса.

Ні ў адной са згадак апытаных людзей пра яго, як пра таленавітага творцу, не гаворыцца. А што казаць — п'янтос, узломшчык, прайдзісвет...

Да прыкладу, вядомы паэт Л. Дранько-Майсюкі распавёў як Анатоль узломваў уваходныя кодавыя замкі ў пад'ездах яго дома на вуліцы Леніна, няўсцёрп шукаючы вядомага рускага паэта, цяпер ужо таксама нябожчыка, Юрыя Кузняцова (рускія паэты тут двойчы засведчаюцца як куміры А. Сыса)...

Мастак Алесь Пушкін нічога іншага не ўспомніў, апроч спірту, які ў роце праз пацалунак Сыс "перадаў", спусціўшыся па пажарнай лесвіцы з 11 паверха на 8, закаханай у яго дзяўчыне, цяпер між іншым маці траіх дзяцей і жонцы скульптара, які працуе над помнікам Сысу...

Паэт і бард Э. Акулін паведаміў чытачам, які яшчэ за саветаў Сыс змушаў студэнтаў цалаваць беларускі сцяг і толькі пасля таго прапускаў іх на дыскатэку...

А паэтэса з Веткі Л. Раманава, "у которой от поэта родился сын", пра "бацьку" свайго дзіцяці толькі і змагла ўспомніць, як той астрыг яе нагала тупымі нажніцамі... (А чаму б не прыпомніць, як яны з паэтам "праводзілі" ў апошні шлях вялікага народнага пісьменніка Васіля Быкава? Відаць, гэта ўспамінаць ніякавата. Ёй, жывой. А пра яго, адышоўшага, пішы што хочаш: "мёртвыя сраму не имут"...)

Усе ўспамінальшчыкі, як бачым, творцы. Навошта ж ім прыніжаць перад шырокай чытацкай аўдыторыяй свайго таленавітага суйчынніка і калегу? Наіўна думаць, што для таго, каб сябе ўзвысіць, бо гэтым якраз можна сябе толькі прынізіць. Паказаць сябе? Магчыма. Запісацца ў заплечныя сябры? Не без гэтага. Прарэкламаваць (прапіярыць) беларускага нацыянальнага паэта ў народзе? Але ж гэта брудны піяр! Ад самага пачатку. Бо, ужо ва ўрэзцы, наш выбітны нацыянальны паэт падаецца самавітым ("котарога часта называюць беларускім Есениным" — хто!?). Нават шапка да ўсёй газетнай паласы мае "аршынную" назву "ПОЭТ АНАТОЛЬ СЫС ЛЮБИЛ СТРИЧЬ ДРУЗЕЙ".

Адно тут несумненна, Сыс як быў так і застаецца знымым і адмысловым айчынным паэтам. Што б і хто пра яго цяпер ні пісаў і якімі б метадамі ні *клатціўся* пра яго памяць.

Як несумненна і тое, што і гэтым разам Анатоль Ціханавіч "пастрыг пад нуль" усіх сваіх добрасардэчных упамінальшчыкаў з дапамогай журналістаў.

Давайце ж быць чысцей, нават у сваіх добрых намерах.

Леанід ГАЛУБОВІЧ

Літаратурныя навіны Віцебшчыны

Сапраўднае свята арганізавалі ў Бешанковіцкай дзіцячай школе мастацтваў паэт, член Саюза пісьменнікаў Беларусі Алесь Жыгуноў і самадзейны кампазітар Браніслаў Грамакоўскі. Гэтым творчым дуэтам створана больш як 30 песень, якія былі выкананыя на адмысловым канцэрце. Дзве з іх — "Бясснежная зіма" і "Каханне лета" — добра вядомыя слухачам, бо часта гучаць па Беларускім радыё.

Незабыўнае ўражанне зрабіла імпрэза на прысутных: настаўнікаў і вучняў, работнікаў бібліятэкі і аддзела культуры райвыканкама.

Традыцыйна, на кожным канцэрце А. Жыгуноў і Б. Грамакоўскі выконваюць новую песню. Гэтым разам прагучала песня на вершы бешанковіцкай паэтэсы Наталлі Бондар.

Тамара КРАСНОВА-ГУСАЧЭНКА, старшыня Віцебскага абласнога аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі

Пушкінскі ўрок сабраў у Віцебскай абласной бібліятэцы, якая носіць імя гэтага рускага паэта, мясцовых пісьменнікаў, шматлікіх чытачоў і вучняў СШ № 23. Незвычайныя заняткі правёў старэйшы паэт Віцебшчыны, ганаровы член Саюза пісьменнікаў Беларусі Барыс Бележэнка, аўтар кнігі "Пушкін — дрэва рода — Белая Русь", якая пабудавана на даследаванні сямейных дакументаў А. Пушкіна.

Падчас урока прысутным былі прадэманстраваныя рэдкія каштоўныя экспанаты: копія пасмяротнай маскі паэта, сямейныя фотаздымкі, публікацыі.

Завяршыўся ўрок выступленнем віцебскіх пісьменнікаў: Тамары Красновай-Гусачэнка, Алены Крыклівец, Майны Бабарыкі, Аляксандра Пухаева, Музы Тарасевіч, якія засяродзілі ўвагу на велічы і значнасці вялікага рускага паэта для сусветнай літаратуры.

Валянціна АЛЕЙНКАВА

Вечарына фантазій

У Мінскай гарадской бібліятэцы № 5, што на вуліцы Казлова, адбылася сустрэча з пісьменнікам Юрасём Нератком. Яна была прымеркавана да з'яўлення зборніка яго аповяданняў "Закуцце" ў кніжным фондзе цэнтралізаванай сістэмы бібліятэк.

Як адзначыла падчас адкрыцця вечарыны загадчыца бібліятэкі Алена Калейнік: "З аўтарам я знаёма не першы год і мне падабаюцца яго творы. З задавальненнем прачытала ўсе фантазіі, змешчаныя ў кнізе".

"Закуцце" выйшла ў выдавецтве "Мастацкая літаратура". Гэта шосты зборнік аўтара, другі на беларускай мове. Падрабязны яго аналіз зрабіў Алесь Пібок-Пібоўскі.

Тое, што Юрась Нераток яшчэ і бард, было нечаканасцю для многіх прысутных. Пра гэтую старонку ў яго творчасці распа-

вёў Міхась Смірноў, які з'яўляецца ўладальнікам фанатэкі амаль шасцідзiesiąці тысяч аўтарскіх песень і які, па сутнасці, убачыў у свой час у Юрасю барда.

Паэт Рагнеда Малахоўскі падтрымаў лірычны матыў імпрэзы, прачытаўшы некалькі сваіх вершаў пра каханне.

Усе прысутныя, а гэта ў асноўным курсанты медыцынскага факультэта ваеннай акадэміі, атрымалі эстэтычнае задавальненне ад сустрэчы.

Зміцер АРЦЮХ

Фота Рагнеда Малахоўскага

«Мастацкую літаратуру чытаюць тэхнары»

На прэзентацыю супольнага праекта часопісаў "Нёман" і "Наш сучасны", пра якую "ЛіМ" пісаў 22 лютага, у Мінск прыехаў намеснік галоўнага рэдактара часопіса "Наш сучасны" Аляксандр Казінцаў. З чалавекам, які прадстаўляе папулярны расійскі літаратурны часопіс і буйнейшую пісьменніцкую арганізацыю суседняй краіны — Саюз пісьменнікаў Расіі — сустрэўся наш карэспандэнт.

— У Расіі зараз рэалізоўваецца некалькі маштабных нацыянальных праектаў. Мы ў Беларусі ўвогуле не так шмат пра гэта ведаем. Якое месца ў шэрагу тых праектаў адрознівае культуру і, у прыватнасці, літаратуру?

— Ну што ж вы адрозніваеце? Ды не надаюць аніякай увагі культуры, калі гаварыць шчыра. І гэта, канечне, адрознівае не абсалютнае, то сур'ёзна падрывае такія буйныя праекты, як, прыкладам, дэмаграфічны, таму што калі будзе проста насельніцтва, не адухоўленае культурай, то якая ў гэтым карысць — толькі рабочыя рукі? А каб краіна была, каб яна развівалася, каб дужэла, адстойвала і свае межы, і сваю спадчыну — гэта вельмі важна — павінна быць духоўнае развіццё.

— Наколькі вядома, сярод расійскіх літаратурных часопісаў "Наш сучасны" мае найбольшы наклад (каля 10 тысяч асобнікаў. — М.А.). Як вам гэта ўдаецца? Прычына — у рэнаме выдання ці дапамагае нешта іншае?

— Нас любяць чытачы — чаго ж тут хітраваць. Бо ніхто не дапамагае нам з падпіскай і ўсе нашыя тысячы — гэта чытачы, якія падпісваюцца.

І, трэба сказаць, не было б шчасця — ды няшчасце дапамагло. У 1990-я часопісы, так бы мовіць, заходзілі кірунку — "Новый мир", "Знамя" і іншыя — карысталіся падтрымкай Фонду Сораса. Я памятаю, мой добры знаёмец, галоўны рэдактар "Нового мира" Андрэй Васілеўскі казаў: "Мы можам увогуле не выдаваць часопіс і ўсё роўна будзем добра жыць". Што ён казаў, мы заздросцілі, але фінансавай падтрымкі ад Сораса ўсё роўна ніколі не прынялі б.

Але ў выніку тэа часопісы перасталі адчуваць чытача, мо таму, што не залежалі ад яго. А мы ўвесь час адчувалі: з'явіліся ў нас нейкія цікавыя раманы, вершы, публіцыстыка (а ў самай вялікай чытацкай пашане зараз менавіта публіцыстыка), і адрознівацца пачала выраста. А недапрацавалі — не змаглі развіць тэму, прадставіць добра нашых аўтараў — падпіска паменела. Значыць, усе высілкі на тое, каб яе зноўку падняць...

Мы ўвесь час — хоць то і банальны выраз — трымалі руку на пульсе жыцця. І калі іншыя часопісы засталіся і без замежных сродкаў, і без значнай колькасці сваіх чытачоў, то мы свайго чытача захавалі і нават завабілі новага.

За гэтым — сапраўднае бяздонне работы, вандравак і сустрэч... ад Уладзіслава да Калінінграда, і падчас у неймаверных умовах. Я памятаю, як летась мы з галоўным рэдактарам

Станіславам Куняевым былі ў Іркуцку ў Валянціна Распуціна — на "Ззяні Сібіры" (гэта свята, якое Распуцін штовосень праводзіць на Байкале). І нас запрасілі выступіць у Тулуна — гэта мястэчка ў 300 кіламетрах ад Іркуцка...

— Я ведаю, бо праяздаў яго таксама ўвосень...

— Тады вы ведаеце, якая зменлівая іркуцкая восень. Толькі ззяла сонейка, было цёпла, а як выязджалі з горада, нават тралейбусы не хадзілі, бо лютавалі ураган, раптам наляцеў снег — а ў Тулуна трэба прабівацца праз горы хрыбет. Гэта была няпростая вандроўка, але, калі мы сустрэліся з людзьмі ў перапоўненай зале, зразумелі, што недарма ехалі.

І ў кожным з гарадоў, якія наведалі, мы не толькі атрымалі чытача, мы атрымалі нават творы, надрукавалі іх. У кожным больш-менш значным горадзе Расіі "Наш сучасны" мае свайго аўтара, што таксама дадае тыраж, бо пісьменнік не толькі дасылае свае творы ў часопіс, але і становіцца яго прапагандыстам. Гэта бескарыслывае служэнне часопісу, літаратуры — у многіх правінцыйных расійскіх пісьменнікаў.

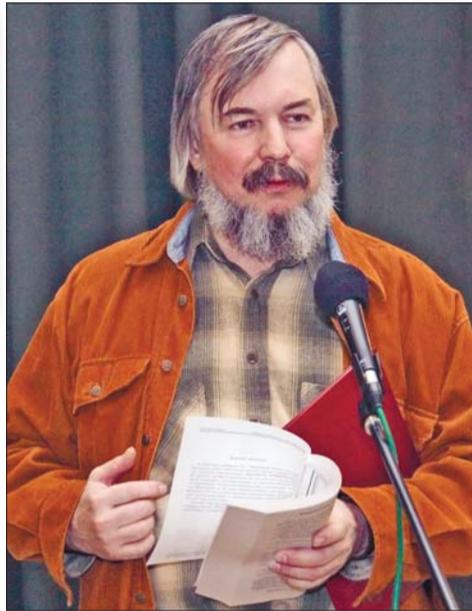
— Пэўна, невяпадкова гаворка зайшла пра Сібір. Зразумела, што ёсць у краіне эканамічныя цэнтры, цэнтры культуры — але ўсё ж такі: па духу цяпер "Наш сучасны" — ён болей маскоўскі, піцерскі, альбо такі сібірскі?

— І маскоўскі, канечне: я ці, напрыклад, наш вядучы аўтар Юрый Бондараў таксама — карэнны маскоўскі. Публіцыстыка наша, вядома, уся маскоўская, бо правінцыя — сэрца Расіі, а Масква — яе розум. Трэба быць у цэнтры падзей, бачыць усю гэтую гульню міжнародных сіл, а яна толькі ў Маскве і прысутнічае.

А ўвогуле — дух часопіса агульнарасійскі. Паглядзіце на нашых аўтараў — тых, хто зрабіў імя "Нашему сучасному". Васіль Бялоў — гэта Балагодчына, Віктар Астаф'еў — Краснаярск, Валянцін Распуцін — Іркуцк... Гэта ўсё тэа цэнтры, якія сілкуюць "Наш сучасны". У гэтай карэннай Расіі, дзе дагэтуль лягчы дыхаецца, дзе больш шчыра вядуцца гутаркі, і пішуць, адпаведна, больш шчыра. У гэтай карэннай Расіі, дзе слова яшчэ не стала транснацыянальным, дзе яно побач са сваім народным выгокам, мы чэрпаем свае творчыя і маральныя сілы.

— Значыць, сэрца ў "Нашаго сучаснага" з правінцыі, а розум маскоўскі...

Гэта не наша прыдумка, не наша канструкцыя. Гэтак і ў Расіі, гэта аб'ектыўна, так стагоддзямі складалася. Толькі, магчыма,

Масква з Пецярбургам мяняліся месцамі. Усе нашы класікі — і Талстой, і Лермантаў — яны таксама ехалі з глыбіні, але збіраліся ў цэнтры. А мы гэта адчуваем, і гэта ёсць прынцып "Нашаго сучаснага" — мы імкнёмся слухаць, чым жыве краіна.

— Вы казалі, што ў асноўным ўвесь тыраж — гэта "жывыя" людзі. Як суадносіцца тое, што мы называем фармалізаванымі выразамі "індывідуальная" і "ведамасная" падпіска? У бібліятэкі, іншыя ўстановы часопіс ідзе?

— Ідзе. Даволі складана вызначыць суадносіны той і іншай падпіска. Але паверце, што і бібліятэчная падпіска на наш часопіс — плён індывідуальных высілкаў нашых чытачоў. Чаму? Таму што — не буду ўтойваць — многія лічаць, што "Наш сучасны" — часопіс нацыяналістычны, часопіс крайняй пазіцыі. Гэта не так, бо якія ж экстрэмісты Распуцін ці Бялоў, Бондараў ці Ісаеў? Але меркаванне такое ёсць. І нярэдка ў мясцовых адміністрацыях нам кажучы: не можам падпіска на "Наш сучасны" — але ж чытачы, бібліятэкары настойліва туды пішуць, патрабуюць ад мясцовых улад садзейнічання у, як вы казалі, "ведамаснай" падпісцы.

І калі часопіс трапляе ў бібліятэку, ён не залежаецца на паліцы. Кожны, зразумела, любіць чысціню, але калі бачыць, як зашмалывана наша белая вокладка — то ўспрымаеш гэта як найвялікшую ўзнагароду.

— Вы казалі пра ролю публіцыстыкі ў часопісе. Мы ведаем, якую ролю яна адыграла ў гісторыі Расіі. А зараз? Ці ёсць публіцыстыка ў цэнтральных выданнях цяпер і, калі ёсць, чым ад яе адрозніваюцца публіцыстыкі "Нашаго сучаснага"?

— Напрыканцы 80-х, калі яшчэ не было шматлікіх партый, інтэлігентныя масквічы вызначалі сваю палітычную пазіцыю, задаючы адзін аднаму пытанне: "Ты што выпісваеш — "Наш сучасны" ці "Огонёк"?" Вось вам роля публіцыстыкі: яна адлюстроўвае маральную, грамадзянскую, палітычную пазіцыю. Мы — за Расію, за моцную Расію,

скажу нават так — за рускую Расію. Вы спытаеце: што значыць "за рускую Расію"? Так, 80 працэнтаў насельніцтва Расіі — рускія. Значыць, трэба думаць пра тое, як зрабіць так, каб яны адчулі, што гэта іх краіна. Зноўку ж, вы скажаце — а навошта ім адчуваць, што гэта іх краіна? Але ж калі яны не будуць адчуваць, яны не будуць яе падтрымаць, умацоўваць. Калі гэта не мая краіна — навошта мне моцная Расія?

Мы — за моцную рускую Расію. Хоць гэта не азначае, што тут трэба паставіць якую загароду для іншых народаў. Але зразумейце: калі не будзе пад'ёму, энергіі ў дзяржаваўтваральнага народа, які здабыў, абжыў, адстаяў гэтую зямлю — то не будзе і гэтай зямлі.

— Мы ведаем, што ў Расіі існуе некалькі пісьменніцкіх арганізацый. "Наш сучасны" часам прадстаўляе свае старонкі людзям супрацьлеглых поглядаў — напрыклад, камуністу Зюганаву і мітрапаліту Іаану. Ці прадстаўляеце слова прадстаўнікам іншых творчых саюзаў? Хто можа выказацца на старонках часопіса?

— Хто заўгодна. Любы таленавіты творчы надрукуем. Іншая справа, што, мабыць, горш пра нас думаюць, чым мы ёсць (усміхаецца) — нячаста дасылаюць з таго боку. Хоць, напрыклад, з 75-годдзем нашага галоўнага рэдактара віншаваў і Саюз расійскіх пісьменнікаў таксама.

Я трохі ўдакладню: усё ж такі, у нас два саюзы асноўных — Саюз пісьменнікаў Расіі і Саюз расійскіх пісьменнікаў. Канечне, ёсць Саюз пісьменнікаў Масквы, Саюз пісьменнікаў Татарстана, Башкартастана, але то ўжо рэгіянальныя арганізацыі. І ў Саюзе пісьменнікаў Расіі прыкладна ў два разы больш членаў, чым у Саюзе расійскіх пісьменнікаў. А калі браць правінцыю, то, акрамя Калінінграда, Санкт-Пецярбурга і Іркуцка вы, фактычна, больш нідзе не знойдзеце аддзяленні СРП. А аддзяленні СРП ёсць у кожным абласным цэнтры.

— Якім бачыцца вам партрэт вашага чытача?

— Мастацкую літаратуру чытаюць тэхнары. Хоць пра літаратуру я заўсёды кажу толькі добрыя словы, але значная частка пісьменнікаў — не чытачы. А вось кандыдаты навук, супрацоўнікі НДІ — асноўная наша аўдыторыя. Усярэднены партрэт нашага чытача такі: мужчына-тэхнар, сталы, ва ўзросце ад 30 да 50 гадоў.

— Уяўленне пра "Наш сучасны", дзякуючы вам, мы атрымалі. А вось хто ён, наш сучасны, якога з вялікай літары можна пісаць?

— У мяне было шмат публікацый на гэты конт, я якая шукаў гэтых герояў нашага часу — і ў арміі, і сярод прадпрыемстваў, і ў асяроддзі духавенства. На жаль, гэтыя пошукі пакуль не надалі паспяхова. Былі выдатныя людзі — мітрапаліт Іаан, быў генерал Рохлін, — на жаль, яны рана сьшлі. Былі і прадпрыемствы, але тых, хто сваімі рукамі ствараў багацце, хутка павыганялі з калідораў бізнесу і ўлады, а на іх месца прыйшлі людзі, якія проста падзялілі былыя дзяржаўныя прадпрыемствы — гэта ўжо не героі.

Мы чакаем гэтых герояў, чакаем сярод маладых. Невыпадкова вялікую ўвагу надаём рабоце з маладымі пісьменнікамі. Нават забіраем прэмію — па 50 тысяч расійскіх рублёў (4,3 мільёны беларускіх рублёў. — М.А.). Атрымліваюць яе, між іншым, маладыя таленты. Думаю, яны, па-першае, будуць працягваць традыцыі рускай літаратуры, а па-другое — апішуць у творах сваіх аднагодоўцаў, сярод якіх, спадзяёмся, будуць і верныя сыны Расіі, і тэа, хто здольны яе падняць.

Мікалай АНШЧАНКА
Фота Кастуся Дробава

У журналістаў — дата

Беларускі саюз журналістаў фарміраваўся паступова. Спачатку з'явіўся адпаведны дакумент — падстава для пачатку арганізацыйнай працы, якая разгарнулася амаль на два гады і завяршылася ўстаноўчым з'ездам. Зрэшты, сённяшняе кіраўніцтва БСЖ, прааналізаваўшы падзеі, вызначыла залатую сярэдзіну для пункта адліку важных дат у гісторыі творчай суполкі: 1958 год, час актыўнага стварэння ў тагачасных беларускіх СМІ пярвічных журналісцкіх арганізацый. Такім чынам, сёлета ў БСЖ — "залаты" юбілей.

Урачыстае святкаванне 50-годдзя журналісцкага саюза мае адбыцца ў лістападзе. А падрыхтоўка да яго ўжо распачынаецца. Ва ўсіх абласцях пройдуць семінары-сустрэчы з сакратарамі пярвічных арганізацый пры ўдзеле кіраўніцтва БСЖ. Нядаўна такая сустрэча была зладжана ў Рэспубліканскім Доме журналістаў для сакратараў "пярвічак" Мінска і сталічнай вобласці.

Старшыня саюза А. Лемішонак зазначыў, што сёння і кіраўніцтва краіны, і рэгіянальныя ўлады вельмі чула і

сур'ёзна ставяцца да журналістаў. Таму юбілей БСЖ можа быць добрай нагодай для заахвочвання лепшых супрацоўнікаў СМІ і садзейнічання аўтарытэту саюза, для павелічэння яго колькаснага складу і ўмацавання карпаратыўнай еднасці, якую сілкуюць не матэрыяльныя інтарэсы, а пачуццё "прысутнасці ў прафесіі", спрычыненасці да важнага агульнай справы. Разам трэба пачаць і пра тое, як падтрымаць часопіс "Журналіст", зрабіць яго прэстыжным выданнем у асяроддзі калег.

Першы намеснік старшыні БСЖ Р. Сакалоўскі распавёў пра творчыя спаборніцтвы, дзе з поспехам удзельнічаюць нашы журналісты: "Залатое пярэ" і зусім новы конкурс для рэгіянальных СМІ "Ласкавы бераг", які ладзіцца ў Крыме і прымае прадстаўнікоў Беларусі.

Удзельнікі сустрэчы ў Доме журналіста паслухалі выступленні сакратараў некаторых пярвічных арганізацый. Так, А. Свораб (факультэт журналістыкі БДУ) распавёў пра перспектывы навучальнага працэсу ў сувязі з пераездам факультэта ў новае памяшканне і з візітам кіраўніка дзяржавы да студэнтаў і выкладчыкаў журфака. На праблему прафесійнай падрыхтоўкі ды выхавання маладых журналістаў звярнула ўвагу Т. Бунто (часопіс "Алеся"): яны могуць узяць у Інтэрнеце і скампіяваць шыкоўны матэрыял на складаную

навуковую тэму, але самастойна не здатныя напісаць уцягнутую замалёўку, ужо не кажучы пра нарыс. Многія нядаўнія выпускнікі, з-за скарачэння штатнага раскладу ў рэдакцыях, не праходзяць, як іх папярэднікі, цягам сямі гадоў усе прыступкі т. зв. службовай лесвіцы і адначасова — штодзённай школы. Яны адрозніваюцца частей "авансам", трапляюць на пасады рэдактараў ці загадчыкаў аддзелаў. Цяжка працаваць з амбітнымі пачаткоўцамі, якія не маюць уяўлення пра элементарныя правілы ўнутрырэдакцыйнай этыкі, пра субардынацыю ў калектыве, асабліва калі іх самаацэнка завышаная, прафесіяналізм яшчэ не набыты, а замест імкнення працаваць ёсць толькі жаданне рабіць кар'еру.

Разам з тым, калі журналісты адчуваюць прыход у прафесію таленавітых, добра адукаваных і настроеных на нялёгкаю працу прадстаўнікоў новага пакалення, яны заўсёды падтрымліваюць такую моладзь.

Родны ж для многіх факультэт рыхтуецца тым часам да вялікіх перамен. Неўзабаве гэта будзе ўжо самастойны Інстытут журналістыкі — з акадэмічным факультэтам і факультэтам перападрыхтоўкі (для людзей з іншай адукацыяй, якія хочуць прывесці свае спецыяльныя веды, працягваючы ў перыядычных выданнях). Як вядома, змяніліся і ўмовы прыёму: спецыяльнасць "журналістыка" цяпер вымагае не толькі творчага, але і псіхалагічнага тэсціравання абітурыентаў, што дазваляе больш дакладна вызначыць іх прафесійную прыдатнасць, а ў выніку — абараняць рэдакцыйныя калектывы ад баласту. Будучыня беларускай журналістыкі абнадажвае?

Святлана БЕРАСЦЕНЬ

Народныя рамёствы — наша адметнасць

Старшыня Беларускага саюза майстроў народнай творчасці Яўген Сахута — наш даўні добры сябра. Калегі ды пастаянныя чытачы памятаюць лімаўскія пятніцы з удзелам Яўгена Міхайлавіча.

— Яшчэ памяць? Гэта было калі? Мо гадоў трыццаць таму, — усміхаецца ў адказ доктар мастацтвазнаўства, прафесар, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Рэспублікі Беларусь Яўген Сахута. — Тады друкаваў на старонках штотыднёвіка вялікія артыкулы па асобных відах народнай творчасці. З Яўгенам Сахутам мы размаўляем пра традыцыйную культуру беларусаў.

Чаго не бачыш — таго няма?

— Яўген Міхайлавіч, у вас шмат кніг па народных рамёствах, вы ўваходзіце ў склад ды ўзначальваеце шматлікія журы прэстыжных конкурсаў, а калі самі ўпершыню спрычыніліся да праблем народнага мастацтва?

— Народнаму мастацтву я прысвяціў усё жыццё, як толькі закончыў Віцебскі педагагічны інстытут і паступіў у аспірантуру. Гэта было амаль 40 гадоў таму. І прафесію праз усё сваё жыццё ні разу не мяняў.

— Цікава згадаць зараз тыя часы?

— Так, гэта быў пачатак 70-х. Я вырас у мясцінах, звязаных з дзейнасцю Якуба Коласа — гэта Стаўбцоўшчына, цывілізаваны край. Аднак там ужо ў двааццятых гадах народная культура была амаль цалкам знівеліравана. Цікава, да народнай спадчыны ў мяне пачалася не з беларускай культуры, а ад суседняй, рускай. Першыя кнігі былі — па рускім народным мастацтве. І я пшчыра зайздросціў: чаму я жыву не там, дзе такія багатыя рамёствы і культура? Народ наш нібыта бедны, лапцюжны. Мысленне, аказваецца, спрацоўвала схематычна: чаго не бачыш, дык таго ж і няма. На самай справе — не так. Але, як высветлілася, наша культура нічым не бяднейшая за суседня, але абсалютна не даследавана. Спяшаўся, ездзіў, хадзіў, сустракаўся з народнымі майстрамі, бачыў, як на маіх вачах усё гэта занепадае. Мы ж ішлі ў светлую будучыню, дзе ўсё павінны былі рабіць машыны і не патрэбнымі лічыліся ўчарашнія атрыбуты... А тут настала новая часа — душа радуецца, глядзячы на тое, што ўжо не спадыяеся калінебудзь убачыць. Працэсы заняпаду традыцыйнай культуры прыпыніліся, некаторыя яе віды нават адраджаюцца з нябыту.

— Ці маюцца звесткі, колькі ж майстроў зараз у Беларусі?

— Такіх звестак у ніводнай краіне выявіць немагчыма. Адзін займаецца творчасцю праз усё жыццё, а другі стала недзе працуе, а вечарам тчэ абрус...

У фондах нашага Саюза — тысячы работ сучасных майстроў! Спецыялізаваны музей народнага мастацтва ўжо можна ствараць. Тым не менш, маючы такія багатыя набыткі — спецыялізаванага музея не маем. Хоць у дзяржаўнай праграме падтрымкі традыцыйнай культуры, прынятай яшчэ дзесяць гадоў таму, было закладзена адкрыццё ў 2005 годзе Нацыянальнага музея народнага мастацтва.

Народныя рамёствы і глабалізацыя

— Ці можам мы гаварыць, што калісьці народныя рамёствы сталі асноваю для эканамічнага развіцця рэгіёнаў?

— Ну, вось, да прыкладу, чаму менавіта ў Слуцку ткацкая мануфактура ўзнікла? Та-

му што, хоць у Радзівілаў меліся маенткі па ўсёй Беларусі, у Слуцку ўжо былі традыцыйны ткацтва вялікія. Радзівілаў таму доўга не ламаў галаву, дзе засноўваць мануфактуру. Таму і набылі слуцкія паясы такую адметнасць незвычайную — яны ўжо і не персідскія, але і не традыцыйна народныя. Між іншым, слуцкія паясы — гэта гістарычнае паняцце, якое адносіцца да XVIII — першай паловы XIX стагоддзя. Гэта вельмі арыгінальныя вырабы, атрыбут шляхецкага касцюма, ён мае адметныя рысы, у ім спалучаюцца ўсходнія традыцыі і мясцовыя.

— Ткацтва — адзін з найбольш вядомых відаў народных рамёстваў. А як можна ахарактарызаваць сучасны стан усіх рамёстваў у Беларусі? Якія з іх найбольш распаўсюджаны?

— Гадоў яшчэ 20 таму ўсе традыцыйныя рамёствы знаходзіліся ў заняпадзе. Якія ў большым, якія — у меншым. Дзе-нідзе яшчэ ткацтва бытавала. Вышыўка прадаўжала існаваць, прычым позняя, у якой пераважалі паліхромныя раслінныя матывы — гэта ўжо не тое, што было 100 год таму, але таксама народнае мастацтва. Дзе-нідзе сустракаліся некаторыя віды лозапляцення, і яно нават захавала свае утылітарныя функцыі. Чаму народныя рамёствы ў другой палове XX стагоддзя сталі прыходзіць у заняпад? Таму што яны калісьці існавалі для задавальнення практычных патрэб — адзенне трэба было насіць, драўляным і гліняным посудам карыстацца, прыладамі працаваць. Калі іх замянілі прамысловыя рэчы, то практычны народ перастаў адчуваць патрэбу ў ручным іх вырабе. Гэта агульнасусветная тэндэнцыя. Тая самая Заходняя Еўропа яшчэ ў канцы XIX стагоддзя гэты працэс перажыла вельмі хутка, у іх ручная вытворчасць амаль цалкам заняпала...

— ...хача яны раней за нас зразумелі, што яе трэба адраджаць?

— Аднак, яны ўжо не мелі таго багацця, якое ў нас існавала да апошняга часу. Мы, на шчасце, гэта зразумелі хоць і пазней за заходніх еўрапейцаў, але раней, чым паступілі страціць тыя традыцыі, якія ў Заходняй Еўропе былі страчаныя цалкам. На пачатку 90-х гадоў мінулага стагоддзя, калі Беларусь набыла незалежнасць і калі ў нас раптам праяснілі мазгі, мы зразумелі простую ісціну, што кожны народ перш за ўсё вылучаецца ў супольнасці іншых народаў сваёй культурай, якая не горшая і не лепшая сярод іншых — яна проста свая. Якраз народная культура можа задавальняць духоўныя патрэбы. У век глабалізацыі яна павінна зрабіць вялікі ўплыў на тое, каб народ не страціў сваёй адметнасці.

— Размова цяпер ідзе не толькі пра адраджэнне народных промыслаў і рамёстваў, а і пра наданне ім сучаснага гучання...

— Так, сёння практычнае значэнне вырабаў народных майстроў у большасці выпадкаў альбо адыходзіць на другі план, альбо зусім траціцца. Але сёння выраб набывае эстэтычную, мастацкую вартасць, на першым плане — прыгажосць. Таму майстар, хоча таго ці не хоча, інтуітыўна адчувае, што выраб павінен быць не столькі практычным, колькі прыгожым.

— Сучасныя майстры ўжо ў навейшай гісторыі сустрэліся з праблемамі па афармленні дакументаў, якія тычыліся іхняй дзейнасці. У сувязі з гэтым пэўны час мусілі дзейнічаць як бы нелегальна. Якая сённяшняя сітуацыя?

— На вялікі жаль, і сёння сітуацыя вельмі нестабільная і няясная. Да гонару ўлад — яны стараюцца адгукацца на патрэбы паўсядзённасці. Ужо ў 1986 годзе быў прыняты Закон "Аб індывідуальнай працоўнай дзейнасці". І ён паспрыў таму, каб майстры, якія былі пры савецкай уладзе "ў падполлі", узнялі галовы і выйшлі на рынак са сваімі работамі. Гэты закон не дагчыў непасрэдна народных майстроў, але закрануў і іх. У 90-я гады, калі Беларусь набыла незалежнасць, сталі ўздымацца праблемы ўзаконенай дзяржаўнай падтрымкі народнага мастацтва. І найбольш значны крок, якім мы апырэдзілі нашых суседзяў, быў зроблены ў 1999 годзе, калі прынялі Закон "Аб народным мастацтве, промыслах і рамёствах у Рэспубліцы Беларусь". У ім шмат што прапісана. У прыватнасці, што народныя рамёствы — гэта асобная галіна нашай культуры, якая патрабуе падтрымкі. Такого акцэнта нашы суседзі яшчэ не зрабілі.

Рамёствы як бізнес

— Гэта што да ўзаемаадносін народных майстроў і дзяржавы. А народнае мастацтва і бізнес — рэчы сумяшчальныя?

— Так, народны майстар робіць рэчы — але гэта паўсправы. Рэчы павінны і прадавацца. Дык вось, аказалася, што закон, як мы ні стараліся прапісаць канкрэтную дапамогу майстрам, аказаўся ў многім дэкларатыўным. Народныя майстры альбо становіліся прыватнымі прадпрымальнікамі, альбо ганьдвалі на рынку. Але адна справа — ганьдываць агуркамі ці бульбай, іншая — спецыфічныя мастацкія вырабы, масавай стопрацэнтнай патрэбы ў якіх няма.

— Тым не менш, заўсёды ручныя работы лічыліся надзвычай каштоўнымі...

— Але тыя, хто разумее гэта — не маюць грошай. Попыт ёсць у замежных пакупнікоў. Каб яны масава да нас ехалі, то рынак, відаць, быў бы наладжаны. Не можам мы наладзіць і масавую пастаўку за мяжу. Па розных прычынах. Дапусцім, везуць у Германію нашы саламяныя капелюшы і збіраюцца прадаць там за 30 долараў (гэта цана невялікая, з улікам усіх затрат). Але калі пакупнік бачыць у суседнім магазіне в'етнамскія плеченыя капялюшы, дзе за 1 долар іх можна купіць трыццаць, дык не кожны і разбярэцца, чаму наш каштуе столькі, і якая ў іх розніца. Рынак вельмі, як кажуць, нераскручаны. У Польшчы, да прыкладу, такі від народнага мастацтва як выцінанка (выразанне ажурных папяровых узораў) вельмі распаўсюджаны і папулярны, як у нас саламапляценне. І там многія гаспадыні пакідалі свае агароды і сядзячы, выразаюць выцінанку, напрыклад, віншавальную паштовачку. А да іх стаіць чарга з замежных пакупнікоў.

Наш закон вывёў на першы план народных майстроў. Але цэлы пласт добрых рамеснікаў, якія выконваюць чыста бытавыя рэчы, застаўся неахопленым. Скажам, выраб бытавога посуду, чаранкоў для рыдлёвак, той жа ремонт аўтамабіляў — таксама рамёство... Дык вось аказалася, што гэтыя майстры пад той закон не падпадалі. З'явіўся Указ Прэзідэнта краіны № 225 ад 2002 года. Паводле яго, заплаціўшы адну базавую велічыню ў год, можна гэтымі чаранкамі ад рыдлёвак хоць усю Беларусь заваліць. Гэта цудоўна, але на гэты раз пакрыўдзіліся майстры, якія працуюць у галіне народных мастацкіх рамёстваў. Дайце ж і нам такія спрыяльныя магчымасці!

Дабіліся дапаўнення да ўказа, куды ўключылі саламапляценне, некаторыя віды тэкстылю, і нават макраме.

— У Расіі шмат інтэрнет-магазінаў па продажы сувеніраў. Электронныя, ці ўвогуле сучасныя тэхналогіі маглі б паспрыць развіццю народных рамёстваў?

— Любыя сродкі сувязі, асабліва электронныя, вельмі могуць дапамагчы.

Дарэчы, хачу прывесці канкрэтны прыклад. У 1993 годзе ў Інтэрнет-сетцы з'явілася трохі звестак пра наша саламапляценне. Паказалі колькі работ нашых майстрых і аказалася, што, па-першае, саламапляценне — не наша унікальнае рамёство, ім займаюцца ва ўсім свеце. Але характар працы розны. І пасыпаліся заяўкі: павучыце нас працаваць з саломкаю. Дамовіліся ў 2003 годзе правесці першы міжнародны фестываль па саламапляценні. Паступіла 40 заявак ад майстроў з Заходняй Еўропы, Амерыкі, нават Аўстраліі. Летам на працягу тыдня яны займаліся ў майстар-класах. А ў апошні дзень у Траецкім прадмесці планавалі правесці своеасаблівы міні-конкурс: спаборніцтва нашых майстроў з замежнымі. Дык вось, конкурс не адбыўся, таму што замежныя госці дружна паднялі рукі: мы вашым майстрам не канкурэнты. Такого ўзроўню, як у Беларусі, кажуць, мы ніколі не дасягнем.

Між іншым, ужо Масква і Санкт-Пецярбург прызнаюць унікальнасць нашай культуры. У іх шмат што на рыначным патоку, а на культуру гэта вельмі негатыўна ўплывае. Зараз наладжваем кантакты з аналагічнымі саюзамі Літвы, Польшчы, Украіны.

Ірына ТУЛУПАВА

З кніжных павіткаў

На паверцы часу

У РВУ "Літаратура і Мастацтва" пабачыла свет сапраўдная паэтычная анталогія — "Мы храним тебя, Беларусь!" Разам сабраны вершы сучасных літаратараў, якія працуюць у ваенна-патрыятычнай тэме (укладальнікі — паэты Міхась Пазнякоў і Яўген Каршукоў). Выданне кнігі ажыццэўлена па замове і пры фінансавай падтрымцы Міністэрства абароны. Уступным словам зборнік адкрывае міністр абароны генерал-палкоўнік Леанід Мальцаў. "Сімвалічна, што першы ў нашай краіне паэтычны зборнік, прысвечаны сучаснай беларускай арміі, выходзіць у прырэдзены знамянальнага юбілею — 90-годдзя Узброеных Сіл, — піша кіраўнік вайсковага ведамства. — У Рэспубліцы Беларусь свята — Дзень абаронцаў Айчыны і Узброеных Сіл традыцыйна асацыюецца з такімі святымі для нашага народа паняццямі, як Мужнасць, Гераізм, Любоў да сваёй Айчыны.

У Беларусі прафесія абаронцы Айчыны заўсёды сімвалізавала высокую культуру і маральнасць, імкненне да ведаў і прыгожых здабыткаў чалавечага гения. Асабліва гэта важна ў сучасных умовах, калі культура і мастацтва сталі стратэгічным рэсурсам нацыі".

Кніга складаецца з двух раздзелаў — "Пра Радзіму і ратную працу" (дзе змешчаны вершы) і "Песенным радком" (песні пра сучасную армію). Сярод аўтараў зборніка — вядомыя беларускія паэты Браніслаў Спрычан, Змітрок Марозаў, Міхась Пазнякоў, Вялянцін Лукша, Навум Гальпяровіч, Уладзімір Мазго, Ганад Чарказян, Юрый Сапажкоў, Яўген Каршукоў, Рыгор Сакалоўскі, Віктар Шніп, Уладзімір Карызна. Асобна вылучаюцца творы, напісаныя самімі вайскоўцамі: у прыватнасці, і тымі, хто і зараз служыць ва Узброеных сілах, — генераламі Аляксандрам Гура і Міхаілам Гецам.

Будзем спадзявацца, што першая паэтычная анталогія пра сучасную беларускую армію — гэта і пачатак добрага супрацоўніцтва Міністэрства абароны краіны і РВУ "Літаратура і Мастацтва".

Кастусь ЛАДУЦЬКА

«Вожык» № 2

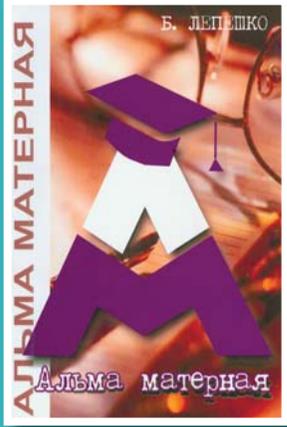
Пісьменнікі Я. Малец, М. Сліва, Я. Хвалец, М. Мірановіч, М. Вяршынін і іншыя выносяць на суд чытачоў свае гумарыстычныя вершы, гумарэскі, апаваданы. У рубрыцы "Вожык у асобах" змешчаны творы заўчасна памерлай выдатнай беларускай паэтэсы, былой супрацоўніцы часопіса Нэлі Тулупавай.

Выданне адкрывае новую рубрыку "Калючы пэндзлем". Яна прысвечана гісторыі кар'якатуры часопіса, мастакам-карыкатурыстам, якія працавалі ў "Вожыку" ў розныя гады. Рубрыку вядзе заслужаны дзеяч мастацтваў С. Волкаў. А сын народнага песняра Якуба Коласа М. Міцкевіч у рубрыцы "Класікі смяюцца" пачынае друкаваць свае "Смяшынкі з Коласавай хаты". Гэта жыццель і жартоўныя прыпаміны з жыцця і творчасці яго бацькі, а таксама Янкі Купалы ды іншых знакамітых пісьменнікаў.

Як звычайна, часопіс змяшчае карыкатуры і гумарыстычныя малюнкы мастакоў розных пакаленняў і творчага накірунку: М. Гіргеля, А. Гуцолы, А. Гурскага, А. Слуцкага, А. Скрынкіна, П. Козіча, А. Папова, Ю. Міхайлава, А. Курпіка, Р. Шыка.

Ёсць у часопісе і чарговы выпуск рубрыкі "Эпіграмнаю страляю", якую вядзе паэт Казімір Камейша.

Уладзімір ПЯТРОЎ

Калі ў шараговага грамадзяніна назапашваецца крытычная маса прэтэнзій да жыцця, што віруе наўкола, ён — у залежнасці ад тэмпераменту і тыпу натхнення — альбо піша ананімкі, альбо падаецца ў палітыку. Шараговы чытач у тыпалагічна блізкай сітуацыі (спраецыванай, зразумела, на быццё літаратурнае) у лепшым выпадку пераключаецца на сканворды, у горшым — уступае ў ліставанне з рэдакцыямі, выдавецтвамі ці (барані Бог рэдактараў і выдаўцоў) з *агнаведнымі* дзяржаўнымі

арганізацыямі, структурамі — да самых высокіх *“і гэтак далей”*. І што рабіць чалавеку (шараговаму грамадзяніну, шараговаму чытачу), чый антагенез ускладнены вучонай ступенню доктара (якіх заўгодна) навук, калі крытычная маса жыццёвых *“дзівосаў”* суміруецца з крытычнай масай прэтэнзій да прыгожага пісьменства?! А даводзіцца-такі браць лейцы ў свае рукі — і *“ўзначальваць працэс”, “гумаць творы”*, здольныя прымірыць калі не з жыццём, дык хоць бы з літаратурай.

Уласна мастацкія *захавы* айчынных навукоўцаў апошнім часам акрэсліваюцца ў такую ж выразную тэндэнцыю бягучага літпрацэсу, як, напрыклад, *сыход* крытыкаў у літаратуразнаўства. Калі філалагі-тэарэтыкі ахвяруюць сабою на карысць мастацкай практыкі (згадаем хаця б прозу У. Гіламедава, А. Андрэева, вершы В. Рагойшы, У. Мархеля), то падаецца крокам настолькі ж прадказальным, наколькі і адважна-адчайным. З аднаго боку, яны дакладна ведаюць, з чаго і як робіцца мастацкі тэкст, абазнанія ў майстэрстве яго “анатаміравання”. З другога ж боку, згаданыя веданне і майстэрства не гарантуюць поспеху ўласнай творчасці. Хутчэй, наадварот: тэарэтыкі на “тэрыторыі” практыкаў нібы падвойваюць уласную безабароннасць (згрызоты кшталту “ўсё ўжо было да мяне” + даўно забытае трымценне “пачаткоўца”, які, да ўсяго, разлічвае на шпэт калег наўрад ці можа). У гэтым сэнсе аўтар, не заангажаваны ў калялітаратурнай “вендэце”, не абцяжараны спаконвечнай віной судзі-“тэарэтыка” ў дачыненні да рупліўца-“практыка”, мае права разлічваць, прынамсі, на бесстаронні ацэнкі.

Напрыканцы мінулага года Барыс Лепашко — доктар гістарычных навук, прафесар кафедры філасофіі Брэсцкага дзяржаўнага ўніверсітэта імя А. С. Пушкіна і факультэта адміністрацыі і права Апольскага ўніверсітэта (Польшча), аўтар цэлага шэрага прац па логіцы, метадалогіі гісторыі, філасофіі, кніг эсэ “Філасофія, методология, культура” (2004), “Эгоистическая социология” (2005), “Импрессионизм мысли” (2006) — ускладніў спіс сваіх навуковых набыткаў і публікацый у “Советской Белоруссии” кнігай “Альма матерная” (Брэст, “Альтернатива”, 2007), дзе побач з аднайменным творам знайшоўся месца і тэкстам “Из записных книжек”.

“Альма матерная”, па ўласным прызнанні аўтара, дэбют у жанры... які, ён так і не акрэслівае; у анатацыі, праўда, зазначаецца, што “в форме фарса рассказывается о событиях, произошедших в региональном университете”. Б. Лепашко нібыта не наважваецца ідэнтыфікаваць гэты твор з *мастацкай прозай*. І дарэмна, бо пры самай непаблаглівай літаратуразнаўчай “экспертызе” “Альма матерная” цалкам укладваецца ў жанравыя межы *апovesці*; а ў параўнанні з узорами найноўшай белетрыстыкі нават утанаванне гэтага тэксту пацэснай “шпільдай” *рамана* выглядала б абрунтаваным... Заяўлены ж “фарс” тычыцца, на мой погляд, не столькі мастацкай формы (як узроўню выяўлення стылю), колькі зместу той (а дакладней — гэтай, *тутэйшай*) рэчаіснасці, якая і сама па сабе, без удзелу мастакоўскай фантазіі, *фарсавасца* перанасычаная. Здарэнне, якому адведзена роля сюжэтнага “першапаштуршэка”, толькі напачатку ўсведмаецца як штосьці выключнае, экстраардынарнае. Два дацэнты, падсмаўваючы працоўны дзень глыбока канцэптуальнай шклянкай гарэлка, наведваюць перад адыходам дадому прыбіральню на трэцім паверсе “старога” ўніверсітэцкага корпусу — і сутыкаюцца з катастрофай касмічных маштабаў: “На пластиковой двери, косо прилепленный скотчем, висел лист из университетской многотиражки, на котором во весь рост был изображен влиятельный заведующий кафедрой механическо-

«Наша ўсё»: у пошуках нястрачанага

го факультэта, а ніжэ печатался текст интервью с ним. Рядом же краской были написаны слова «Феленевиц — гомик».

Насуперак асацыяцыям, якія пачынаюць звязвацца ў пагрозлівыя ланцугі на этапе сутыкнення з назвай кнігі Б. Лепашко, насуперак вусцішным прадчуванням, якія могуць паміж трэцім і восьмай старонкамі апанаваць чытача *традыцыйна арыентаванага* (тут: выхаванага на класічнай літаратуры, дзе прыгожае заўсёды дакладна адасобленае ад агіднага), не варта шукаць у “Альме матерной” кітчу, “чарнухі”, парнаграфіі, крымінальнага (зрэшты, і любога іншага) “экшну” і да т. п. Марная трага часу. Наадварот, мы маем справу з літаратурным аналагам таго “інтэлігентскага” жывалісу, пра які французскі пісьменнік, знаўца антычнай культуры і барокавай музыкі П. Кіньяр пісаў у сваім знакамітым эсэ “Секс і страх”. (Заўважым, што размова ідзе пра аналаг спецыфічны, ускладнены, акрамя ўсяго, няпростымі ўмовамі “выжывання” мастацтва рэалістычнага тыпу ў постмадэрным хаосмасе.) Іначэй кажучы, творчая манера Б. Лепашко (наколькі можна меркаваць па адным творы) яшчэ глыбей укаранёная ў “кніжнасці”, чым проза/паэзія адэптаў “філалагічнасці”.

Аднак навуковы і ўласна мастацкі спосабы спасціжнення і “вытлумачэння” свету ў “Альме матерной” не канфлітуюць. Справа ў тым, што зместавым ядром твора з’яўляюцца “пошукі нацыянальнай ідэі” — дакладней, непамыслы, “касмичныя” (хоць і абмежаваныя ў творы абсягамі “рэгіянальнага ВНУ”) мітронгі, звязаныя з пошукам таго, што ўсім вядомае-знаёмае і што ніяк не можа адшукацца... (Такая воль Папарацка-кветка дасталася інфармацыйнаму грамадству постіндустрыяльнай эпохі!) Вырашэнне згаданай праблемы ў дыскурсе навуковым набывае часам настолькі гратэскавыя формы, што “Гісторыя аднаго горада” М. Салтыкова-Шчадрына — спараджэнне мастакоўскага ўяўлення — пачынае падавацца амаль бесстароннім рэпартажам з месца рэальных падзей. Складаецца ўражанне, быццам доктар гістарычных навук, прафесар зняверыўся ў тым, што ўцяма апісаць сутнасць праблемы можна з дапамогай *паняццяў* — і адхланнем яму сталася мова *вобразаў*.

Такім чынам, “паклёп” на шматпакутнага Феляневіча, з якога пачынае раскручвацца сюжэт “Альмы матерной”, становіцца толькі нагодай для таго, каб выявіць сапраўдныя маштабы невыноснай дзіўнасці вэнэўшнага быцця. Зрэшты, логіка разгор-

твання падзей недвухсэнсоўна паказвае на тое, што безыменны рэгіянальны ўніверсітэт — мініяцюрная мадэль-копія, якая ўтрымлівае ўсе характарыстыкі і атрыбуты гіпатэтычнага прагатыпа. Уявім сабе “філіял” Кафкавага Шама... Рэктар скалае нараду з нагоды апісанага вышэй “здарэння”. — “Я віжу здесь политический подтекст, — смело заявила проректор по воспитательной работе. — Подкоп под всех нас. Сегодня написали про Феленевица, а завтра про кого хотят и что хотят напишут”. І пайшла пісаць губерня!.. Інтрыгу абстрае тое, што ВНУ рыхтуецца да атэстацыі (той, хто так ці інакш сутыкаўся з гэтай працэдурай, ведае, што на самрэч будзе напісана пры ўваходзе ў чысцелі!). Буянне адміністрацыйнай і навуковай фантазіі апісваецца аўтарам з эпічным, амаль гамераўскім размахам. Узяць хоць бы “тыпалагію” планаў, якія пісаліся ў ВНУ (прыводжу ў мэгах эканоміі плошчы фрагментарна): “...стратегические, на перспективу, и тактические, на ближайший период”, “были планы ежегодные, кварталные и месячные”, “конечно же, были планы, обеспечивающие безопасность сотрудников и студентов по борьбе с пожарами и иными стихийными бедствиями, а также мздоимцами, бюрократами, чинушами и морально разложившимися типами”. Напярэдадні атэстацыі вырашылі правесці планетарнага маштабу канферэнцыю пад назвай... “Бедность и гомосексуализм”, даклады на якую ўражваюць мудрагелістасцю і дзіцячай непасрэднасцю адначасова...

Цікава, што пры густой населенасці “Альмы матерной” персанажамі (размова пакуль пра “людзей”, бо маюцца ў творы і фігуранты “інфернальныя”) вылучыць “галоўнага героя” можна вельмі ўмоўна. Крыху больш пільнай падаецца ўвага аўтара да прафесара Аляксандра Міхайлавіча Вітко, у сілу навуковага статусу і творчых зацікаўленняў змушанага найбольш інтэнсіўна пакутаваць над выштуркуваннем нацыянальнай ідэі. Калі супаставім тэксты “Из записных книжек” (дзе аўтарская пазіцыя можа быць вызначаная без агляду на “вобраз апавядальніка”) з развагамі прафесара Вітко, атрымліваецца, што гэтаму персанажу аўтар, прынамсі, найбольш спачувае, бо салдарызуецца па цэлым шэрагу ключавых пазіцый: “И чем больше он думал на эту тему, тем больше у него портилось настроение. Складывалась какая-то непонятная ситуация. Если белорусский народ имелся, то его существование должно быть как-то оправдано. Оправдание существования всегда выражается в идеальной форме. Другими словами, есть народ — есть и идея этого народа...”

Менавіта ў сне прафесара Вітко ўпершыню з’яўляецца загадкавая Старая (Старуха), чыёй увішнасці хапіла б на ўсіх спадожджнікаў булгакоўскага Воланда. Шапоўнаму Аляксандру Міхайлавічу яна з’яўляецца ў вобразе “двухаблічным”: “...одна половина физиономии была той же, знакомой, старой, где бородавка, клык и прочее, а вот вторая оказалась столь юной, чистой, свежей и прекрасной, что у него захватило дух”. Чыноўніку для адмысловых даручэнняў Уладзіміру Ільічу Валнушкіну яна мроіцца ўвабленнем жыццёвай мудрасці і “правядніком” да ўласных вытокаў. Перад шматлікімі ж прарэктарамі, дэканамі, дацэнтамі, выкладчыкамі і асістэнтамі Старая паўстае ў ролі гэткай Ксандры і/ці Немезіды: адных вучыць жыць сумленна, другім наказвае займацца сваёю справаю — і практычна ўсіх даводзіць да нервовага зрыву. Бліжэй да фіналу выскоквае, бы Піліп з кананель, яшчэ і дзядок-карузлік, які асабіста ў мяне асацыіруецца з персанажамі “Шляхціца Завальны” Яна Баршчэўскага. Аднак мой прыватны чытацкі вопыт сапраўдную генеалогію гэтых двух герояў “Альмы матерной” не правяляе — хутчэй, заблытае.

У тэкстах “Из записных книжек” Б. Лепашко (які часам сам сабе нагадвае “какого-нибудь провинциального летописца”) не толькі абгрунтоўвае “нелюбовь” і адсутнасць “эстетического пиетета” да роднай (тут: беларускай) літаратуры, але і шчыра прызнаецца ў фрагментарным, нават абмежаваным “хрэстаматыйным” пра яе ўяўленні. Можна было б напісаць асобнае *даследаванне* пра супярэчлівасць стасункаў паміж апавядальнікам “Альмы матерной” (“Может показаться парадоксом, но чтобы написать о национальном самосознании, надо бы этим сознанием хоть в какой-то мере обладать”) і “летаписцам” — аўтарам раздзела “Из записных книжек”, які надзвычай вольна трактуе паняцце “наша” (параўнаўце: “Деревни в округе (Мостовский район на Гродненщине) были одна к одной: Опилки, Огрызки и что-то еще, столь же символичное для наших белорусских деревень” — і “...почитайте про наших (российских) в Куршевеле”). Аднак мусім вярнуцца ў “пракурставыя” межы газетнай *рэцэнзіі* да радаводу “інфернальных” герояў “Альмы матерной”, які недвухсэнсоўна ўзводзіцца Б. Лепашко да “Майстры і Маргарыты” М. Булгакава. У прыватнасці, Старая паўстае адмысловай інкарнацыяй Азазела — з папраўкай на мастацкае прызначэнне і мясцовы каларыт. “Булгакаўшчына” ў значнай ступені фарміруе атмасферу твора. Але гэтая значнасць звязаная з даволі тонкім і складаным

“інтаніраваннем” (як асобных вобразаў, так і аповеда ў цэлым), а не з гуллівым перайманнем Булгакава. Вобразы Феляневіча, чыноўніка Валнушкіна, вопытнага праектара па вучэбнай рабоце Міхайла Міхайлавіча Алабаскага, рэктара Івана Рьгоравіча Кучаравага, іншых факультэцкіх персанажу цэлыя — і разам з тым удала нюансаваныя, дэталізаваныя. Напрыклад, згаданы рэктар “гордился своим умением работать с людьми. Приемная у него всегда была полна народу, работники приходили к нему часто, высжиживали долго и многочисленныя согласования превращались в увлекательное времяпровождение, когда “одобряющая” виза появлялась как следствие доказательства обими сторонами своей пригодности”.

Пералічаныя вобразы пры жаданні можна вытлумачыць у каардынатах “булгакоўскай традыцыі”. А можна дастасаваць мастацкую ўдачу Б. Лепашко і да спадчыны М. Зошчанкі (калі пастарацца), А. Мрыя (калі дужа пастарацца і аўтар здолее тое перажыць) ці яшчэ чыёйсьці... Былі б час і натхненне — патрэбная “традыцыя” заўсёды знойдзецца. Вось з “пралікамі” аўтар няхай разбіраецца сам. Заўважым дзеля справядлівасці, што ў “Альме матерной” яны адзінкавыя і тычацца, як правіла, моўна-стылёвых каструбаваццей: участковы мільціяннер “захватил фотоаппарат и потянулся в университет”; “он выпрямился, стал как бы выше ростом и даже как-то покрасивел”. Часам рьтарычныя доказы (публіцыстычныя аргументы) адцягваюць мастацкую пераканаўчасць — і мяжа, што аддзяляе *абавуленасць* (мастацкую тыпізацыю) ад *агульнасці* (штампавання “агульных месцаў”) становіцца *залішне* празрыстаю. Тое назіраецца, напрыклад, у развагах пра Ігара Цвяткова, студэнта-карэспандэнта, што “относился к тому поколению национальной молодежи, у которого при мыслях о Павлике Морозове крутились соображения одного порядка: насколько “поднялся” юный герой, “сдав” папеньку”. Мастацкасць прышрашываецца рьтарычнасцю і ў тых эпізодах, калі апавядальнік “Альмы матерной” згадвае часы “путчы” 1991 года; гэта тым больш дзіўна, што фрагменты “Из записных книжек” сведчаць пра асобнасць, пражытасць-перажытасць гэтага матэрыялу. Паўная няўцямнасць узнікае і з вызначэннем хранатопу твора: колькі я ў зразумела, дзеянне адбываецца ў першую “пяцігодку” XXI стагоддзя, аднак жа адзін з герояў, таленавіты хімік, рускі па паходжанні, абгрунтоўвае сваё рапшэнне пакінуць ВНУ, а заадно і Беларусь ціскам “нацыяналістаў”, вялікімі “скарачэннямі на заводзе”, дзе працуе яго жонка... Ці то ў мастацкай прасторы адбылося “спячэнне” часу, ці то ў гэтым моманце аўтар палічыў магчымым здрадзіць сваёму выразна рэалістычнаму творчаму метаду?...

Варыянты адказу на гэтае і многія іншыя пытанні магло б быць столькі, колькі б чытачоў займела “Альма матерная”. На жаль, мяркуючы па накладзе кнігі, пашанцуе сотні, а не тысячы. Шкада, бо задавальненне ад яе атрымліваеш комплекснае (уласна эстэтычнае + інтэлектуальна-аналітычнае), да таго ж культуру дыскусіі развіваць дапамагае, выконвае нават функцыі адмысловай — даступнай па форме і змесце! — “Інструкцыі аб тым, чаго не трэба шукаць і рабіць, калі хочаш чалавекам разумным (адэкватным) звацца”... З другога боку, варта радавацца таму, што Б. Лепашко гадоў дзесяць таму прыйшоў да той жа высновы, што і М. Бярдзьеў у сваёй “Аўтабіяграфіі”: “...писание есть следствие физиологической потребности. <...> я, конечно, не ровня Бердяеву, но физиологический крен в моих писаниях столь же силен и определяющ”. Натхненне ў прафесара Лепашко хопіць, бадай, не на адну “Альму...”; а пра стратэгічны запас “жыццёвага матэрыялу” можна ўвогуле не хвалявацца.

Ніна
МАЕЎСКАЯ

Не здзіўляйся ты
І вусны не крыві —
Не для колеру
Давіла крыві.

* * *

Памяці сястры

Наш клён, як свечка, дагарае,
І долу сыплецца лісцё.
Прсыядзь са мной на хвілю, Рая,
Ды пагаворым пра жыццё.

У доме вусцішна й трывожна,
А ў сэрцы боль напяў струну.
Слязамі выплакаць няможна,
І сном не сцішыць — не заснуць.

Бо думкі так апанавалі...
Ты гавары мне, гавары.
Ці пра Ларысу, ці пра Галю,
Ці пра пагоду на двары.

І пра дзяцей, і пра суседзяў,
Пра лес, дзе ты бярэш грыбы,
Пра тых, хто быў тут у бяседзе,
І тых, хто нас даўно забыў.

Зноў раскажы мне, як плаціну
Прарвала весня вада...
Бач, кот, пачуўшы, выгнуў спіну:
Ах, рыбка — смачная яда.

Успомні, як раней, бывала,
Пад суцяшальны голас твой
Я ціха-ціха засынала.
Пагавары, сястра, са мной.

...А ты ні слова. І нямая
Навісла цішыня вакол.
Як без цябе самотна, Рая,
І пухам снег апаў на дол.

* * *

Не пазбавіцца адчаю
І нясцерпна горкіх дум...
Цябе болей не страчаю
І шукацьму — не знайду.
Словы ёсць "страчаць" і "страчваць",
Іх няможна паяднаць.
Каб жа ведаць, каб прадбачыць,
Што, як страціш, — не страчаць.
Да цябе не дакрануцца,
Не сказаць хоць колькі слоў.
Ах, як хочацца вярнуцца
І — усё наноў, наноў...
Я не верыла, не знала,
Што цябе магу згубіць.
Лепшых слоў я не сказала.
Як са стратай гэтай быць?

* * *

Была я калісьці дзяўчына:
Замест галавы — аблачына.

Не ведаю нават, калі
Аблокі так нізка плылі.

Спусцілася, мусіць, адно,
З туманай саткана яно.

Ці я так высока лятала,
Што аж да аблокаў дастала?

Не знаю, з якое прычыны
У неба сплыла аблачына.

Валеры
МАКСІМОВІЧ

НА ХВАЛІ ПЕСЕННАГА СЛОВА

Роднаму краю

Я табе гэту песню
хачу падарыць
З раўчужком гаманлівым,
са світальнай зарою,
З шчабятаннем салоўкі
ў зялёным бары
І з вярбой,
нахіленай над чыстай вадою, —

Баравы і мядовы,
васільковы мой край,
Тваім водарам родным
мне надыхацца дай.

І ў цяністым гаёчку,
на краі цішыні,
Серабрыстым званочкам
ціха мне празвіні.

І на ўсіх скрыжаваннях
дарог і шляхоў
буду помніць світальны
твой спеў жаўруковы,
Кальханку матулі,
твары сяброў,
І каханай сваёй
незабыўныя словы.

Ледзь я прадзіва памяці
мройна крану —
І цяпельцам жывым
уваскрэсне былое...

Ва ўспамінах сваіх,
як у сне, патану,
Зноў адчуўшы душой
наталенне святое.

Баравы і мядовы,
васільковы мой край,
Тваім водарам родным
мне надыхацца дай.

І ў цяністым гаёчку,
на краі цішыні,
Серабрыстым званочкам
ціха ўслед празвіні.

Размова з маці

...А матуля у хаце запаліць святло —
Вечаровую скруху усцешна развее.
І ад шчырай размовы за белым сталом
На душы і на сэрцы маім пасвятлее.

Водар матчыных слоў —
мілагучных, жывых —
У сябе неспатольна,
нястрымна ўдыхаю.

Працінае мяне яе кожны уздых,
Кожны позірк яе я лаўлю-пераймаю.

І ў хвіліну такую зноў прагну спазнаць
Існасць вечную,
што у вачах задумёных...
Мне б у сэрцы сваім зберагчы-захаваць
Той матулін напеў —
дарагі, несканчоны...

Зорны россып расквеціў нябёс далячынь,
Змясяцовіўся вечар барвова-ружовы...
Будуць доўга гучаць у святлянай начы
І мяне закалыхваць матуліны словы.

...А матуля у хаце запаліць святло...

Мройны малебен

За часу імглою неаслабнай,
За прывіднай мітуснёй
Знічкай жадана-прывабнай
Ўстаеш ты перада мной.

Як спеў жаўруковы над полем,
Як лёгкі ўзмах крыла —
Патоляй маёй і болям
Ты для мяне была.

Цябе я мілосна песціў,
Пяшчотаю ахінаў.
Была ты чароўнай песняй —
Найлепшай з усіх, што знаў.

Мой сон, ты не адасніся —
Застанься навек са мной.
Імгненне, прашу, спыніся,
Вярні мясяцовасць мрой,

Усцеш ты маю самоту —
Балесны мой успамін.
... Да скону сваёго употай
Любіць мне цябе.
Амін.

Мая восень

Восень неўзаметку, ціха сцэле
Зноў кілім пярэсты свой наўсцяж.
Сёння я нібыта захмялелы,
Поўны трапяткога пачуцця.

Не тужу аб нечым незваротным,
Не шкадую дзён, што ў даль сплылі.
Мне да болю невыказна-родным
Стала ўсё жывое на зямлі.

Ці то ліст на дрэве страпянецца,
Ці то шолах прайдзе у палях, —
Кожная праява адгукнецца
Радасцю шчымлівай у грудзях.

Я спакойным быць цяпер не ў стане —
Кожны зрух тут позіркам лаўлю.
Светлае прыроды паміранне
Назіраю нібы ўпершыню.

Скошаны лугі і жаты нівы,
А высока ў небе, угары
Ўсё стаіць-плыве такі тужлівы
Развітальны жураўліны крык.

І услед за птахамі маімі,
Падалося, далі паплылі...
Толькі восень неўпрыкмет кілімы
Стала на усёй як ёсць зямлі.

Не тужу аб нечым незваротным,
Не шкадую дзён, што ў даль сплылі...
Дык чаму мне, як ніколі, родным
Стала ўсё дарэштны на зямлі?

Астравок маленства

Я плыву гадоў адужаць не бяруся —
Зямны свой шлях наноў мне не пачаць.
І толькі ў марэх трапяткіх імкнуся
Да астраўка маленства веславаць.

Святлыны час! Істотаю усёю
Я прагну затрымаць-спыніць цябе.
І дзе б ні быў — заўсёды ты са мною
У радасці ціхуткай і ў журбе.

Прайдуся я па роснай лугавіне,
Дзе квецень траў мурожных зіхаціць, —
І ўвесь цяжар гадоў урад адхлыне,
І ў сэрцы вір гаючы забруціць.

Жыцця майго зямная пуцявіна —
Блакiту шыр, аблокаў лёгкіх бель,
І зычны клёкат на стразе бусліны,
І бэзавы пад вокнамі агмень, —

Хай будзе ўсё навекі бласлаўлена,
Усё гадоў люляць у сэрцы я —
Даверліва, пяшчотна, улюбёна —
Да немацы, да самазабыцця.

Нязменна слаўлю час пары світальнай
І гожы вечаровы слаўлю час.
Ды толькі не адчайнае расстанне,
Што скрушна цемрай спавівае нас...

Дзівосна пахкім летнім адвячоркам
Далёкі водсвет памяць ўскалыхне...
А на душы не сумна і не горка, —
Ад светлых згадак супакойна мне.

І хоць гадоў бярэма не адужаць —
Усё ж аб тым не трэба гараваць.
Давай з табой, мой незабыўны дружа,
Да астраўка маленства веславаць.

Тацяна
ПРЫШЧЭПАВА

Тацяна Прышчэпава нарадзілася
ў вёсцы Зарубы Дубровенскага раёна
Віцебскай вобласці. Студэнтка
II курса факультэта пачатковай
адукацыі БДПУ імя М.Танка.
З вершамі ў "ЛіМе" выступае
ўпершыню.

* * *

Устала з-за лесу ласкавае сонца,
Зазяла ў ружовым прасторы нябёс,
Растала у подыху ветру
бясконцым,
Што золак у чыстых
далонях прынёс.

Жаўтлявыя промні зямлю абудзілі,
Павіслі на ліпеньскім кволым галлі.
Прачнуліся кветкі
на брацкай магіле,
Ды толькі салдат абудзіць
не змаглі.

* * *

Плыве па небе паўнаваты месяц,
Адзін між зорак ціхае начы.
Нясе з сабой матывы
розных песень,
Ад іх ужо нікуды не ўцячы.

Такой парою доўга мне не спіцца,
Хоць ад абцасаў ногі загулі.
Святое шчасце —
зноўку з лірай зліцца,
Відаць, паслаў мне Божа на зямлі.

Хутаранка

Таіца СУПРАНОВІЧ

Апавяданне

дастала з куфра схаваныя на чорны дзень золотыя, трохі памяншаныя іх на нашы грошы і адчайлася паехаць у тую далёкую Маскву. Мусіць зразумела мацярынскай душой, што для яе адзінай дачкі і яе самой вайна была не самым чорным часам, чорныя будні насталі цяпер, калі пайшоў з іх жыцця блізкі чалавек. Паехала маці ў Маскву, напіцаваўшы клункі. Гэта было ў нас — працавалі ж з раніцы да вечара, зямлі ж дзеда, бацька пакінулі нямаля. Неж хутка маці абярнулася, прыехала з Масквы. Ды прывезла мне столькі гарадскіх, модных убораў, што ажно ніякавата было перадзясковымі дзеўкамі, апранутымі ва ўсё сваё, дамаганае. Усе ў аднолькавым — а я, як краля. У гэты час вярнуўся з арміі Паўлюка Клаўдзіна Федзя. Да вайны, я яшчэ падлеткам была, усе чыста ў вёсцы гаварылі, які ён відны сабою. Але і казалі, што надта ж ганарысты таксама. Во паглядзіш, заўтра дзеўкі мае прыйдуць — абедзве выліты бацька. Ну дык ён, Федзя, пачаў з першых танцаў прыставаць да мяне. Не ляжала душа да яго і захады ягоныя былі для мяне прыкрымі. А ён гэта адчуваў. Нервовы быў, не даядзі Гасподзь, лез да мяне сляпнём, а я не давалася. То аж са скуры вылузвалася, ажно шчака нервова торгалася: а як жа я ж не дзеўка, удава, то са мною як быццам усё можна проста і адразу, а тут не. Маці з бацькам ягоныя былі спакойныя, памяркоўныя, а ён, як у нас казалі, быў у гарачай вадзе купаны. Да двух не гаварылі — тут жа ўскіпаў. Канечне, натура такая, але ж і вайну прайшоў, не жартачы табе. Хадзіў ён каля мяне кругамі можа з паўгода, ды не вытрымаў і пасватаўся. Каб ты ведала, як я не хацела гэтага замужжа — як пекла. А маці: ідзі ды ідзі. Маўляў, дзевак поўная вёска, а ты ўдава, ну і хай сабе ўсяго васемнаццаць год за годам і сьдзедзе твая краса. Змарнееш, высахнеш па сваім Сашы. Думаеш, ніхто не ведае, што кожны дзень лятаеш на могілкі, ламаеш рукі над яго магілай. Вунь колькі разоў бачыла Сашу ў сне, скардзіцца, што вільготна яму там, няўтульна. Пыталася я ў бацюшкі Мікалаеўскага, што за сон, а ён патлумачыў, што гэта слёзы мае не даюць яму спакою на тым свеце, што я і сабе, і яму шкоду раблю. Ідзі вунь замуж, яшчэ добра, што бярэ чалавек. І гэтак з раніцы да вечара. Вада камень точыць. Пайшла я за Федзю і апынулася ў пекле. Што ні зрабі, як ні старайся — усё кепска. Перасаліла — міску аб падлогу, не дасаліла — тое ж. Ды яшчэ з паўгода не магла зацяжарыць. Вечарам стараюся чым даўжэй заняцца любой работай. А з ложка кожны вечар за мой соцаць злыя вочы і скрозь зубы: "Кладзіся ўжо, бяздзетніца!.." Толькі два пачуцці былі ў мяне да мужа: страх і нянавісьць. Пайду ў поле, у лес і абавязкова звярну на могілкі. Сяду на Сашыну магілку і галашу. Магілку даглядала, я пры жыцці яго самога. І папалю, і пясочкам жоўдзенькім пасыплю, і кветкі ў слоік пастаўлю. Але ж некаму карцеда зрабіць маё жыццё яшчэ большым пеклам. Падсказалі Федзю пра мой боль і тугу па першым мужы. Божа мой Божа, як даляцеў ён да могілак,

як схопіў мяне за касу, накруціў на руку і тоўк тварам у магільны пясок і біў нагамі пад рабрыны. Ледзь вырвалася і бягом кінулася да мамы. Прасіла маму, маліла, каб пакінула ў сябе, каб на парог не пускала мужа-ката. Збітая, да вечара яшчэ нешта рабіла па мамай гаспадарцы, а назаўтра не ўстала. Нават павярнуцца з боку на бок не змогла, нават дыхаць было цяжка. Паляжала мо з тыдзень, трохі палягчыла і падалася ў Вераскава на спіртзавод прасіцца, каб узялі працаваць. Узялі. Пачала хадзіць на працу — чатыры кіламетры туды, чатыры назад. Іду і ўвесь час па дарозе даганяе на падворце Федзя. І так мірна са мною загаворвае, так шчыра просіць вярнуцца назад, клянэцца, што любіць мяне. Мала-па-малу я адышла ў сваёй крыўдзе, праз нейкі час усё ж вярнулася дадому. Ды якраз і хата наша з Федзем ужо была амаль дабудавана. Мы адразу як пажаніліся, сталі будаваць пабач з маю на хутары. Жыццё пайшло цішэй, Федзя стаў больш памяркоўны. Але ж бывала ўсё ж вяртаўся да свайго зверства. Я ўжо хадзіла Галяю, як падказалі яму людзі, што я на Радаўніцу павязала на магільны Сашын крыж маленькую стужку з выштытым мною крыжыкам. То ўжо раз'юшаны не біў нагамі пад рэбры — я ж хадзіла дзіцём, а так па твары адхвастаў, што вочы заплылі слязінкамі. Во так, маё ты дзіця, жыць круціць чалавекам. Усё жыццё не любіла я свой дом. Маціну старэннюю хатку любіла, а наш новы, што звон, дом — не. Звычайна, стараюся даўжэй затрымацца на рабоце. А спіртзавод — гэта ж спирт. Сабяромся ў канцы работы і вып'ем па-троху. А пасля іду дадому тры чатыры кіламетры, не спяшаюся, прысяду на ўзлеску, а па цяпле і прылягу, паўспамаінаю свой шчаслівы год першага замужжа. Патужу, папалачу, а прыйду дадому — Федзя, бачу, адразу заўважае і што чарку прыняла і што плакала. Глядзіць тады воўкам і міма не пройдзе, каб не пхнуць. І дзяўчаты мае, дочки, не надта прымалі мой бок. А што ты хочаш — ён прыжымісты быў, сквапны, усе сямейныя грошы былі ў яго. Я спачатку працілівася, а потым рукою махнула — хай! Але во для дачок не шкадаваў — хораша прыбіраў, яны на яго падобныя, во заўтра павінны прыйсці, пабачыш, відныя, нічога не скажаш. Але і характары ў абедзвюх таксама бацькавыя. Хоць і мая кроў, можа, і грэх, але не надта прыветлівыя да людзей ды і да мяне з дзяцінства — як бацька так і яны.

...Прышла медсястра, зрабіла і мне і маёй суседцы ўколы. Мы сцішыліся і, здаецца, толькі-толькі я прымружыла вочы, а ўжо бачу: адчыняюцца дзверы і на парозе цэлая брыгада ў белых халатах. Мераюць маёй суседцы ціск, слухаюць сэрца, апранаюць на голае цела аперацыйнае, нейкую атрутна-залеўную вопратку і такую ж шапачку. Мне страшна, вусцішна — хто ведае, можа, гэта яе апошняе адзенне... Я не магу стрымаць слёз, а яна як бы і без страху пасмейваецца, маўляў, во, заўсёды хораша апраналася і цяпер вось як хораша прыбралі..

Прышла ўнучка. Сапраўды, надзіва прыгожая маладая жанчына. Села насупраць

сваёй бабулі на мой ложак, а ў вачах такая туга і боль, што я ледзь стрымлівала слёзы. Прышлі разам і дзве дачкі. Таксама вельмі прыгожыя жанчыны, але ў такім узросце прыгажосць вызначаецца ўжо ўнутранымі душэўнымі якасцямі. За прыгожымі рысамі твару адчуваўся нейкая злосьць, вочы былі напружана-жорсткімі, позірк калючымі...

— О, ужо ўзрадаваліся ў вёсцы, разавіліся на чужое дабро. А я ім ночваў дзіравых з-пад хлява не аддам за дарма. А то во прыяздаем у нядзелю, а да майго Івана падыходзіць Аленін Славик і просіць прадаць сячкарню. Ты што думаеш, ён пану вартую за яе даў бы? Мо якія капейкі. Касцым лягу, але з усяго, што бацька нажыў, вартыя грошы выручу.

— Дзеці! — бачна было, што бабулі няёмка за дачку, — чаго вы ўжо ўсё збываеце-прадаеце, можа, я яшчэ не памру. Во сягодня сон харошы бачыла — быццам ходзіць у мяне па падворку і кароўка, і куры, і гусі.

— Ніхто цябе ў магілу не цягне, гэтак гаворыцца, але вунь і маладыя з гэтых аперацый не выжываюць, а ты ўжо ў гадох.

Мне зрабілася так прыкра, я ўстала з ложка і выйшла ў калідор. Каля ўваходу сутыкнулася з медсястрой — тая ішла рыхтаваць маю суседку да аперацыі...

Мне не спатрэбілася дапамога хірурга, выпісалася з бальніцы і адразу па пацікавілася лёсам бабкі. Дзякуй Богу, і тая пайшла на папраўку.

І вось праз нейкі час на кірмашы нехта тузае мяне за плячо:

— Ледзь пазнала цябе, Восіпаўна. Як нябожчыца, ляжала ў бальніцы, а цяпер во бач якая фэйная. Вазьмі во сліў ды яблыкаў колькі хочаш, урадзіла сёлета, дык вырашыла трохі прадаць. Пытаешся, як я? Як нанова на свет нарадзілася! Глянё, як сон у руку: парасят купіла, куранят выгадавала, ужо во навесну будуць несціся. Жыву во і жыць, дзякуй Богу, хочацца. А глянё, раскажу табе як я нядзіна на Прачыстую баб знаёмых напалохала. Пайшла на могілкі. А прыцемкі ўжо былі... Не, можа не прыцемкі, а так, проста цьмяны дзень. Якраз служба скончылася ў царкве. У нас малады бацюшка, дык такі старацельны, службу служыць так талкова і доўга. А я на службе не была, ездзіла ў горад ды па дарозе дадому заглянула на сваю магілку.

— Як гэта на сваю?

— На маю асабістую. Дзеўкі мае, дочки так зрабілі. Адзін шырокі помнік на дваіх з Федзем паставілі. Ён так загадаў, мусіць баяўся, каб не лягла побач з Сашам. Федзя то там ужо, а я яшчэ тутка. Але як быццам і там, бо на помніку і фотка мая ўжо ёсць. Стала я ў абгародцы за помнікам ззаду і задумалася нешта. А тут бабы з царквы ідуць між магіл, разглядваюць помнікі. І чую: "Глянё, а я і не знала, што Гэлька Фядорыха памерла. Бачыш, ціха так пахавалі, што ніхто і не гаварыў." З суседняй вёскі бабы. А я з-за помніка: "А на што каму пра мяне гаварыць? Я і сама яшчэ магу з вамі пагутарыць!" Ой, Восіпаўна, што тут пачалося! Які лямант падняўся, як панесліся гэтыя бабы, праз магілы куляючыся!.. Бацюшка выскачыў з царквы, рызу да канца не здзеўшы, закруціўся ў ёй і распасціраў на прыступках. А я ад смеху аж села на сваю магілку. Во, расмяшыла і цябе. Не, да Новага года паміраць не буду, пажыву яшчэ.

...Ідзе жыццё. Па дарозе на працу забягаю на кірмаш і даволі часта бачу бабулю Гэльку. Цёпла робіцца на душы, што яна жывая, гаваркая, здаровая.

Уначы прагнулася ад нясцерпнага болю. Балеў жывот, з правага боку. Уся ўзмакрэла ад поту, трываць больш не магла. Муж і сын, канечне ж, вельмі хацелі спаць, але ўбачыўшы, як мне кепска, выклікалі "хуткую". Прывезлі мяне ў бальніцу, нашпігавалі ўколамі і я да раніцы крыху прыдрамала. Прагнулася, агледзелася. У палаце цесна, адзін пры адным стаялі восем ложкаў, на якіх ляжалі жанчыны рознага ўзросту. Толькі ложак, што побач са мною, быў не заняты, гладзенька засланы. Боль крыху зменшыўся. Слова за слова — разгаварыліся. Людзі тут, як бывае і ў дарозе, стараюцца выгаварыцца, хто больш, хто менш адкрыта раскажа пра сваё жыццё, пра жыццё блізкіх. На жаль, расповеды гэтыя часта бываюць апошнімі ў жыцці...

Ляжу ў хірургічным аддзяленні. Усе ў палаце пасля аперацый, а я адна — пакуль што не. Цэлы дзень мяне правяраюць, круціць з боку на бок, падазраючы апендыцыт. Пад вечар медсястра прывяла ў палату нямоглу бабульку, размясціла на ложку каля мяне. Старая аказалася гаваркою, адразу паведамліла, што заўтра яе апярэюць — пухліна ў кішэчніку. Слова за слова, і высвятляецца, што яна жыве на хутары каля вёскі, дзе я нарадзілася. Хутар не хутар — проста пабудаваліся некалі крыху воддаль ад вёскі. Канечне ж, бабулька ведае ўсіх маіх родных.

— У нас тады, мы з тваім бацькам маладыя былі, пасля вайны, але ж і весела было ў вёсцы. Жэнік кульгавы, а ты ж не ведаеш, табе ж, мусіць, гадкі два-тры было, як бацькоў тваіх перавялі настаўнічаць у Ляхавічы, дык во Жэнік гэты, з вайны кульгавы, прывёз з Нямецчыны баян. Як урэжа польку ці кракавяк — бацькоў твой усіх дзевак перакруціць. Ды на паваротах як стрэльне абцасамі аб падлогу! Боты, халавы — што лустэрка, і галіфэ суконнае. Багато жылі тае дзед і баба. Усе дзеўкі аж трымцелі, каб патанчыць з тваім бацькам. А я не танчыла, сядзела з бабамі на лаўцы: была ўжо ўдавою.

— Як удавой? Колькі ж вам тады было?

— Ды васемнаццаці не мела, як аўдавала. Замуж выйшла, так выпала, маладзенькай, амаль падлеткам. Гэта пры вываленні спынілася ў нас чырвоная часць. Не ў Чарэшлі, побач, ведаеш дзе спіртзавод, у Вераскаве. Там тады яшчэ графскі маёнтак не быў разбураны. Часць там размясцілася не надоўга, можа на які тыдзень. А салдацікі, якія маладзейшыя, улеглі да нас на танцы. Для іх хіба дарога была — кіламетраў мо тры-чатыры. А я, хоць мела толькі шаснаццаць гадоў, але была ого якая відная дзеўка. Сама, не хвалюся, спрытная, толькі цыцкі былі малаватыя. Дык мая мама як шыла з выбеленага палатна кофты і камізэлькі, сумысля падшывала мне на грудзі падушчкі. Во заўтра перад аперацыяй прыйдзе да мяне мая маладая ўнучка — вылітая я ў тыя гады. І запрымцеў мяне на танца адзін з салдацікаў. Ціхі такі быў, спакойны, а праходу не стаў мне даваць. Ды працавіты ж быў, рабацішчы, прыйдзе да нас на хутар і стараецца што дапамагчы, зрабіць што цяжэйшае. Пайду я накапаць ранній бульбы, а ён пераходзіць кошык і ў гарод. Мы ў лес да апарата гнаць гарэлку — і ён каля нас. І вады наносіць і дроў наकोле. А без гарэлкі тады было не пра жыць. Бацькі майго тады ўжо не было ў жывых, мужчын у вёсцы мала. Папросім у каго што дапамагчы — а разлік адзін: гарэлка. Але сам Саша не піў, а вып'е — чырванее тварам, сыходзіць потам.

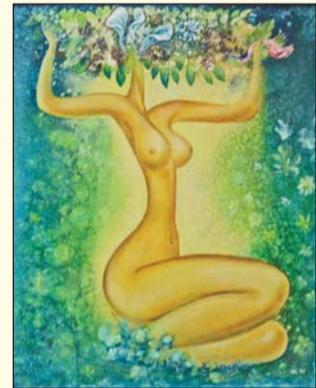
Мама мая дапытвалася ў яго, мо хворы, мо што недалягае. Не, казаў, нічога.

Пайшла часць у наступленне. Саша на развітанне паабяцаў вярнуцца і ўзяць мяне замуж. Мы з мамай нават і значэння не прыдалі гэтаму абяцанню. Хаця гэтак горка было на душы пры расставанні, проста паяло, смылела ўсё ў грудзях. Але што зробіш — вайна на свеце яшчэ, вунь і пахаронкі прыходзяць у вёску. Аднак Саша вярнуўся, і даволі хутка. Не дайшоў, як хацеў, да Берліна: камісавалі. Не сказаў, па якой прычыне, ды мы і не дапытваліся. Радавалася я вельмі. Радваліся ў Мікалаева і сталі жыць мужам і жонкаю. Саша родам быў ажно з Віцебшчыны, як у нас казалі, "васточнік". Маму вясковыя бабы адгаворвалі, каб не аддавала мяне замуж за прышлага: у нас як пекла, не любілі "васточнікаў". Мама ж, бачачы і маю да яго любоў і як ён мяне любіць, парушынікі з мяне здзімае, не прычыла нашаму шлюбу. Ды і мужчына патрэбен у сям'і. Так дружна мы жылі — што ні дзень, то для нас свята. У вёсцы хлопцы ўсе з нейкімі заўсёды дурнымі жартачкамі, усё: "Га-га" ды "Гы-гы", а ў нас — хвіліны не пройдзе, каб Саша мне плячо ці руку не пагладзіў. А па гаспадарцы работы ўсялякай уга як хапала, раніцай як падымаемся, то да змяркання завіхаемся. А ўсё роўна нягледзячы ні на што, былі шчаслівыя. Мне зайздросцілі ўсе чыста дзеўкі з вёскі і з бліжэйшых хутароў. Так і зраклі. Ці верыш ты ў злое вока? Ну і дарэмна. Ліхія людскія вочы могуць са свету звесці, любую порчу на чалавека накінуць. Так і на майго Сашу. Ідзе ён побач з возам — спрытны, што тапа-лёк, валасы светлыя, прыгожа заклучваюцца. Кожны, хто трапляецца насустрач, павернецца і паглядзіць услед. Вось і наглядзелі... Пачала я заўважаць, што ногі ў Сашы пачалі пухнуць. Раскруціць увечары ануцы на нагах, а ногі як цеста — мяккія, пухлякія, дакранешся, трохі націснеш — застаецца ямка. Пачаў на вачах слабець, але цела паўнець. Па вёсцы пайшла пагалоска: ото ж у Раманіхі зяць стаў сыты. А які там сыты — бачым, кепска яму. Злёг, перастаў зусім мацьціца. Мы і хвошч заварвалі, і шышкі хмелю і другія травы — лепей не становілася. Паляжаў з тыдзень, прачынаюся сярод ночы — лап рукою, а ён ужо астывае. Я ўжо і не ведаю як тады выжыла, здэцца, ад розуму адышла. Павесіла на цвік ягоную пілотку і нюхаю яе, і плачу-плачу, аж сэрца заходзіцца. А мама мая хітрая была — бачыла, што я гатова жывой, маладой у туну легчы. Прыдумала: яе сястра нейкім чынам перад вайной апынулася ў Маскве. Там, як маці казала, крэнтамі-мэнтамі падкацілася да ваеннага і ажаніла яго на сабе. Мая маці настырная была, што задумала, тое ўпарта і рабіла. Перш-наперш

Арт-пацеркі

Да 10 сакавіка ў Нацыянальным мастацкім музеі Беларусі працуе персанальная выстаўка народнага мастака Беларусі Леаніда Шчамялёва, прымеркаваная да яго 85-годдзя. Адметнасць у тым, што тут прадстаўлены пераважна работы, якія з'яўляюцца ўласнасцю аўтара і з амаль храналагічнай паслядоўнасцю адлюстроўваюць яго творчы шлях — ад першых самастойных работ канца 1950-х — пачатку 60-х гадоў да сучасных канцэптуальных па-лотнаў. Аднак гэтую экспазіцыю (яна ўключае каля 120 жывапісных і графічных твораў) назваць рэтраспектыўнай нельга, бо амаль трэцюю частку яе складаюць новыя карціны, датаваныя 2006 і 2007 гадамі. Творчасць Л. Шчамялёва, аднаго з нашых старэйшых мастакоў, класіка новага часу, уражвае непаўторнасцю погляду на з'явы рэчаіснасці, зараджае мудрым, разважлівым і агтымістычным светаўспрыманнем.

"Усе стыхіі" — новы міжнародны выставачны праект, ажыццёлены ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі. Яго арганізатары (куратар — Фёдар Ястраб) зыходзілі з таго, што чатыры стыхіі — вада, агонь, зямля,

паветра, якія спрадвек займалі важнае месца ў жыцці і дзейнасці чалавека, — заўжды сікавалі творчасць, натхнялі мастакоў на ўвасабленне фантастычных вобразаў. Выстаўка працавала больш як месяц і прадставіла гледачам амаль паўтары сотні твораў (алеіны жывапіс, акварэль, графіка, батык, мастацкае фота) каля 80 удзельнікаў праекта — з Беларусі, Германіі, Нарвегіі, Расіі, Сербіі, Украіны ды іншых краін. На нашым здымку — "Флора. Эзатэрычныя партрэты" беларускага жывапісца Анатоля Смоліча.

Урадженцу Смілавіччыны сусветна вядомаму мастаку Хаіму Суціну, аднаму з самых яркіх прадстаўнікоў Парыжскай школы (у шэрагу такіх імёнаў, як Шагал, Пікасо, Мадзільяні, Апалінэр), прысвечана экспазі-

цыя "Прастора Суціна". Праект ажыццёлены на радзіме Х. Суціна — у Смілавічах Нацыянальнай камісіяй па справах ЮНЕСКА супольна з Нацыянальным мастацкім музеем Беларусі. Работы Хаіма Суціна захоўваюцца ў буйных музеях Парыжа, Нью-Йорка, Лондана, у прыватных калекцыях. Спецыялісты лічаць яго адным з найбольш самабытных мастакоў XX стагоддзя, які істотна паўплываў, прынамсі, на творчасць амерыканскіх экспрэсіяністаў.

С. ВЕТКА
Фота аўтара

Шлях да оперы

Імем цыганкі Азучэны Д. Вердзі хацеў назваць сваю вядомую оперу "Трубадур". Атулены містычным арэалам незвычайны характар гэтай герані можа перадаць толькі таленавітая спявачка-актрыса. Менавіта такой паўстае ў складанай ролі ўладальніца яркага мецца-сапрана, маладая салістка Нацыянальнага акадэмічнага тэатра оперы Беларусі Наталля Акініна.

На працягу ўсяго спектакля голас яе гучыць з вялікім напалам, характарна, каларытна. Яе Азучэна ўвесь час трымае публіку ў напружанні, прымушае суперажываць і адчуваць, колькі хваляванняў, неаслабных эмоцый раскрывае артыстка ў партыі сваёй моцнай, валявой, мужнай герані.

Дасканала ўвасобіць гэты вобраз ёй дапамагла канцэртмайстар Ларыса Талкачова: "Была вельмі сур'ёзная, глыбокая праца. Партыя Азучэны — складаны оперны матэрыял і для вельмі спрактыкаваных спявачак".

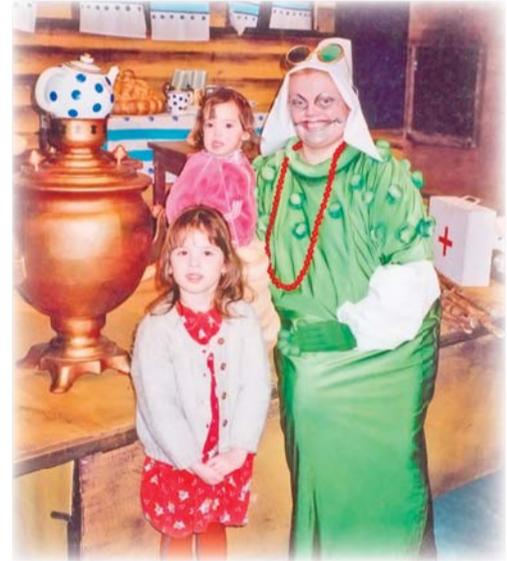
Падчас леташніх гастролёў нашага опернага ў Тайландзе "Трубадур" Д. Вердзі карыстаўся вялікім поспехам. Цёпла было прынята выступленне Н. Акінінай у партыі Азучэны — публікай і музычнай крытыкай. Адзначалі яе прыгожы голас мяккага, цёплага гучання, яркі музычны дар артысткі.

Карэнная мінчанка Наталля Трашко (дзявочае прозвішча спявачкі) нарадзілася не ў музычнай сям'і. Яе маці па прафесіі эканаміст, бацька — будаўнік, апошнім часам працаваў аператарам на Беларускім тэлебачанні. Сама яна вучылася ў сталічнай сярэдняй школе № 4 з музычным ухілам, з захапленнем спявала ў школьным хоры. Займалася пастаноўкай голасу з педагогам, які вызначыў у Наталлі вакальныя здольнасці. Яна вельмі любіла спяваць апрацоўкі рускіх народных песен з рэпертуару сваёй улюбёнай выканаўцы Жаны Бічэўскай. Неяк спевы Наталлі пачула суседка — вядомая музыказнаўца Валянціна Антанавіч і рэкамендавала паслухаць дзяўчыну знанаму педагогу па вакале Адаму Мурзічу. Ён сказаў, што ў Наталлі мецца-сапрана і параіў сур'ёзна займацца вакалам. Пачаліся ўрокі ў

педагога Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі Валянціны Раговіч. Яе спецыяльна запрасілі ў Мінскае музычнае вучылішча імя М. Глінкі, куды паступіла Наталля. Праз тры гады яна ўжо вучылася на вакальным аддзяленні акадэміі ў класе В. Раговіч, дзе панавала цудоўная творчая атмасфера.

Ужо з пятага курса таленавітую студэнтку запрасілі працаваць салісткай у хор "Санорус" пад кіраўніцтвам Аляксея Шута.

Пра яе, уладальніцу прыгожага мецца-сапрана, загаварылі, калі, Наталля паспяхова выступіла на Міжнародным конкурсе вакалістаў імя Л. Александроўскай і стала лаўрэатам III прэміі. Тагачасны мастацкі кіраўнік тэатра оперы Сяргей Картэс запрасіў Н. Трашко на працу. А

яна нічога не адказала, бо захопленая супрацоўнічала з хорам "Санорус", разам з ім гастралывала па Расіі, Украіне, Італіі, Францыі, Германіі. З вялікім поспехам выконвала партыі мецца-сапрана ў сусветна вядомых творах — Рэквіемах Д. Вердзі, В. А. Моцарта, "Стабат матэр" Д. Пергалезі, "Глары" А. Вівальдзі, "Пасіёнах паводле Матфея" І. С. Баха ды іншых. Асабліва яркімі былі выступленні пад кіраўніцтвам выдатнага дырыжора Генадзя Праваторава.

Захапілася Наталля і працай ілюстратара ў Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі. Для гэтага вывучыла вялікі рэпертуар твораў вядомых кампазітараў, у тым ліку раманы П. Чайкоўскага, арый з опер. "Вельмі цікава мне працавалася з педагогамі па класе канцэртмайстэрскага майстэрства: Л. Талкачовай, С. Бялькевіч, Г. Каржэнеўскай, С. Окалавай, В. Бельцоковай. Яны навучылі мяне выканальніцкай культуры, стылю, характару таго ці іншага твора, тонкай перадачы аўтарскай задумкі", — зазначае спявачка.

Пакуль будынак тэатра на рэканструкцыі, оперныя спектаклі ідуць на сцэне Цэнтральнага дома афіцэраў. Ставяцца і прэм'еры. У адной з апошніх пастановак на музыку В. Капыцько "Яго жонкі" Н. Акініна бліскуча раскрыла свой акцёрскі талент у ролі трэцяй жонкі Герцага Рауля Сіняя Барада — опернай прымы, неўтаймаванай жанчыны, якая ўсяляк зневажае свайго мужа. У нядаўняй прэм'еры — оперы М. Рымскага-Корсакава "Кашчэй Бессмяротны" яна выконвае партыю Кашчэўны. А яшчэ ў рэпертуары спявачкі — Марфа, Шынкарка ("Хаваншчына", "Барыс Гадую" М. Мусаргскага).

Яшчэ ў студэнцкіх пастаноўках "Яўгенія Анегіна" П. Чайкоўскага, "Царскай нявесты" М. Рымскага-Корсакава яна выступіла ў партыях Вольгі, Любашы. Марыць пра партыю Шарлоты ў оперы Ж. Маснэ "Вертэр", хаця гэты твор даўно не ідзе ў тэатры...

Наталля Акініна параўнальна нядаўна працуе ў тэатры і ўсё яшчэ наперадзе.

Вера КРОЗ

На здымках: лаўрэат міжнароднага конкурсу Н. Акініна падчас філарманічнага канцэрта і ў оперы для дзяцей "Церам-церамок".

Ёсць кадр!

Найперш суцішым дыханне і ўпарадкуем думкі. Усё, што ляжа на здымак, павіна пачатку нарадзіцца ў галаве. Вока набліжаецца да акенца відашукальніка, а ўяўленне тым часам ненадакучліва дамалёўвае неабходныя дэталі будучага здымка. Якасць і сіла святла? Нармалёва. Ледзь прыкметныя рухі пальцаў, якія сціскаюць аб'ектыў, уносяць істотныя карэктывы ў карціну: дыяфрагма цяпер усталяваная, як трэба, вытрымка ў норме. Яшчэ імгненне — нібы на спускавы кручок зброі, кладзецца палец на кнопку затвора, з той розніцай, што стрэл забярэ чыёсьці жыццё, а мірная пстрычка — падаруе. Падаруе жыццё новаму фоташэдэўру.

"Каб стаць сапраўдным фатографам, трэба вучыцца глядзець вачамі душы, бо найпершы аб'ектывы фотакамеры — гэта сэрца і душа", — сказаў аднойчы Юсуф Карш. Вялікага фотамайстра ўжо няма сярод нас, але яго думка дагэтуль, як ніводная іншая, выяўляе першапрынцып мастацтва фатаграфіі. Уменне спыніць момант і захаваць адбітак рэальнасці — гэта сапраўды годная справа.

Для Беларусі фатаграфія — з'ява няхай і не новая, але актуальнасці сваёй праз гэта не губляе. Трэба сказаць, што імклівае развіццё тэхнікі паставіла пад удар сам творчы працэс фатаграфавання. Сучасная дашчэнтую простая сістэма "навеў-адзначыў-націснуў" не прывяла новых творчых адзінкі ў шэрагі фотамастакоў, але вылучыла "пярлінкі сярод смецця". І чатыры гады таму тыя, хто не

зламаўся перад пагрозлівай прастасцю сучаснага фотаздымка, аб'ядналіся ў суполку, што афіцыйна завецца Беларускім адкрытым аб'яднаннем "Фотамастацтва".

Нядаўна ў Мінску, у памяшканні Рэспубліканскага Цэнтра тэхнічнай творчасці навучэнцаў, прайшоў II з'езд гэтага аб'яднання, які сабраў дэлегатаў ад усіх абласцей Рэспублікі Беларусь. Пра мэты з'езду і суполкі "Фотамастацтва" мы пагутарылі са старшынёй аб'яднання Сяргеям Плыткевічам.

У нашай караценькай гурты высветлілася шмат цікавых момантаў. Напрыклад, тое, што выніковая выстава фотаконкурсу "Мая Беларусь", адкрытая напярэдадні з'езду ў Нацыянальным музеі гісторыі і культуры краіны, стане мерапрыемствам штогадовым. Адначасова з правядзеннем выставы будзе

і надалей выдавацца аднайменны каталог — паводле вынікаў конкурсу. Як зазначыў С. Плыткевіч, "Мая Беларусь" можа набыць міжнародны статус. Дарэчы, пра стасункі беларускіх фотамастакоў з іх замежнымі калегамі можна сказаць нямаля цёплых слоў. Члены аб'яднання ўдзельнічаюць у замежных сумесных сесіях, выстаўляюць свае працы на конкурсах.

Людзі, неабякавыя да мастацтва фатаграфіі, зацікавацца тым фактам, што БАА "Фотамастацтва" сумесна з выдавецтвам "Рыфтур" рыхтуе шматлікія выданні, прысвечаныя гэтаму віду творчасці. Напрыклад, часопіс "Фотаматэрыя", штогоднік "Беларуская фатаграфія" (ён хутка будзе гатовы). У працэсе распрацоўкі знаходзіцца праект пад назвай "Анталогія беларускай фатаграфіі".

Выдатная навіна для тых, хто захапляецца здымкамі: у перспектыве плануецца адкрыць адмысловую фоташколу пад эгідай аб'яднання, так што не пазыхайце, спадары-аматары, сачыце за развіццём падзей!

Сёння аб'яднанне "Фотамастацтва" налічвае 219 чалавек, і штогод іх колькасць павялічваецца. І пакуль такая дадатная тэндэнцыя захоўваецца, ёсць надзея на тое, што фотаапарат у руках беларусаў будзе прыладай для стварэння выдатных карцін, а не бяздзейнай цацкай або прыналежнасцю побыту.

Карцінка выразная, святло ідэальнае, дыханне роўнае... Імгненне — ёсць кадр!

Захар ШЧАРБАКОЎ

На здымку: наведнікі фотавыставы "Мая Беларусь".
Фота Кастуся Дробава

Спазнай і палюбі

(Працяг. Пачатак на стар. 1)

"Крыжачок", "Бульба", полька "Трасуха", "Лявоніха", "Мітусь"... Віртуознае выкананне!

У Валянціны Гаявой дакладны і ясны харэаграфічны почырк, даходлівы і яркі аўтарскі стыль танцавальнай мовы. Гэта бясспрэчная вартасць і яе новай работы. Здаецца, публіка без лішніх слоў зразумее (і разумее, і рэагуе адекватна) намер стваральнікаў відовішча, сродкі выказвання. А калі што — кожны глядач мае магчымасць зазірнуць у лаканічны, але ёмісты тэкст канцэртнай праграмы, звернуць свае ўражанні. Адно збынтэжыла і засмуціла: зусім неарганічны ў кантэксце гэтай праграмы рускамоўны каментарый вядучай канцэрта. Праграму, багату залацінкамі беларускай самабытнасці, непаўторную сваёй народна-песеннай інтанацыяй і напоўненую каларытнымі слоўкамі, суправаджаці, строга кажучы, каментарый на "трасянцы": як жа яшчэ ўспрымаць фальклорную лексіку, што не мае дакладных адпаведнікаў у іншых мовах, спалучаную з каструбавага пераказанымі паруску радкамі народнага паэта Беларусі Максіма Танка? Не будзем задумвацца, колькі ў гэтым павагі да нашых каштоўнасцей, да святыя святых беларускай нацыі — мовы. Проста звернем увагу на відавочны, калі хочаце, эстэтычны, стыльвы дысананс у кантэксце знавага для беларусаў новага твора.

Вядома, кожная сур'езная прэм'ера — праца навырост: і ў "Беларусах" ёсць прастора для ўдасканалення, загляблення ў вобраз. Яно і добра, бо калі ёсць паветра для творчасці, значыць новы спектакль тэатра танца Валянціны Гаявой — жывы.

Некалі Валянціна Гаявая разам з Уладзімірам Мулявіным працавала над пластычным увабленнем яго рок-оперы "Песня пра долю". Тады марылася ім пра супольную сцэнічную праграму на аснове беларускага абрадавага песеннага і танцавальнага фальклору. Мара не збылася... Але на нейкім вышэйшым, незямным узроўні спраўдзілася шчырае памкненне гэтых таленавітых людзей, якім, народжаным далёка ад Беларусі, наканавана было прытуліцца да светланоснай і такой адкрытай, і такой неразгадана-самабытнай беларускай душы: бо кожны з любоўю апеў яе ў сваёй творчасці.

Святлана БЕРАСЦЕНЬ

На здымках: мастацкі кіраўнік Беларускага дзяржаўнага харэаграфічнага ансамбля "Харошкі" Валянціна Гаявая; фрагменты праграмы "Беларусь".

Фота Кастуся Дробава

на працяг. Нагадаю: тады, у разгар працы над праграмай, у яе і назва была "Паравіны года", пакуль не выспела імя-абагульненне, якое, думаецца, мусіла сканцэнтравана ўвагу на чалавеку ў гэтым спрадвечным кругабегу жыцця. У коле дзён.

Чалавек і кола — тэма, зразумела, для асобнай сур'езнай гаворкі. Аднак падалося, што менавіта яна гучыць ненадакучлівым філасофскім лейтматывам той выразнай песні без слоў, якую стварыла Валянціна Гаявая. Размаітыя непаўторныя карагоды; вынаходлівыя рухі-вярчэнні; калаўрот зімовай завеі; скруткі белых палотнаў; рандальная рытміка харэаграфічных замалёвак; характэрныя жэсты хлапцоў з косамі, жнеек з сярпамі; пластычная "закругленасць" жанравых

сцэн... З эстэтычнай тонкасці, завершанасці драматургічных ліній, дакладнай акрэсленасці танцавальнага малонка вынікае ўнутраная гармонія, здатная прывабіць увагу самай рознай, і нават скептычна і капрызліва настроенай публікі. Мудрая бясконцасць і раўнавага замкнёнага кола, лініі круга...

Першае ўражанне мінае. Але ў памяці застаюцца лірычныя кульмінацыі, трапныя жанравыя сцэнікі, эмацыйныя севы, аўтэнтычны найгрыш з беларускай дудкай і акарынай... "Зіма" запомніцца праніклівай "Кальханкай" у выкананні Наталі Браццоўскай, фантастычным кружэннем завеі, тупаценнем босых дзівочых ножак па новых палотнах, разасланых на мулкім шарпаку, сентыментальнай "Дрыготкай".

Жыццядайнай энергіяй, маладосцю духу будучы нагадваць пра сябе эпізоды "Вясны".

А "Лета"? Калі ладнае і ўпарадкаванае жыццё герояў "Жытнёвага раманса" парушае вайна і чужаніца ўрываецца нашэсце ліхой няпрошанай сілы, у першы момант здаецца, што парушылася і мастацкая логіка самога відовішча. Аднак сумненні хутка знікаюць, бо Валянціна Гаявая пазбягае ўсялякіх штампавых, агульных напрацовак у "танцах пра вайну" і ставіць пранізліва пераканальную баладу "Журавы". Тое, як маладыя салдаці ў чорных хустках, праводзячы абаронаў зямлі нашай на фронт, з характэрным паваротам галавы ўглядаюцца ў твары, з надзеяй убачыць сярод іх родны, — сапраўды моцная, амаль трагічная метафара, на ўзроўні лепшых кінакадраў, што нагадваюць пра бясконцыя вайсковыя эшалоны. А як выразна прачытваецца доля салдата і ўдоў, якія з маўклівай годнасцю агоралі зусім не жаночую працу ратаюць...

"Лета" — гэта касьба і Купале, і журботная песня "Гарэла сэрцайка", і доўгачаканая вясельная (дуэт салістаў — Наталі Браццоўскай ды Віктар Кедала). "Восень" — вясковыя заліцанні, стракатае лубачнае вяселле з фотаздымкамі на памяць усёй радні ды суседзям і з незямным увішнім цырымоніям-страм (улюбёнец публікі заслужаны артыст Фёдар Балабайка). І мажорная трохчасткавая сюіта "Дажынкi", апафеозам якой успрымаецца калейдаскоп народных беларускіх танцаў. Імкліва змяняюць адна адну мелодыі, па якіх пазнаеш нашу нацыянальную танцавальную класіку:

Музычная мазаіка

"ЛІНІ СЭРЦА" — з гэтай праграмай рок-група "Новый Иерусалим" нядаўна выступала ў Венгрыі, а раней — у Германіі, ЗША, Расіі, Украіны. Цяпер мінскія музыканты ладзяць з ёю гастрольны тур па роднай краіне. Кульмінацыяй выступленняў перад землякамі будзе вечар 11 сакавіка ў сталічнай канцэртнай зале "Мінск". Тут "Новый Иерусалим" прадставіць сваю творчасць у спалучэнні з музыкай іншага жанру: поруч з вядомай рок-групай выступіць Акадэмічны сімфанічны аркестр Беларусі пад кіраўніцтвам А. Ансімава.

ПРЫГОЖАЯ разнастайная праграма рыхтуецца да 50-годдзя творчай дзейнасці вядомага музыканта і педагога Аляксандра Мільто. Канцэрт, які адбудзецца 12 сакавіка ў Малой зале імя Р. Шырымы Беларускай дзяржаўнай філармоніі, збярэ многіх знаных выканаўцаў — калег, сяброў, былых і цяперашніх вучняў юбіляра. Сярод іх Дзяржаўны камерны аркестр Беларусі (мастацкі кіраўнік П. Вандаліўскай), Ансамбль салістаў "Класік-Авангард" пад кіраўніцтвам У. Байдава.

ЧАСТЫ ГОСЦЬ сталічнай філармоніі — Сімфанічны аркестр Маладзечанскага музычнага вучылішча імя М. Кл. Агінскага. 13 сакавіка гэты калектыў пад кіраўніцтвам Р. Сарокі выступіць перад мінскай публікай з разнажанравай праграмай, у якой прагучыць папулярная оперная класіка (арыі з опер А. Барадзіна, П. Чайкоўскага, Д. Пучыні, Д. Вердзі, Ш. Гуно) ды джазавыя апрацоўкі твораў Д. Гершвіна, М. Леграна, М. Кажлаева. У канцэрте ўдзельнічаюць салісты створанага год таму Музычнага тэатра горада Маладзечна.

Я. КАРЛІМА

Шанавалі Дудара

Беларусь святкуе двухсотгоддзе з дня нараджэння пачынальніка беларускай літаратуры Вінцэнта Дуніна-Марцінкевіча. Кожны пісьменнік імкнецца далучыцца да плыні юбілейных вечарын, каб выказаць падзяку нашаму класіку.

Аднымі з першых пачалі святкаваць яго юбілей бібліятэкі. Напрыклад, у сталічнай бібліятэцы імя Цёткі Паэтычны тэатр "Арт.С" прадставіў... неспраўдны спектакль "Ну й "Залёты" ў "Пінскай шляхты". Той, хто быў на вечарыне, можа пацвердзіць, што неспраўднасць пачалася ўжо з назвы. У ёй зашыфраваны дзве п'есы, пра якія ні слова не было сказана падчас урачыстасці.

У цэнтры сюжэта паўстала знакамітая "Ідэя", ролю сялянкі-шляхціцкі ў якой выканалі паэтка Аксана Спрычан. Прысутных яна ўразіла не толькі тым, што добра правяла вечарыну і прачытала вершы, але і сваімі сукенкамі, якія за час праграмы мяняла два разы.

Мне пашчасціла менш, бо я пераўвасобіўся ў сына Караля Ля-таўскага, якому (у адрозненне ад бацькі) не пашанцавала з каханнем. Таму давялося чытаць вершы пра неўзаемныя пачуцці.

Галоўная роля ў неспраўдным спектаклі была, паводле ўжо добраўтрадыцы, адведзена народнай артысткай Беларусі Марыі Захарэвіч. Яна сыграла сама сябе — знакамітую актрысу, прадаўжальніцу традыцыі Дуніна-Марцінкевіча. Прыма купалаўскага тэатра прачытала верш Янкi Купалы "Памяці Вінцука Марцінкевіча" і вершы класіка-юбіляра.

— Я атрымала запал становай энергіі ад мовы твораў першага прафесійнага літаратара, ад закучаных сюжэтаў яго п'ес, пранікліва перышчэтыямі асабістага жыцця, — прызналася зорка нацыянальнай сцэны, якая любіць удзельнічаць у ве-

чарынах Паэтычнага тэатра "Арт.С". Гледачы ж сваю любоў да актрысы выказваюць у кветках.

Іншыя ролі размеркаваліся наступным чынам. Загадчыца бібліятэкі імя Цёткі стала дырэктаркай хатняй бібліятэкі Дуніна-Марцінкевіча і распаўяла пра тое, што чытала маладая жонка класіка, калі той быў заняты творчасцю. Паэт Мікола Кандратаў у ролі прадакцыйнага склаў гараскоп творчага жыцця драматурга і паведаміў пра ўпільны зорак на станаўленне таленту. У падарунак Дуніну-Марцінкевічу Мікола прычытаў некалькі сваіх лірычных вершаў.

Як прызналіся гледачы, упрыгожыў вечарыну музыка Яраш Малішэўскі. Гучанне старажытных інструментаў — ліры і дуды — перанесла прысутных у часы Дуніна-Марцінкевіча і прымусіла задумацца над сутнасцю жыцця. Песні абудзілі любоў да мінулага, да мовы і традыцыі.

Зміцер АРЦЮХ, арганізатар неспраўднага спектакля

Міндоўг — гаспадар Наваградскай дзяржавы

"Аповесць пра Міндоўга" — надзвычай каштоўны помнік нацыянальнага прыгожага пісьменства і гістарыяграфіі. У творы знайшлі адлюстраванне грамадскія і палітычныя падзеі, знітаньня з асобай вялікага князя Міндоўга (XIII) — заснавальніка Наваградскай дзяржавы.

У першапачатковым варыянце "Аповесць пра Міндоўга" існавала ўжо ў XIII ст., у выглядзе асобных запісаў і паведамленняў. Магчыма, яны заклалі пачатак наваградскага летапісання.

Да нашага часу "Аповесць пра Міндоўга" дайшла прынамсі ў трох рэдакцыях. Паводле семантыкі, стылёва-кампазіцыйных асаблівасцяў і характэрнага вобразатворчасці найбольш блізкая да старажытнага арыгінала рэдакцыя твора, змешчаная ў "Хроніцы Вялікага княства Літоўскага і Жамойцкага". У гэтай рэдакцыі адсутнічаюць легендарныя і паўфальклорныя сюжэты пра Міндоўга, якіх зашмат у іншых варыянтах твора.

Як вынікае з тэксту "Аповесці пра Міндоўга", яе аўтар з'яўляўся хрысціянінам паводле светапогляду, быў абазнаны ў палітычных працэсах таго часу, ведаў пра дыпламатычныя дачыненні і дзяржаўную перапіску вялікага князя, або як сказана ў творы — першага караля Наваградскай дзяржавы.

Галоўная місія, якую бачыў перад сабой аўтар "Аповесці пра Міндоўга" — усебакова асветліць чыннасць уладара Наваградскай дзяржавы. Пісьменнік імкнуўся аб'ектыўна і рэалістычна паказаць справы, учынкi і асабістыя рысы Міндоўга.

У творы Міндоўг паказаны самаўладным гаспадаром, здатным дзеля ўласных амбіцый і адстойвання інтарэсаў дзяржавы на розныя дыпламатычныя маневры і шматхадовыя камбінацыі. Ён абазнаны ў хітраспляценнях геапалітыкі, ведае рэальны расклад сіл на міжнароднай арэне, асабліва ў краінах Цэнтральнай і Усходняй Еўропы.

На старонках "Аповесці..." Міндоўг намаляваны як выдатны вайсковы начальнік, бліскучы арганізатар пераможных вайсковых аперацый супраць Мазавецкага княства і Прусіі. Ён умела здабывае Плоцкі замак і заваёўвае шматлікія гарады, узведзеныя крыжакамі.

Міндоўг заўсёды робіць адэкватныя бягучаму моманту крокі, умела маневруе паміж рознымі цэнтрамі сілы, смела прымае неардынарныя рашэнні, якія дапамагаюць яму дасягнуць пастаўленых палітычных мэт. Так, апынуўшыся на мяжы страты ўлады, Міндоўг разбурае ўтвораную супраць яго кааліцыю дзяржаў. Гаспадар Наваградскай дзяржавы пісьмова абяцае перадаць свае ўладанні — Літву, Жамойць, Яцвягію і Кураў — прускаму магістру Генрыху ўзамен за выхад з кааліцыі і вайсковую дапамогу. Затым ён прымае каталіцкае веравызнанне і просіць у Папы Рымскага Інакенція IV каранаванне яго, што той неадкладна робіць у 1253 г. Калі ж абставіны змяніліся на карысць Міндоўга, ён, не вагаючыся, адмовіўся ад папярэдніх абяцанняў магістру і неадкладна, разам з атачэн-

Вялікі князь Міндоўг. Гравюра XVI стагоддзя.

нем, вярнуўся да паганства, традыцыйных народных рытуалаў і вераванняў.

Узнаўленне і пераклад "Аповесці пра Міндоўга" ажыццёўлены паводле "Хронікі Вялікага княства Літоўскага і Жамойцкага". Улічаны таксама гістарычныя звесткі, якія падаюцца ў навалях пра Міндоўга, змешчаных у Галіцка-Валынскім летапісе і ў "Хроніцы Быхаўца".

Аповесць пра Міндоўга

I

Вялікі князь літоўскі, рускі і жамойцкі Міндоўг, адразу пасля ўзыходжання на прастол, распачаў войны — з Інфлянтымі, крыжакамі і Руссю.

Той Міндоўг вельмі часта нападаў на польскага караля Баляслава Пудыку, праліваючы мора хрысціянскай крыві.

Агнём і мячом Міндоўг праходзіў праз Мазоўшу, Дабрынь і Куяву.

II

У 1252 годзе Міндоўг пачаў захопліваць уладанні колішніх прыцеляў.

У 1252 годзе Міндоўг накіраваў сваіх пляменнікаў — Эрдзвіла, Вікента і Таўцвіла (Феафіла) — заваёўваць рускія землі. Міндоўг загадаў ім рушыць спачатку на Смаленск. Ён сказаў пляменнікам:

— Хто сабе што здабудзе на Русі, — тое няхай вечно трымае як уласную бацькаўшчыну (вотчыну).

Пляменнікам Міндоўга паншавала. Феафіл заваяваў Полацк. Вікент здабыў Віцебск. Эрдзвіл узяў Смаленск і Друцк з прыгарадамі ды воласцямі.

Тры браты, літоўскія князі, з часам добра ўгрунтаваліся на заваяваных землях. Пра Міндоўга яны зусім не дбалі.

Ягонай улады над сабой больш не хацелі прызнаваць.

Міндоўг не мог трываць іх самастойнасці. Ён накіраваў супраць пляменнікаў войска, нібы на злосных ворагаў, з загадам — захапіць іх гарады і жорстка адпомсціць за няўдзячнасць.

Калі браты — Феафіл, Эрдзвіл і Вікент — дачуліся пра наступ войскаў Міндоўга, яны ўмацавалі свае замкі рыцарскімі людзьмі. Аднак, браты ўсё ж спалохаліся вялікай сілы Міндоўга і збеглі да Данілы Раманавіча — рускага караля, які на той час ужо быў каранаваны і пісаўся карацём усёй Русі.

Уцекачы папрасілі ў Данілы Раманавіча дапамогі і абароны ад Міндоўга. Зварнуліся яны і да ўладзімірскага князя Васіля, брата Данілы Раманавіча. Браты таксама клікалі на дапамогу шмат якіх князёў Чорнай і Белай Русі.

Даніла Раманавіч з братам Васілём адклікнуліся на просьбу Феафіла, Эрдзвіла і Вікента. Яны мелі спадзеў заваяваць Наваград, які быў пад уладай літвы, і далучыць яго да Кіеўскай манархіі, а ўсю літву падпарадкаваць сваёй уладзе.

Даніла Раманавіч прапанаваў польскаму каралю Баляславу Сараміваму і рускім князям супольна выступіць супраць літвы, якая жыла паводле паганскіх звычаяў. Але палкі адмовіліся, бо надта цяжкі ад татароў, што нарынуліся на іх у велізарнай колькасці — 600 000 чалавек, на чале з ханам Койданам, унукам Батыя, і няшчадна рабавалі польскую, куяўскую і шлонскую землі, а таксама Мараўскае і Венгерскае княствы.

Даніла прапанаваў альянс інфлянцкаму магістру Генрыху. Той ахвотна згадзіўся ваяваць супраць Міндоўга.

Калі Міндоўг даведаўся пра ўтварэнне альянсу, ён устры-

вожыўся і неадкладна накіраваў паслоў да Данілы і Васіля, просячы падпісаць замірэнне. Дзеля большай надзейнасці Міндоўг аддаў ім у заклад свайго сына Войшалка, які потым хрысціўся ў праваслаўную веру і стаў манахам.

III

Потым Міндоўг, разам з яго атачэннем, прыняў каталіцкую веру. Да прыняцця хрысціянства яго схілілі інфлянцы і прускія крыжакі.

Міндоўг даў пісьмовае абяцанне магістру Генрыху — узамен за дапамогу, перадаць яму ўсе землі сваёй дзяржавы — Жамойць, Яцвягію, Кураў, Вязьму і Літву.

У адпаведнасці з пародай прускіх крыжакоў Міндоўг накіраваў пасольства да Папы Рымскага Інакенція IV. Паслы мелі даручэнне паведаць Папу Рымскаму пра прыняцце Міндоўгам Хрыстовай веры і папрасіць у рымскага першаепіскапа карону для Міндоўга на Літоўскае княства.

Папа Рымскі Інакенцій IV згадзіўся. Ён паслаў свайго польскага легата з некалькімі біскупамі ў Рыгу — сталіцу Інфлянты. Там і адбылася каранаванне Міндоўга на Літоўскае карацёмства.

Аднак Міндоўг не доўга заставаўся хрысціянінам. Неўзабам праз год пасля каранавання ён і ахрышчаныя з ім паны, вярнуліся да сваіх ранейшых багоў, парвалі з Хрыстовай верай.

Міндоўг не аддаў крыжакам сваіх уладанняў, што абяцаў ім раней.

IV

Пазней Міндоўг згуртаваў велізарную вайсковую сілу з літвінаў, прусаў, яцвягаў і заваяваў Мазавецкае княства. Плоцкі замак і горад спаліў.

Потым Міндоўг рушыў на Прусію. Усе гарады, збудаваныя крыжакамі, ён зруйнаваў. Усіх хрысціянаў, якія там жылі — няшчадна пасек. Але Міндоўг не здолеў узяць замак, бо крыжакі іх надта надзейна ўмацавалі.

Затым, праз год, Міндоўг з літвой напаў на замак, што на гары Грыгорыя, названы Кашува. Усіх крыжакоў, што там знаходзіліся, знішчыў дарэшты. Інфлянцкі магістр Генрых Дагаргон, прускі маршалак Генрых і шмат рыцараў былі забітыя на плячу.

Тыя замкі — Кашовін і Гербург — здаліся, бо іх абаронцы былі вымараныя голадам.

V

Праз нейкі час Міндоўг зноў згуртаваў вялікае войска з літвы і ўсіх прылеглых краін. Разам з рускім князем Шварнам ён рушыў на Мазовію. Там, у карацёмскім фальварку Уяздове, што ў паўмілі ад Варшавы, Шварн уласнымі рукамі забіў мазавецкага князя Земавіта.

Міндоўг захапіў у палон Конрада, сына Земавіта. Але ў той жа год мазуры выкупілі яго.

Затым літва на чале з Міндоўгам захапіла замак Ловіч. Агнём і мячом яны прайшліся па Мазовіі. Не сустрэўшы супраціву, з вялікімі трафеямі і трыумфам ваяры вярнуліся ў сваю зямлю.

VI

Урэшце, Госпад Бог злітаціўся над пакутамі мазураў і ўспомніў пра свой хрысціянскі народ.

Неўзабаве паміж руссю і літвой пачаліся канфлікты. Міндоўг і два яго сыны — Рукля і Рэпінус — былі забітыя Транятам і яго зяцем Даўмонтам.

Транята празмерна прагнуў улады ў літве. Ён забіў Міндоўга і стаў замест яго гаспадаром Літоўскага княства.

**Пераклад
Іван САВЕРЧАНКА**

Калі ёсць радзіма

У надзвычай шчыльнай аўтабіяграфічнай аповесці вядомага расійскага пісьменніка Віктара Астаф'ева "Апошні паклон" ёсць і такія радкі: "Калі ў чалавека няма маці, няма бацькі, але ёсць радзіма, — ён не сірата". Гэту думку выказвае Вася-паляк, які нарадзіўся ў Сібіры, у сям'і высланых царскім урадам удзельнікаў аднаго з паўстанняў. І ён, ані разу не пабываўшы за сваё жыццё на гістарычнай Айчыне, усё ж такі змог захаваць у сваім сэрцы пачуццё вялікай любові да Радзімы і гонару за яе. Захаваць праз вядомы і не менш шчыльна прытэктны паланез Агінскага.

Радзіма — паняцце не абстрактнае. Змест яго кожны напаяняе самастойна, па-свойму.

Думаецца, што кожны з вучняў гімназіі № 1 Бялынічаў, якія папрысутнічалі на літаратурнай вечарыне "Маці-Беларусь, твае сыны жывуць", што была прысвечана 125-годдзю з дня нараджэння Янкі Купалы і Якуба Коласа, змаглі-такі дадаць да ўласнага разумення Радзімы і любові да яе яшчэ больш канкрэтнага зместу.

А паспрыялі гэтаму Святлана Адамовіч і Раман Лазоўскі, Уладзіслаў Патрыч, Арцём Зуеў, Антон Бадэлька, Оля Чарнякова, Насця Лапацентава, зусім юная спявачка Оля Камінская з "Купалінкай" у яе чароўным выкананні, сябры школьнага гуртка "Юны карэспандэнт і літаратар" Віталія Басевіч і Марына Пракапенка, супрацоўнікі раённага Цэнтра культуры, артысты народнага тэатра юнага гледача, напрыклад Ніна Фяськова і Аксана Шагавік, надзвычай талентаваныя ўдзельніцы вакальнага ансамбля Вішоўскага сельскага цэнтра культуры і вольнага часу "Вабічанскія ўзоры" на чале з кіраўніком Надзеяй Герчук, вядомы паэт з Мінска Змітрок Марозаў, бялыніцкія літаратары і краязнаўцы.

Узнёслае гучанне вечарыне было зададзена на самым пачатку яе юнымі вядучымі. Натхняючы лейтматыў падхопліваюць кожны, хто выходзіў на сцэну гімназіі.

Змітрок Марозаў заклікаў прысутных шанаваць родную мову, любіць беларускую літаратуру, удумліва вывучаць творчы спадчыну Янкі Купалы і Якуба Коласа. Напрыканцы свайго выступлення ён пазнаёміў гімназістаў з некаторымі вершамі, што склалі змест яго новага зборніка паэзіі "Вяртанне да цішыні".

Пісьменнік Міхась Карпечанка пазнаёміў прысутных з некаторымі малавядомымі фактамі жыцця Янкі Купалы і Якуба Коласа, якія тычацца іх адносінаў да Бялыніччыны.

Кіраўнік гуртка гімназіі № 1 "Юны журналіст і літаратар" Мікола Падабед засяродзіў увагу прысутных на тым следзе, які пакінула творчасць Купалы і Коласа ў яго асабістым жыцці. А вось дзюкуючы рэдактару райгазеты "Зара над Друццо" і былому выпускніку гэтай жа гімназіі Андрэю Кунцэвічу, удзельнікі вечарыны змаглі пазнаёміцца, як Янка Купала і Якуб Колас чытаюць уласныя вершы. CD-дыск з галасамі класікаў рэдактар перадаў, дарэчы, у школьны літаратурны музей, а настаўнікі паабяцалі яго выкарыстоўваць на ўроках роднай літаратуры.

...Сюжэт літаратурнай вечарыны быў скампанаваны так, што ўсе, хто прысутнічаў на ёй, проста не маглі не прыйсці да наступнай думкі: шматгранная творчасць Янкі Купалы і Якуба Коласа эмацыянальна насычаная, гуманістычная, палымная. Яна скіравана на свярджэнне адвечнай прыгажосці жыцця, у ёй яскрава ўвасоблены клопат пра родную мову, нацыянальную культуру, пра духоўнае ўзвышэнне чалавека.

Міхась БОЛІНСКІ

Нягучнага слова высокая праўда

Калі адкрываеш лірычны зборнік Надзеі Парчук "Ладараж", то міжволі ахоплівае пачуццё цеплыні, дабрыні, пяшчоты. Пранікнёнае слова паэтэсы люляе, нібы матуліна калыханка.

Што надае яе радкам такую чысціню, пранізлівасць, шчырасць?

...Усё пачынаецца ад роднага парога. Надзея Мікалаеўна Парчук нарадзілася ў 1951 годзе ў самым сэрцы беларускага Палесся ў невялікай вёсачцы Ладараж, цудоўныя краявіды якой аздабляе сваім характам рэчка Стыр. Вырасла дзяўчына на бабуліных казках, матчыных песнях — люлянках, на мясцовых паданнях. У жывыя шлях уззяла з сабою найбагацейшы скарб: любоў да роднай старонкі, цудоўнае валоданне матчынай мовай, на якой і размаўляе з намі са старонак свайго трэцяга лірычнага зборніка.

...Лёс паэтэсы вельмі няпросты: яна івалід I групы. Ніхто, напэўна, не даведаецца, колькі пакут перанесла гэтая сціпла жанчына і колькі нявыказанага болю назапашвалася, настойвалася ў яе душы.

Надзея Парчук давярае чытачу свае пачуцці, раскрывае таямніцы душы, нясе на далонях вялікую любоў, якая нібы "ляціць у прасторы раскінуўшы крылы", любоў, якую не здольныя наталіць іншыя краіны.

*Колькі буду я жыць,
столькі буду маліцца,
Каб вярталісь сюды журавы
па вясне;
Можа, з імі і я прылячу
пакланіцца —
Праз вякі сярод іх
ты пазнаеш мяне.*

Паэтэса адчувае сябе часцінкай прыроды, яна тут, сярод гэтых ніў і бяроз, не чужая! Яе вершы не ўрачыстыя гімны, не грывотныя мар-

шы, гэта вір шчырых, пранікнёных радкоў, якія знізаны з трапяткіх пачуццяў, светлага роздуму, прагі жыцця.

Надзея лічыць: каб наталіцца прыгажосцю роднай зямлі, мала тут нарадзіцца і жыць. Трэба выпеставіць любоў да радзімы, пранесці яе скрозь жыццё і аддаць людзям.

Але скрозь свет, дабрыню і пяшчоту прарываецца дзе-нідзе крык загоненага болю, калі паэтэса гаворыць аб здрадзе, аб распачы ў сіроцкіх вачах. Яна знаходзіць ёмікі словы, каб вынесці свой чалавечы прысуд:

*Ніхто за нікога жыццё не жыве
І сам за сябе памірае,
Бо бабур праўда ніяк не бярэ
І літасці ў сэрцы не мае.*

Аўтар цудоўных вершаў, як, напэўна, і ўсе людзі, думае аб смерці, але гэтыя думкі не нясуць у сабе адчаю, распачы, жаху, у іх — толькі надзея, што жыццё не прайшло дарэмна.

*Я не ведаю дня,
які стане апошнім,
Развітальнай часіны
не знаю сваёй,*

*Толькі верыцца мне,
што засмуцяцца пожны,
Як знямелая,
я паплыву над зямлёй...*

...Балюча чытаць вершы з раздзела "Празрыстае шчасце маё". Колькі таемнай туці, які непазбыўны сум, якая прага шчасця!

*Мой гэнь засціжыла зіма,
А я вясну, вясну гукаю...*

Напрыканцы зборніка — вершы для дзетка, добрыя, светлыя, шчырыя. Менавіта такія трэба вучыць у школе, у садочку, каб потым так любіць сваю зямлю, як любіць яе Надзея Парчук:

*Скрозь праталінкі раслі,
Ручайкі звінелі,
Роўным клінам жураўлі
У небе праляцелі.
Вунь, ажно за небакрай
Песня іх нясецца,
Абуджае кожны гай,
Рэчку ды азерца.*

...Кожны павінен жыць на свеце так, каб было што пакінуць нашчадкам. Гэта не "чарка" і "шкварка", як пясца ў песні, а вялікі духоўны скарб. І Надзея Мікалаеўна Парчук нам яго перадае:

*Каб рэкі паілі
нас чыстай вадою,
А ў полі калоссе шумела —
Не цешмяся, людзі,
чужою бядой,
Каб наша, крыў Бог,
не паспела.*

*Каб лаг быў у хатах,
а ў душах — святло
І радасць усмешкакі вітала —
Давайце маліцца за тое сяло,
Дзе нас колісь маці люляла.*

*Павінна хоць штосьці
застацца святым
У нашых знявераных сэрцах,
Бо толькі жывём мы,
пакуль даражым
Раззімай, рачулкай, азерцам...*

Пяшчотная флейта паэзіі палескай чараўніцы слова не толькі лашчыць слых, але і гоіць душу, кранае самыя высакародныя струны чалавечай душы, прымушае ўгледзецца ў сябе, прыслухацца да свайго сэрца, стаць часткай свайго радзімы.

Вольга КАВАЛЕЎСКАЯ

«Тут родны сад, тут родны дом...»

Паэтэсу Ніну Шкляраву ведаюць многія па літаратурных сустрэчах. І не толькі ў Беларусі! А і ва Украіне, Расіі.

Скончыўшы гісторыка-філалагічны факультэт ГДУ імя Ф. Скарыны, Ніна Шклярава працавала рэдактарам аддзела на абласным тэлебачанні, пасля настаўнічала ў Гомелі. Яна друкавалася ў мясцовых і рэспубліканскіх выданнях, выступала перад чытачамі. Сваю першую паэтычную кніжку "Мая вёска", аўтарка займела яшчэ ў далёкім 1971-м. Паэтцы на той час было крыху за дваццаць год...

У розныя гады пабачылі свет яе наступныя зборнікі: "Міг і вечнасць", "Дзічка", "Аберуч", "Спалохи дождя". І вось зноўку прыемная навіна: у серыі "Бібліятэка Саюза пісьменнікаў Беларусі" ў выдавецтве "Харвест", выйшла з друку кніга Н. Шкляравай "Аканіцы". Але пра сябе яна сціпла разважае:

*О, не для геніяў мае
Немудрагелістыя вершы!
Ёсць мой чытач, ён існуе,
І для мяне ён —
самы лепшы.*

І сапраўды: вершы на першы погляд узгадваюць моцны падацца "просценкімі", без розных модных выкрутасаў, вычварных недарэчнасцей... Галоўнае, творы вельмі даступныя, зразумелыя кожнаму. Ёсць тут і філасофія, і глыбокі роздум, і развага над станам роднай мовы, і душэўны смутак, і боль...

Арыгінальныя, непаўторныя вобразы сведчаць на назіральнасць паэтэсы, на тонкае лірычнае светаўспрыманне:

"Месяц, нібыта манах...", "Вісне вясёлка падковай...", "Бусел гартае нябёсы над хатай...", "А дажджынкі, быццам кулі, сыхлоўца пад ногі...", "Вось рабінай пераспелай зажурылася жыццё..."

Замілавана, з асаблівай пяшчотай узгадвае паэтэса свой родны кут на Гомельшчыне — вёску Пракопаўку. Там яна нарадзілася, зрабіла першыя крокі па вясковай хаце. Раптам бачыцца, як спяшаецца з даёнкай на луг да свайго кароўкі-карміцелькі, рухава матуля. А вось у двары, акурат каля ганка, штосьці майструе гаваркі бацька. Маленькія сёстры і браты гушкаюцца на арэлях, смяюцца, жартуюць. А вунь і любая цётка Лёкса! Як заўсёды, укленьчыўшы каля абразоў, старанна моліцца. Узнёслая, прыгожая. На нейкі момант нават падалася, што ўсе родныя людзі не пакінулі гэты свет, а яшчэ жывыя...

Маленства, а затым юнацтва хутка адляцелі. Засталіся адны ўспаміны, якія занатаваліся ў вершы. Самотныя. Вясёлыя. Жартаўлівыя. І сумуе паэтэса па тых ружовых дзінчэчках, якія ўжо не вярнуць! І не саромецца прызнацца ў гэтым чытачам. Неяк, наведваючыся ў родныя мясціны, Ніна няспешна пакрочыла па шырокай вуліцы, задуманна азірнула на навокал, прыціснулася плечуком да ста-

рога дрэва. Як са сваім добрым сябрам, ціхенька павіталася, пяшчотна паглядзіла далонямі шурпатую кару. Відаць, і з'явіліся тады вось такія радкі: "Вось тут бярэ мой век пачатак, тут родны сад, тут родны дом..."

*Захацелася дагому
Назад павяртаці,
Хоць ніколі ўжо, вядома,
Птушанём не стаці.
Там, дзе ягады збірала,
Вырасла крапіва...
Я ўсё роўна шчабятала,
Як тады — шчасліва.*

Беларускую напеўнасць, асабліваю лірычнасць і меладычнасць вершаў Ніны Шкляравай, вядома ж, прыкмецілі мясцовыя кампазітары. Алена Кастэнка, Валянціна Таянкова, Мікалай Будзюхін... Яны напісалі цудоўныя песні на яе творы, якія сёння выконваюць многія народныя калектывы мастацкай самадзейнасці Гомельшчыны. Гэта сапраўды мілагучныя, часам шчымыя-трапяткія музычныя творы, якія маюць моцную аснову і павязь з беларускім народам, зямліцай.

У новай кніжцы "Аканіцы" ёсць паэтычныя прысвячэнні Ю. Фатневу, В. Таянковай, С. Панізіну, М. Башлакову, Л. Раманавой ды іншым. На мой погляд, творы пра каханне таксама зацікавяць чытача. І, як прызнаецца сама паэтэса: "Я кнігу раскрыю, нібы аканіцы, і буду няспешна на вершы дзівіцца..."

Трывожаць душу і чарнобыльскія матывы. Праўдзіва, шчыра распавядае паэтэса пра трагедыю дваццатага стагоддзя, якая пакалечыла многія лёсы, пакінуўшы горкія і балючыя аўтографы на роднай зямлі. Але паэтэса верыць:

*...І пакуль гарыць мая свяца
З матчынай малітваю
і песняй,
Гомельшчына у маіх вачах,
Нібы абразочак, уваскрэсне.*

Варта нагадаць, паэтэса мае талент перакладчыцы. Пра гэта нам гавораць "Аканіцы". Аўтар не паленавалася зазірнуць у далёкае гістарычнае мінулае славян, знайсці неабходныя звесткі пра сваіх герояў. Ніна Нічыпараўна пераклала са старажытнарускай на беларускую мову "Слово о полку Игореве". Як сведчаць факты, да гэтага часу вядомы твор перакладаў толькі мужчыны. Ніна Шклярава — першая жанчына, якая асмелілася ўскінуць на свае плечы нялёгкае і адказнае справу.

Трэба адзначыць, Н. Шклярава перакладала вершы многіх сучасных паэтаў Беларусі, Украіны, Расіі, шырока прапагандае іх творчасць. Асабліва ўвага надаецца маладым літаратарам. Як лічыць паэтэса, таленавітая моладзь — наша будучыня, якой самім Богам наканавана адраджаць добрыя традыцыі Беларусі, мацаваць культуру і роднае слова прыгожымі творами. Таму і ўзялася кіраваць школай-студыяй, якая плённа дзейнічае на базе Славянскай бібліятэкі. Студыйцы — школьнікі і студэнты, якія моцна сяброуюць з паэзіяй, бяруць удзел у літаратурных конкурсах. І безвынікова. Ужо ёсць першыя перамогі і набыткі.

Па ўсім бачна: не перасыхае паэтычная крыніца Ніны Шкляравай! Як і раней, па-маладому бруіцца, меладычна спявае, набірае сілы, смела заўяляе пра сябе. Сакрэт тут адзін. Творчасць паэтэсы жывіць любімая Гомельшчына, матуліны і бабуліны калыханкі, малітвы цёткі Лёксы, меладычныя напевы роднай зямліцы.

Ганна АТРОШЧАНКА

З любоўю да Айчыны

*От этих тоненьких берез,
От охрой залитой ракиты...*

Гэтыя простыя і шчырыя радкі аднаго з вершаў новай кнігі Надзеі Стаховіч «Опаленные фрески» — адзін, але яркі штрых да творчасці паэтэсы, калі хочаце, маленькі ключык да яе светаўспрымання.

Тэхнар па адукацыі, Надзея Стаховіч стала словатворцам па прызначэнні, па нябеснай іскрыцы, якая заляцала аднойчы ў яе сэрца і запаліла ў ім неадольнае жаданне спасцігнуць прыгожае.

Чытаючы чарговую кніжку даўно знаёмага мне аўтара, зноў адчуваю, як б'ецца і непакоіцца яе жаночая душа, колькі ў ёй праўды і крыўды, гора і радасці, смутку і вяселосці, неабыхавасці да ўсіх чалавечых зямных праў. Яна моліцца "за серебряны зов — Блавест, праслаўлены сцяжыны крест", прасіць: «О, Всевышний, вовек и отныне помоги моей тихой Святыне». Апошнія слова з вялікай літары сведчыць, што для аўтара вера не віртуальная катэгорыя, а рэальнае пачуццё.

Радкі, прыведзеныя вышэй, з верша "Молітва о Родине". Так, з яе — маленькай і вялікай, любай і дарагой Радзімы — пачынаецца ўсё: нараджэнне і смерць, усходы і захад, любоў і нянавісць. Надзея Стаховіч можа быць у сваіх вершах па-трамадзянску высокай, нават публіцыстычнай, але без клічнікаў і надрыўу. Да такіх ціхх, я сказаў бы, праблемных, адносіцца верш «Такая скорбь во всей округе...» За тры кіламетры аніводнай жывой душы, «окон чернеющих глазницы кричат о смерти деревень».

Часта чуючы выраз, што ён ці яна добра пішуць пра каханне, не разумею, а як яшчэ можна пісаць пра такое адзінае і святое пачуццё? У ім здавалася б і не можа быць

паўтаноў. А яны, аказваецца, ёсць. І аўтар такіх вершаў можа напісаць пра каханне пяшчотна і замілавана, кахаць аддана і самааддана. Сустрэліся каханьня: "Утро, медленно светает", а між тым: "на окне снежинка тает — ты один и я одна". І такое бывае.

*Догорают сигарета,
Пепел падает на гол.
Скрип губового паркета...
Слава Богу, сам ушел.*

Нечаканых паваротаў у вершах Надзеі Стаховіч шмат, як і шмат сваіх адкрыццяў.

Мяне часам не толькі бянтэжыць, але і абуряе такая ўсёдаравальная крытыка да тых аўтараў, навідавоку слабыя вершы якіх узносяць да вярышын паэтычнай творчасці. Такі падыход спараджае самазадаволенасць і зазнаўства, таптанне на месцы. Як бы я, да прыкладу, не быў не згодзен з артыкулам Леаніда Галубовіча пра маю кніжку, але ж у нечым ён меў рацыю...

Вяртаючыся да новага вершаванага зборніка зямлячкі, хачу адзначыць, што часам спарадычна і фантанна нараджаюцца яе творы, разняволеныя, як дыханне. Тут якраз да месца перасцерагчы Надзею Стаховіч, бо іншым разам, знаходзячыся ў палоне моўнай стыхіі, ёй усё ж трэба правярць гармонію алгебрай, як кажучь, прытрымліваюцца меры і пазбягаць такіх радкоў: "Под горой, под горкой вновь горною горько о рябине горькой..." Засцерагацца самой і засцерагаць чытачоў трэба ад вершаў тыпу "до свиданья, наша Ната..." У дадзеным выпадку было б лепш прачытаць яго ў вузкім коле, або адрасату.

Паэзія — з'ява вечная. Максімальная задача любога паэта, калі ён не закончаны графаман, помніць пра гэта. Імкнуцца хаця б да

самага яе кароткага імтнення, не кажучы ўжо пра штгодзённае рабскае служэнне.

Паэтычныя імтненні здолела выхапіць Надзея Стаховіч у сваім "Золотом крыльце" — раздзеле-паэме з чагтырох радкоў. Усё там з дзяцінства і ад дзяцінства. Чысціня і непаўторнасць: непазрэднасць, блакітнавокая радасць жыцця, не заўсёды салодкага, тым не менш — радаснага і зачараванага. Фрэскі — прылепленыя адзін да аднаго малоначкі. Напэўна, сама кніга названа, зыходзячы з апошняга. Толькі аўтар яе дадаў эпітэт — "опаленные". Вершы з названага раздзела працягаюць з ахвотай дарослыя і дзеці.

Перайначыўшы радок аднаго з вершаў Надзеі Стаховіч, пажадаю ёй, "чтоб в какое-то мгновение не испортилось давление". Няхай будзе высокім паэтычны ціск. З гэтай жанчынай адбыўся дзіўны выпадак: яна стала паэткай. Не верыце? Тады прачытайце гэтыя яе радкі:

*Так умирает медленно природа
Под рекуиет ветров*

*и журавлей,
И с каждым годом
в серость небосвода
Смотреть невыносимей
и больней.*

Алег САЛТУК

Дасведчаны, чуйны, дзейны

Уладзіміра Глепа ўпершыню пачаў у аддзеле культуры ЦК КПБ у няблізкім ужо 1979-м, калі нас пазнаёміў яго сусед па бліжнім кабінце Сяргей Законнікаў. І цяпер на 69-м годзе жыцця Уладзімір Аляксандравіч рухавы, як кажуць, хуткі на новыя ідэі і пад'ём, хоць ужо зусім сівелы, а тады ён, крышчу старэйшы за сорок, яшчэ не вельмі падатны сівізне, быў поўны жыццёвай энергіі. Я, новаспечаны намеснік галоўнага рэдактара часопіса "Маладосць", прышоў туды на нараду: павінна было абмяркоўвацца ажыццяўленне на чарговым нашым, рэдакцыйным, этапе машэраўскай ідэі складання і выдання пра кожны раён гісторыка-дакументальнай кнігі "Памяць". Перад прыходам у "Маладосць" я толькі чуў, што ў ЦК КПБ было вырашана, каб першы ўзор яе (пра Шумілінскі раён) падрыхтаваў менавіта маладосцеўскія, актыўныя журналісты і пісьменнікі, супрацоўнікі і аўтары — у асноўным маладыя і энергічныя людзі (у свой час Машэраў, першы сакратар ЦК ЛКСМБ, быў ініцыятарам стварэння маладзёжнага часопіса і, калі гэта ўдалося ў 1953-м, то "Маладосць" для яго стала дарагая. Адпаведна, ён верыў сваёму дзецішчу). Падрыхтоўка першай кнігі "Памяць" на той час была важным грамадска-палітычным працэсам, праходзіла пад куратарствам цэкоўскага аддзела культуры, дзе працавалі і пісьменнікі. У падрыхтоўцы гэтага выдання прымаў удзел і Уладзімір Аляксандравіч.

Затым я часта па рэдакцыйных клопатах разам з галоўным рэдактарам "Маладосці" зазіраў у аддзел культуры, дзе нас, літаратараў, сустракалі прыязна. Праўда, я асабіста з Глепам бачыўся рэдка (ён курываваў музеі і іншыя ўстановы культуры), але нават і пры выпадковай сустрэчы ён цёпла паціскаў руку: "Чытаў-чытаў... Якое літаратурнае выданне не адгарні, усюды і тваё прозвішча...".

Узор вшэйназванай кнігі, зразумела, на той час не мог не быць у савецкім духу.

Адпаведна, у напрацоўках першага рукапісу беларускай "Памяці" пасля "ўзгаднення" не было і не магло быць ніякіх "заносаў пра нейкае ВКЛ", мімаходзь гаварылася пра раскулачванне, рэпрэсіраваных у 1930 — 1950-я і інш., сканцэнтравалася ўвага на поспехах партыі і эпохі сацыялізму. Пазней, калі былі загадчык аддзела культуры, прыстойны чалавек і пісьменнік А. Петрашкевіч з 1991 года стаў уплывовым і, галоўнае, нацыянальна свядомым куратарам праекта, кіраўніком арганізацыйна-метадычнага цэнтра па выданні гісторыка-дакументальнай хронікі "Памяць" пры Міністэрстве культуры і друку Рэспублікі Беларусь, справа змянілася ў лепшы бок, і ў гэтай серыі пачалі выходзіць сапраўды памяцільныя кнігі.

Зрэзды сустракаліся з Глепам і тады, калі ён перайшоў на працу ў Міністэрства культуры. Мы, кіраўнікі літаратурных выданняў,

ЮБІЛЕЙ

у асноўным хадзілі на нарады ў Саюз пісьменнікаў, у Міністэрства інфармацыі, ды цяпер дзейнасць Уладзіміра Аляксандравіча на пасадзе намесніка і першага намесніка міністра набыла больш адкрыты характар, яго можна было пабачыць, пагаварыць не толькі на нарадах, але і ў час сумесных паездкаў, скажам, на юбілейныя ўрачыстасці, прысвечаныя Янку Купалу, Якубу Коласу, Максіму Багдановічу і інш. Як і цяпер, тады таксама многія ў колах творчай інтэлігенцыі заахвочваліся абмяркоўваць: каго і за што знялі з пасады, каго перавялі або назначылі зусім нечакана. Што да Глепа, то буда сведка: пра яго гаварылі прыязна за тое, што "не засох душой у ЦК", дбае пра адкрыццё новых музеяў ці іх філіялаў, пра аднаўленне былых сядзіб вядомых людзей Беларусі (Пазней ён не без задавальнення зазначаў, што за час ягонай працы ў Міністэрстве культуры кожны год у Беларусі адкрывалася па некалькі музеяў (Музей этнаграфіі і побыту ў Строчыцах, музей кнігадзавання ў Полацку, музей, прысвечаны Міцкевічу, Агінскаму, Ваньковічу,

Грамадская актыўная дзейнасць, ясная грамадзянская пазіцыя, сапраўдны сыноўні клопат пра ўсю Беларусь у апошнія дзесяцігоддзі прынеслі яму вялікі аўтарытэт, чым, на жаль, не змаглі вызначыцца іншыя кіраўнікі. Многія ўсё больш і больш адзначаюць Глепаву глыбокую дасведчанасць у гісторыі і ва ўсіх галінах культуры, увагу да грамадскіх і асобных чалавечых турбот, высокі культурны ўзровень узаемаадносін, чалавечую і грамадзянскую годнасць, павагу да роднай мовы.

Гарэцкім, Касцюшкі і інш.). А колькі разоў ён прымаў удзел у правядзенні разнастайных выхавача-патрыятычных фестываляў і фестываляў, "крутых староў"... Не кожны здольны на такое: дзела гэтага патрэбна шмат не толькі фізічнай, але і духоўнай энергіі, любові і самаадданасці на карысць агульнай справы.

Пасля смерці Івана Чыгрынава Глеп узначаліў Беларускае грамадскае культурнае таварыства. Вышэйназваная дзейнасць яго пашырылася і палібілася. Ён паспрыў працягу работы навуковай камісіі і выданню ёй серыі "Вяртанне" (пошукі, даследаванне і вяртанне на Радзіму гісторыка-культурнай беларускай спадчыны ва ўсім свеце), далейшым развіццём доўгатэрміновай праграмы "Бібліятэка — асяродак нацыянальнай культуры", правядзенню раённых кірмашоў народных умельцаў, а таксама — і народнай творчасці "Траецкі кірмаш". Па яго ініцыятыве пры БФК былі выдадзеныя 2 тамы "Славутыя імёны Бацькаўшчыны" (дзе расказ больш чым пра 50 выдатных асоб, пачынаючы з часоў Усяслава Полацкага), а таксама падарункавыя выданні волатаў славянскіх літаратур: "Пан Тадэвуш" Адама Міцкевіча (на трох мовах), "Яўгеній Анегін" (на дзвюх мовах) і "Новая зямля" Якуба Коласа (на трох мовах). Працягваліся і іншыя цікавыя задумы.

Грамадская актыўная дзейнасць, ясная грамадзянская пазіцыя, сапраўдны сыноўні клопат пра ўсю Беларусь у апошнія дзесяцігоддзі прынеслі яму вялікі аўтарытэт, чым, на жаль, не змаглі вы-

значыцца іншыя кіраўнікі. Многія ўсё больш і больш адзначаюць Глепаву глыбокую дасведчанасць у гісторыі і ва ўсіх галінах культуры, увагу да грамадскіх і асобных чалавечых турбот, высокі культурны ўзровень узаемаадносін, чалавечую і грамадзянскую годнасць, павагу да роднай мовы.

...Недзе ў лютым 2003-га Уладзімір Аляксандравіч запрасіў сустрэцца. У размове сам-насам прызнаўся, што ў яго даўно ёсць адна цікавая выдавецкая задума, якую магу і я дапамагчы ўвасобіць. Тут жа ўзнікла здагадка (нейкія кнігі? альманах? брашура?). Але не, выявілася, што задума ягоная тычыцца перыядычнага выдання. І не абываюча, а газетнага, краязнаўчага характару. Я адразу ж уцяміў, што яно вельмі патрэбнае, паколькі шматлікія дзяржаўныя выданні да такой важнай галіны духоўнай дзейнасці, як краязнаўства, звяртаюцца вельмі рэдка. Веспі пастаянную працу ў гэтым накірунку — канечне ж, нялёгка. Таму я тут жа і заўважыў, што па адукацыі не газетчык, а ў гэтай справе пажадана мець прафесійнага журналіста. Уладзімір Аляксандравіч, бачна было, загадзя ўсё добра прадумаў, бо тут жа прыпомніў, што я яшчэ ў 1979-м у "Маладосці" прымаў удзел у падрыхтоўцы вышэйназванай публіцыстычнай кнігі, 23 гады курываваў там не толькі аддзел прозы, але і крытыкі ды публіцыстыкі, якія нямаюць змяшчальна публікацыі і па краязнаўстве. У тым ліку надрукавалі і такую ўнікальную рэч, як "Старажытныя Беларусы" Міколы Ермаловіча. А знаёмствы з многімі пісьменнікамі, вучонымі, выкладчыкамі ВДУ, з творчымі людзьмі і краязнаўцамі з усю раёнаў будучы патрэбны і карысныя.

Карацей, заахвоціў і натхніў. Вось ужо хутка (у красавіку 2008 года) 5 гадоў выходзіць "Краязнаўчая газета", якая няспешна азначыла кола інтарэсаў зацікаўленай грамадскасці, суразмерыла публікацыі па гісторыі і сучаснасці, выпрацавала адпаведныя рубрыкі і прадумвае новыя. Умела дае слова як славуцасям, так і вучням, — усім, у каго жыве чуйная беларуская душа.

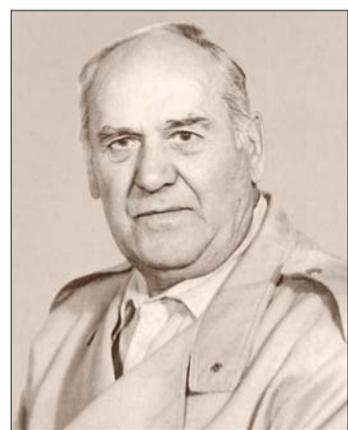
Добра вядома: узровень кожнага СМІ залежыць як ад аўтараў, клапатлівых здольных супрацоўнікаў, так і ад асобы галоўнага рэдактара...

Глеп, як галоўны рэдактар, натхняе супрацоўнікаў і аўтараў. Прыслухоўваецца да галасоў Ф.Скарыны, В.Дуніна-Марцінкевіча, Ф.Багушэвіча, Янкі Купалы і Якуба Коласа і іхнім духам, поклічам будзіць беларускую душу. Каб чалавекам зваўся!

Як казалі грэкі, у мяне выходзіць дыфірамб ці панегірык у гонар Уладзіміра Глепа, бо няма гаворкі хоць бы пра яго асобныя грахі. Па-першае, хто з роду чалавечага без грахоў? Па-другое, бязгрэшны чалавек быў бы аднастайны і нецікавы, няздольны на нармальныя пачуцці і дзеянне. А па-трэцяе, хацелася падкрэсліць, на маю думку, тое лепшае ў яго, што захавалася, развілося без высокіх пасадаў, але на Пасадзе самааданага служэння Радзіме.

У дзень ягонага 70-годдзя сардэчна віншую Уладзіміра Аляксандравіча з юбілеем, жадаю яму здароўя, добрага настрою, каб у нас працягваў гукаць высокародны голас краязнаўчай душы — душы, якая ведае, што і як шанаваць, любіць у сябе дома і ва ўсім свеце.

**Генрых ДАЛІДОВІЧ
Фота Кастуся Дробава**

Усцінава з Зелёных Бродаў

Рыгору Юркевічу, які летась размяняў свой дзевяты дзесятак, ёсць што ўспомніць, ёсць пра каго ўгадаць. Калі б Р. Юркевіч напісаў мемуары, яны, несумненна, не пакінулі б чыгача безуважымым да таго, пра што ў іх раскажэцца, таму што неслі б у сабе нямаюць цікавага. Аднак Рыгор Іванавіч пайшоў іншым шляхам. Ужо ў больш чым сталым узросце ён вырашыў паспрабаваць свае творчыя сілы ў галіне мастацкай літаратуры. Спачатку, як і ў кожнага, у яго былі публікацыі ў перыядычным друку: замалёўкі, гумарэскі. Праз некаторы час з'явілася аповесць "Терапёлачка". Дый "Дзённая кантралёра" таксама набліжаецца да згаданага жанру.

Гэтыя два творы, а таксама апавяданні і гумарэскі і склалі змест першай кнігі Р. Юркевіча "Насуперак ветру", якую ў 2000 годзе выпусціла выдавецтва "Літаратурна-мастацкі фонд "Нёман". Ухваляльныя словы тады і пра самога аўтара, і пра яго дзецішча сказаў паэт Уладзімір Дзюба, параўнаўшы гэтую кнігу са своеасаблівай хатай: "Пад дах яе вокладкі ён (Р. Юркевіч. — А. М.) сабраў усю сваю сябрыву — подых рачных туманоў Іслачы, дні і ночы смаленскага і курскага шпіталаў, дзе давалося з дапамогай дактараў пакутліва і цяжка вяртацца да працаздольнага жыцця. І яго ў яго — праўда-матка, якая шмат каму рэжа вочы".

Рыгор Іванавіч на той час ужо жыў ажыццяўленнем больш значнай мастакоўскай задумы, а паколькі пераважна большасць празаікаў марыць пра свой раман, дык і Р. Юркевіч працаваў менавіта над ім. І як вынік — аб'ёмны твор — сорок улікова-выдавецкіх аркушаў! — "Зеленыя Броды" (выдавец — унітарнае прадпрыемства "Мінская фабрыка цветной печати").

Засведчу адразу: раман толькі б выйграў, калі б аўтар больш патрабавальна паставіўся да напісання. Гэта дазволіла б пазбавіцца ў некаторых месцах апісальніцтва, непатрэбных падрабязнасцей, пазбегнуць доўгіх дэягоў, якія нярэдка ўзнікаюць паміж персанажамі. У той жа час трэба было б уключыць і іншыя сюжэтныя лініі, апроч дзвюх паралельных, што ў той ці іншай ступені звязаны з лёсам галоўнай гераіні і яе мужа, бо, не трэба забываць, што раман у яго традыцыйным разуменні — твор шматпланавы, з вялікай колькасцю літаратурных персанажаў, чые лёсы ў той ці іншай ступені сутыкаюцца.

Ды што ёсць — тое і ёсць і з гэтага трэба зыходзіць, даючы твору аіэнку. А ёсць праўдзівае адлюстраванне жыцця беларускай вёскі на тым этапе развіцця грамадства, калі, адмаўляючыся ад валонгарызму, неабходна было пераходзіць да новых умоў гаспадарання, з выкарыстаннем перадавых дасягненняў навукі, а яшчэ, што таксама немалаважна, з паваягай да чалавека не толькі як да вытворцы, а і як да носьбіта тых ці іншых маральных і духоўных каштоўнасцей. А для ўвасаблення гэтага адпаведна патрабаваліся і новыя кіраўнікі. Такага кіраўніка і паставіў у цэнтр свайго твора Р.Юркевіч, стварыўшы прывабны

вобраз Вольгі Усцінавай, якая рашэннем абкама партыі была прызначана дырэктарам адстаючага саўгаса "Слочынінскі".

Аўтар добра ведае як вясковое жыццё, так і тая працэсы ў грамадстве ў цэлым, што прывялі да навукова-тэхнічнага пераўзбраення ва ўсіх галінах вытворчасці. Гэта відавочна з першых жа старонак. Не выклікае сумнення і тое, што паказваючы вядомага журналіста Вадзіма Ракіціна, аўтар адштурхоўваўся і ад уласнага творчага вопыту. Гэта ён, ветэран журналістыкі, падчас сваіх камандзіровак часта сустракаўся з неардынарнымі людзьмі. Як і праўдзіва тое, што Р. Юркевіч сутыкаўся і з тымі, хто як колішні дырэктар саўгаса "Слочынінскі" Рэзіні дый іншыя гора-кіраўнікі і гора-спецыялісты, нічым, апроч амбіцыйнасці, не валодаў, а таму і не спрыялі далейшаму развіццю сельскай гаспадаркі.

Аднак, не будзем забываць, што праўда жыцця і праўда мастацкай — рэчы розныя. Пры ўсім астатнім пісьменніку яшчэ неабходна ўмець выходзіць на значныя абагульненні, а пры стварэнні людскі характараў, асабліва галоўных персанажаў, выбіраць тыповыя, найбольш важныя і значныя. Гэта аўтару няблага ўдаецца пры раскрыцці вобраза Вольгі Усцінавай.

Перад намі адна з тых, пра каго нядаўна яшчэ гаварылі — "дзелавая жанчына". Магчыма, і з-за празмернага прагматызму, нейкай халоднасці ў Вольгі Сяргееўны не складваюцца і ўзаемаадносінны ў сям'і, хоць яна і пражыла з мужам тры гады. Праўда, нельга не адмаўляць і таго, што непаразумеўне паміж ёй і Пятром ускладняецца яшчэ і тым, што ў іх няма дзяцей — гэтага цэментуючага пачатку ў любой сям'і. Але дзелавітасць Усцінавай як нельга да месца тады, калі неабходна прыняць якое-небудзь важнае рашэнне. Калі ў яе і ёсць пэўныя сумненні наконт неабходнасці падобнага кроку, дык яны не што іншае, як звычайны стан чалавека, які нечакана пазбаўляецца ў сваім жыцці чагосьці зладжанага, звыклага, а значыць і прадказальнага: "Завтра открывається новая страница в моей жизни. Она чиста, как лист. Чем, каким содержанием я заполню его?".

Увогуле, у адлюстраванні жыцця, дзейнасці, памкненняў Усцінавай і раскрыўся талент Р. Юркевіча як пісьменніка. А гэта выклікае цікавасць да твора, жаданне задумацца над лёсам ягоных герояў.

Алесь МАРЦІНОВІЧ

Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова "Літаратура і Мастацтва" выказвае шчырае спачуванне супрацоўніку рэдакцыі газеты "Літаратура і мастацтва" Барысевичу Валянціну Аляксандравічу з прычыны напактаўшага яго гора — смерці БАЦЬКІ.

Калектыву рэдакцыі "ЛіМа" выказвае сардэчнае спачуванне свайму супрацоўніку Барысевичу Валянціну Аляксандравічу з прычыны напактаўшага яго гора — смерці БАЦЬКІ.

Класічныя пераклады класікі

Шчадрына Валянціна (28.5.1927, в. Вербавічы Нараўлянскага раёна Гомельскай вобл.), перакладчыца. Заслужаны работнік культуры Беларусі (1977).

Валянціна Шчадрына па праве лічыцца лепшай сярод перакладчыкаў беларускага мастацкага слова на рускую мову. Яе перастварэнні “Каласоў пад сярпом тваім”, “Дзікага палявання караля Стаха”, “Чорнага замка Альшанскага”, “Сівай легенды”, “Цыганскага караля” высока цаніў іх аўтар, Уладзімір Караткевіч. Глыбокім пранікненнем у змест арыгінала, веданнем рэальнай жыцця, тонкім адчуваннем слова вызначаюцца яе пераклады твораў Лідзіі Арабей, Уладзіміра Арлова, Алесь Апенякі, Алены Васілевіч, Леаніда Гаўрылікіна, Міколы Гіля, Анатоля Кудраўца, Янкі Купалы, Хрысціны Лялькі, Івана Пташнікава, Рыгора Семашкевіча, Янкі Скрыгана, Івана Чыгрынава і іншых беларускіх пісьменнікаў.

Закончыла Нараўлянскую сярэднюю школу, філалагічны факультэт БДУ. З 1951 года працавала ў Вучэбна-педагагічным выдавецтве БССР. Праз год пераехала ў Маскву, дзе настаўнічала, была рэдактарам у Дзяржаўным медыцынскім выдавецтве. У 1968 — 1987 гадах В. Шчадрына — у сакратарыяце Саюза пісьменнікаў СССР. Як кансультант па беларускай літаратуры, намеснік старшыні Савета па беларускай літаратуры яна годна прадстаўляла інтарэсы гэтай літаратуры на ўсесаюзным, а часам і міжнародным узроўні. З 1987 года на пенсіі. Жыве ў Маскве.

Леанід ДРАНЬКО-МАЙСЮК

Усё — ад маці-беларускі

Астраумава (Звягіна) Маргарыта (28.12.1940, Каўнас, Літва), педагог, мастак, вядомы ў Эстоніі беларускі грамадскі дзеяч, лаўрэат прэміі культуры Іга-Вірумаа (1999).

Нарадзілася ў сям’і ваеннаслужачага. Дзяцінства і юнацтва прайшло ў Беларусі, у Лепелі Віцебскай вобласці, на радзіме яе маці. У 1958 г. Маргарыта скончыла Лепельскую сярэднюю школу, паступіла ў Віцебскі педагагічны інстытут імя Кірава на мастацка-графічны факультэт. Пасля заканчэння (1962) працавала настаўніцай у сярэдняй школе, потым — загадчыцай мастацкага музея. З 1962 г. жыве ў Эстоніі. Доўгія гады была дырэктарам Іыхвійскай мастацкай школы.

З 1977 г. паказвала свае працы на розных як асабістых, так і супольных выставах, якія праходзілі ў Эстоніі, Латвіі, Расіі, Беларусі, Германіі, Фінляндыі. Многія мастацкія творы М. Астраумавай знаходзяцца ў Музеі сланца горада Хокгла-Ярве, а таксама ў прыватных калекцыях.

З’яўляецца намеснікам старшыні аб’яднання беларускіх мастакоў краін Балтыі “Маю гонар”. Выбіралася дэпутатам Іыхвійскай гарадской думы 1992, 1993, 1996, 1999, 2002 гг. склікання. З 1992 г. і да цяперашняга часу з’яўляецца старшыняй Беларуска-эстонскага згуртавання “БЭЗ”, сябар “Круглага стала” па справах нацыянальных меншасцей пры прэзідэнце Эстоніі, старшыня “Круглага стала” нацыянальных аб’яднанняў Паўночна-Усходняй Эстоніі.

Наталія ТАКТАСУНАВА

Вядучы рубрыкі — доктар філалагічных навук, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Рэспублікі Беларусь Адам МАЛЬДЗІС.

Выпуск 6.

Вяскоўцы ганарацца

Ушанская зямля Бярэзінскага раёна ганарыцца сваімі землякамі — таленавітымі людзьмі, імёны якіх вядомы не толькі ў Беларусі, а і за яе межамі. Каб уславіць іх памяць, аддзелам маркетынгу Бярэзінскай ЦБС ва Ушанскай сельскай бібліятэцы аформлена экспазіцыя “Нашы славытыя землякі”.

У цэнтры ўвагі наведвальнікаў выставы — матэрыялы пра беларускага мастака, ураджэнца вёскі Калюжыца Ушанскага сельсавета Валенція, які нарадзіўся 12 мая 1800 года ў сям’і з роду Ваньковічаў (герб “Ліс”). Пасля падрыхтоўкі ў хатняга настаўніка ў 1811 годзе юнака адаслалі ў гімназію пры Полацкім езуіцкім калегіуме. З 1813-га да 1817 года будучы мастак вучыўся ў По-

лацкай акадэміі на факультэце вольных навук. Апрача заняткаў жывапісам Ваньковіч паспяхова вывучаў мовы, выяўляў неабячкія якасці веды ў рускай літаратуры. Пасля заканчэння вучобы ў Полацку Ваньковіч паступае ў Віленскі ўніверсітэт на факультэт жывапісу, скульптуры і графікі, дзе навучаецца з 1818-га да 1824 года.

«Пяць вёслаў» Краславы

Напрыканцы мінулага года ў латвійскай Краславе была ўрачыста адкрыта цікавая выстава, якую арганізаваў гісторыка-мастацкі музей горада. Вось што напісала аб гэтай падзеі дачка беларускага паэта ў Латвіі Эдварда Вайвадзіша, спадарыня Ірэна, у мясцовай газеце:

“Экспазіцыя “Пяць вёслаў” распавядае пра пяць народаў, якія жывуць у нашым горадзе — пра латышоў, палякаў, габрэяў, рускіх, беларусаў. Матэрыялы экспазіцыі размешчаны ў сімвалічнай 17-метровай лодцы, якую з усіх бакоў абрамляюць берагі Дзвіны-Даўгавы. Нават чуцно, як бруціца вада...”

“Наш пачатак” — першы раздзел выставы — прысвечаны латгалцам, іх жыццю ад самых старажытных часоў. Другая частка экспазіцыі — “Краслава — еўрапейскі горад” — выяўляе жыццё палякаў у Краславе. “Краслава — горад магчымасцей” — пра жыццё габрэяў, якія пасяліліся тут у XVII стагоддзі. Чацвёртая частка экспазіцыі — “Прыстанак” — адведзены паказу жыцця рускіх, стараабрадцаў.

Пятае “вясло” выставы названа “Уздымам”. Матэрыялы стэндаў раскрываюць гісторыю пашырэння культурна-нацыянальнай дзейнасці беларусаў (20 — 30 гады XX стагоддзя) у Латвіі. Яны займелі магчымасць адукацыі на роднай мове, пачалі ствараць свае таварыствы, палітычныя партыі. На ўздыме быў беларускі друк (газеты, часопісы, кнігавыдавецкая дзейнасць). Многа ціка-

вага можна даведацца пра беларускія школы і іх настаўнікаў, а таксама пра знакамітых дзеячаў, апантаных руліўцаў. Азначана творчая праца настаўніка, паэта, калекцыянера, фатографа, супрацоўніка многіх перыядычных выданняў Міколы Талеркі. У вітрынах — экспанаты аб творчасці мастака Пятра Мірановіча, аб жыццёвым шляху настаўніка, паэта Эдварда Вайвадзіша...

З Даўгаўпілса прыехаў на адкрыццё выставы “Пяць вёслаў” вядомы краязнавец Мікола Паўловіч (нарадзіўся на Браслаўшчыне). Гэта ён, заўзяты збірльнік і захавальнік скарбаў духоўных вынікаў латгалскіх беларусаў, узабагаціў раздзел экспазіцыі “Уздым”.

Краслаўская ініцыятыва — вельмі добры прыклад для нас, беларусаў з шырачэзнай нацыянальнай дыяспарай. Мы падлічваем, колькі нобелеўскіх лаўрэатаў, колькі дзяржаўных дзеячаў у розных краінах сваім нараджэннем спалучаны з беларускімі абшарамі. І не вельмі налягаем на тое, каб ацаніць уклад беларусаў у жыццядайнае развіццё не толькі народаў-суседзяў, але і ўсёй планеты ў цэлым. Так, ганарымся Ігнатом Дамейкам, Напалеонам Ордам, мо яшчэ парадземся за Генрыка Дмахоўскага. Гэта выбітныя асобы. Але вось зноў хапаюся за “вясло” латгалскіх беларусаў. Той жа Мікола Талерка... А ён мог быць нашым Янам Булакам. Як і мастак Міхась Калінін, паэт Пятро Сакол, празаік Віктар Вальтар з яго раманам “Роджання пад Сатурнам”... Усе — беларусь з таго ж, самага латгалскага краю, дзівоснага мацерыка, дзе спакон вякоў жылі крывічы.

Сяргей ПАНІЗНІК, старшыня таварыства “Беларусь—Латвія”

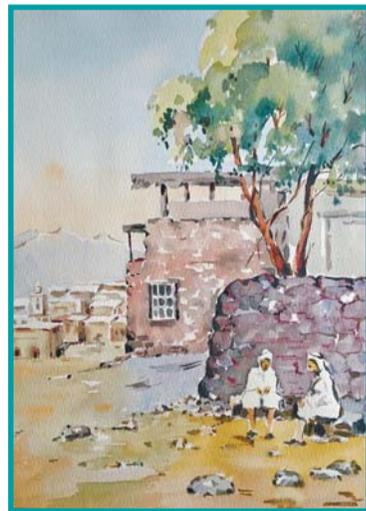
На здымку: вокладка кнігі “Крывіцкія руны: беларускія пісьменнікі Латвіі”.

Навуковец, літаратар, жывапісец

Дзямідчык Уладзімір (1930, Барысаў Мінскай вобл. — 1977, Душанбе, Таджыкістан), спецыяліст у галіне арабскай мовы і літаратуры. Доктар філалагічных навук, прафесар. Займаўся таксама літаратурнай творчасцю, жывапісам і разьбой па дрэве.

Пасля заканчэння Усходняга факультэта Ленінградскага дзяржаўнага ўніверсітэта (1954), па размеркаванні У. Дзямідчык паехаў працаваць у Душанбе. Выкладчыцкую работу ў Таджыкскім ўніверсітэце ён паспяхова спалучаў з работай у Інстытуце ўсходназнаўства АН Таджыкскай ССР. Як дасведчаны спецыяліст чытаў лекцыі па ўніверсітэтах Сірыі, Лівана, Егіпта, Ірака, Палесціны, Судана і Іарданіі. Вучоны апублікаваў больш сотні прац, стварыў “Падруч-

нік арабскай мовы” (Сталінабад, 1958) і “Нарыс сучаснай арабскай літаратуры” (Душанбе, 1965). Затым выходзіць яго кніжка пра суданскую пазію XX стагоддзя, адзінае ў той час у СССР даследаванне па суданскай літаратуры. У 2004 годзе ў Маскве выйшла кніжка У. Дзямідчыка “Свет пудаў у арабскай літаратуры XIII — XIV стст.: Закарый ал-Казвіні і жанр мірабіляў”. У кнізе ўпершыню грунтоўна разглядаецца творчасць аднаго з самых цікавых сярэднявекowych арабскіх

празаікаў — Закарый ал-Казвіні, паглыблена даследаецца спадчына арабскай літаратуры.

У Дзямідчык добра валодаў беларускай, польскай, рускай, арабскай мовамі, быў добра начытаны ў мусульманскай духоўнай літаратуры, таму мог вельмі тонка выконваць беларускія пераклады Карана, хадзісаў (апавяданняў пра выказванні і дзеянні прарока

Мухамеда), малітваў, апавяданняў пра пуды свету і г.д.

Уладзімір Дзямідчык, усебакова адораны чалавек, напісаў цэлую серыю апавяданняў, звязаных з яго асабістымі партызанскімі ўспамінамі (некалькі твораў пасмяротна, у 1991 — 1992 гадах, надрукаваў часопіс “Памір”). У дванаццацігадовым узросце іх аўтар трапіў у партызанскі атрад, які дыслацыраваўся ў наваколлі Барысава. І таму яго апавяданні вельмі эмацыянальна адлюстроўваюць жыццё пад нацысцкай акупацыяй у невялікім беларускім горадзе. Зрэшты, у планах выдавецтва “Адзіб” значылася выданне зборніка апавяданняў У. Дзямідчыка, падрыхтаваных да друку яго жонкай Ларысай Мікалаеўнай. У музеях і прыватных зборах Таджыкістана, Беларусі і арабскіх краін захоўваюцца акварэльныя малюнкі У. Дзямідчыка, яго разьба па дрэве.

Валянціна ГРЬШКЕВІЧ

На здымку: акварэль, зробленая У. Дзямідчыкам у Сірыі і падараваная вядучаму рубрыкі (друкуецца ўпершыню).

Фота Кастуся Дробава

Выходзіць з 1932 года
У 1982 годзе газета
ўзнагароджана ордэнам
Дружбы народаў

ЗАСНАВАЛЬНІКІ:
Міністэрства інфармацыі
Рэспублікі Беларусь

ГА «Саюз пісьменнікаў
Беларусі»

РВУ «Літаратура
і Мастацтва»

ГАЛОЎНЫ РЭДАКТАР
Анатоля КАЗЛОЎ

Рэдакцыйная калегія:

- Анатоль Акушэвіч
- Лілія Ананіч
- Алесь Бадак
- Дзяніс Барскоў
- Святлана Берасцень
- Віктар Гардзеі
- Уладзімір Гніламедаў
- Вольга Дадзімава
- Уладзімір Дуктаў
- Анатоля Жук
- Вольга Казлова
- Анатоля Казлоў
- Алесь Карлюкевіч
- Анатоль Крэйдзіч
- Віктар Кураш
- Дзмітрый Лыбін
- Алесь Марціновіч
- Мікола Станкевіч
- Юрый Цвяткоў
- Мікалай Чаргінец
- Іван Чарота
- Іван Штэйнер

Адрас рэдакцыі:

220034, Мінск,
вул. Захарава, 19

Тэлефоны:

галоўны рэдактар,
намеснік — 284-66-73

Абслужка:

публіцыстыкі — 284-66-71
пісьмаў і грамадскай
думкі — 284-66-71

крытыкі
і бібліяграфіі — 284-44-04

прозы і паэзіі — 284-44-04

мастацтва — 284-82-04

бухгалтэрыя — 284-66-72

Тэл./факс — 284-66-73

E-mail: lim_new@mail.ru

Адрас у Інтэрнеце:
www.lim.by

Пры перадацы прасьба
спасылка на «ЛіМ».

Рукпісы рэдакцыя
не вяртае і не рэцэнзуе.

Аўтары дораў у рэдакцыю
паведмляюць сваё
прозвішча, поўнасьцю імя і
імя па бацьку, пашпартныя
звесткі, асноўнае месца
работы, зваротны адрас.

Пазіцыя рэдакцыі
можа не супадаць
з меркаваннямі
і думкамі аўтараў
публікацыі.

Набор і вёрстка
камп'ютэрнага цэнтра
РВУ «Літаратура і Мастацтва».

Выходзіць раз на тыдзень
па пятніцах.

Выдавец:
Рэдакцыйна-выдавецкая
ўстанова

«Літаратура і Мастацтва».

Друкарня Рэспубліканскага
унітарнага прадпрыемства

«Выдавецтва
«Беларускі Дом друку»

г. Мінск,
пр. Незалежнасці, 79.

Індэкс 63856

Наклад 3672

Умоўна друк. арк. 3,72

Нумар падпісаны ў друк
5.03.2008 у 11.00

Рэгістрацыйнае
пасведчанне № 715

Заказ — 1174

Д 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

ISSN 0024-4686

9 770024 468001 08010

«Без музыкі, без сцэны не магу...»

У межах сумеснага праекта нашага выдання з Беларускай радыё, мы працягваем друкаваць найлепшыя фрагменты з перадачы музычнага аглядальніка «Культурная прастора» Яны Хадоскі. Сёння мы знаёмімся з Георгіем Калдуном, які літаральна за год набыў усеагульную вядомасць, стаў тварам тэлеканала «АНТ» і сёлета рыхтуе да выхаду ўласны сольны альбом.

— На сённяшні дзень ты вядомы шоумен, тэлеведучы, эстрадны спявак, акцёр, але гэтану папярэднічаў доўгі перыяд творчага станавлення.

— Я проста чалавек, які спрабуе нешта рабіць у сваё задавальненне і так, каб гэта падабалася яшчэ іншым людзям, глядачам, слухачам... А наконт таго, што без школы, без часосці яшчэ не было б мяне такім, які я ёсць, то, у першую чаргу, я павінен сказаць вялікі дзякуй мамі бацькам. Магутны штуршок, які яны мне далі яшчэ ў дзяцінстве, паўплываў на маё развіццё.

— Вы з Дзімам — браты, адзін жыве ў Маскве, а другі — у Мінску. Тым не менш, вы падтрымліваеце нейкія творчыя кантакты і, напэўна, дапамагаеце адзін аднаму? Што цяпер новенькага ў жыцці Дзімы? Ці часта ён звоніць?

— Так, звоніць. Звоніць у дзверы. Я яму адчыняю, таму што ў яго ключоў няма.

— І як часта прыходзіцца адчыняць?

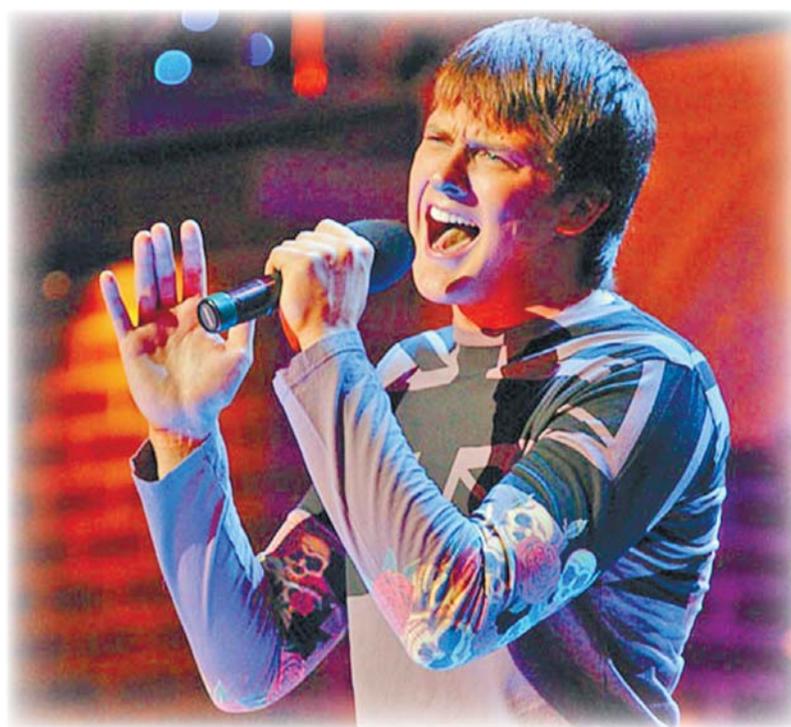
— Не вельмі часта. Калі я прыязджаю ў Маскву, то Дзіма мяне памагчы масці сустракае і, калі атрымаецца, то я ў яго застаюся. Але ў асноўным я ў Маскву прыязджаю па нейкіх справах і не вельмі часта. Часцей за ўсё: прыхаць, зрабіць, дадому. Але тое, што ў нас добрыя адносіны — гэта бяспрэчна.

— Наколькі твой брат цяпер запатрабаваны ў Расіі?

— Дзімам займаецца самы рэйтынгавы канал у Расіі. Само сабой, ён там прымае ўдзел у максімальнай колькасці праграм. Ён займаецца, у яго ёсць прадзюсіраванне — гэта добра. Цяпер ён захоплены запісам альбома, а я тут заняты сваімі справамі.

— Я заўважыла, па натуре ты — лідэр, баец, які, нягледзячы ні на што, ідзе наперад і заўсёды кажа праўду ў вочы. Ты часта пакутуеш ад гэтай праўды?

— У мяне заўсёды ёсць свой пункт гледжання. Калі я ў чымсьці

не разбіраюся, то імкнуся толькі пракаменціраваць гэта на ўзроўні эстэтычнага густу — падабаецца, не падабаецца. Калі ж я ў нечым разбіраюся, то імкнуся ўжо неяк матываваць свой пункт гледжання і калі кажу, што гэта дрэнна, то я гэта кажу не толькі таму, што мне проста не падабаецца, а таму што ў мяне ёсць нейкія аргументы. Я ж не лезу, напрыклад, у такія рэчы, як рускі авангард XIX стагоддзя і не кажу, што гэта мазаніна... Мне проста падабаецца або не падабаецца. Звычайна прыводжу такі прыклад: мая бабуля дагэтуль лічыць, што Бітлз — гэта глупства нейкае. Але я не буду ёй даказваць, што Бітлз — гэта добра.

— Ну, а што тваёй бабулі тады падабаецца?

— Я баюся наогул пачынаць — гэта доўгая тэма. Трэба асобную

перадачу здымаць або наогул тэлеканал адкрываць «Бабуля Жоры Калдуна».

— Ну, а самае галоўнае, творчасць Жоры Калдуна бабулі падабаецца?

— Ну, а як жа? Бабуля вельмі рада, калі ўнучка па тэлевізары паказваецца: аднаго ці абодвух. Яна вельмі хвалюецца за нас, хоча, каб усё было добра, так па-сямейнаму.

— Жора, ты хто па гараскопе?

— Стралец.

— Ці згодзен з тым, што пра цябе пішуць астралагі?

— Гэта неж усё «вокруг да около». Магчыма, я не моцна захопляюся астралагіяй, але пападанні там здараюцца часам вельмі канкрэтныя.

— Ну, а калі самакртычна гаварыць пра сябе, любімага, што б мог сказаць? Якія станоўчыя, адмоўныя якасці табе ўласцівыя?

— Не магу сцвярджаць, што я ад сябе ў захопленні. Не лічу сябе занадта боскім ці феерычным. Наконт дрэнных якасцей — магчыма, я часам маруджу ў прыняцці нейкіх лёсавызначальных рашэнняў або пакідаю справы на самацёк.

— Сёння ты — твар канала АНТ і вядучы праграмы «Адзін супраць усіх». Узгадай, як ты патрапіў на гэты праект?

— Гісторыя пачалася яшчэ ўвесну, калі да мяне падышоў Вячаслаў Хрусталёў і запрасіў паўдзельнічаць у кастынг на ролю вядучага. Я проста прыйшоў і папрацаваў перад камерай. Прычым, я першапачаткова напісаў на двух лістах пэўны тэкст аб тым, як уяўляю сабе гэтую перадачу. Аказалася, нічога наогул пісаць не трэба было, а проста папрацаваць на камеру. Скажу адразу, калі паглядзеў сваю першую спробу, мяне так злёгка падванітоўвала, а некаторыя моманты мяне дагэтуль раздражняюць. Рады, што мне дазволілі заставацца сабой у перадачы, гутарыць так, як я лічу патрэбным, а не хавацца за нейкую штучную маску і прыкідвацца не самім сабой. Таму арганічна сябе адчуваю на тэлеэкране.

— Ці можаш ты сёння жыць без сцэны?

— Без музыкі, без сцэны не магу жыць.

— На эстрадзе ў цябе сфарміраваўся свой уласны стыль — гэта тлумачыцца тым, што ты пераважна сам пішаеш песні. Як ты можаш ахарактарызаваць уласны стыль? Ці не здаецца табе, што гэта — слаў папулярнай эстраднай песні і рокавага пачатку?

— Рокавы пачатак хутчэй у мяне проста ў душы. Наогул, не ведаю, як гэта назваць. Магчыма, тое, што цяпер раблю, з'яўляецца гэтым кампірамісам паміж музыкай, якую мне хацелася б спяваць і той музыкай, якая запатрабаваная сёння.

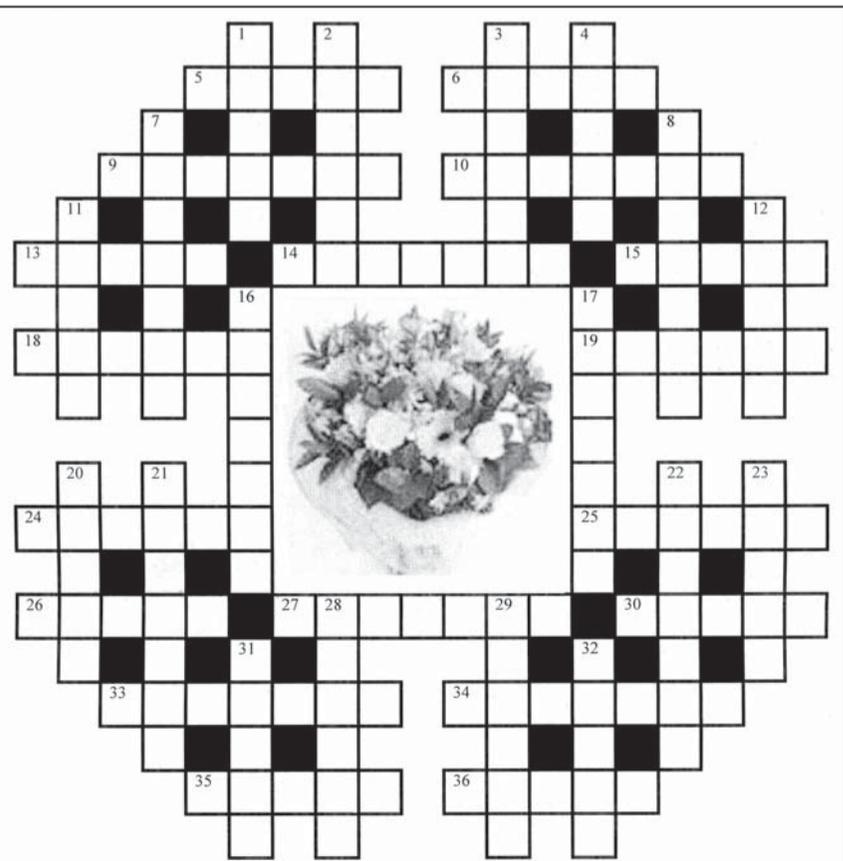
— Твой першы доўгачаканы сольны альбом выйдзе сёлета?

— Я сам сабе паабяцаў, што гэта адбудзецца ў гэтым годзе. Цяпер дапісваюцца апошнія кампазіцыі, і, думаю, ужо ў сярэдзіне года альбом будзе гатовы.

— Вольнага часу, напэўна, зусім няма? Многія артысты прызнаюцца, што галоўнае іх жаданне — выспацца...

— Ёсць такое, але гэта выдатна! Гэта менавіта тая стомленасць, пра якую я казаў, стомленасць у імя справы — і гэта добра, гэта правільна!

Крыжаванка

Па гарызанталі: 5. Імя беларускай фалькларысткі, пісьменніцы Кавалеўскай. 6. Маленькі, тоўсценкі хлопчык (разм.). 9. Не выбірай дзеўку ў ... , а шукай у агародзе (прым.). 10. Скрозь сцяну грошы лічаць (заг.). 13. Тое, што і каханка (устар.). 14. Імя Мядзёлкі, адной з першых выканаўцаў ролі Паўлінкі. 15. "... юности". Рэспубліканская маладзёжная газета. 18. Парны танец павольнага тэмпу. 19. Таццяна ... Беларуска тэатральны мастак, жывапісец. 24. Ніна ... бібліяграф, літаратуразнаўца. 25. Густы пах раслін, ягад (перан.). 26. Спецыяльнае памяшканне для стаянкі і рамонту самалётаў і верталётаў. 27. Герой Савецкага Саюза, публіцыст. Закатавана ў фашысцкім засценку, у Мінску. 30. Усыякая ... хваліць сваё дзіцятка (прык.). 33. Назва беларускай кінастудыі хранікальна-дакументальных фільмаў. 34. Першы зборнік вершаў Я. Купалы, які выйшаў 100 гадоў таму (1908). 35. Верш Я. Купалы (1911—1912): «Як ... не бачу — / Не міла мне жыць». 36. Ноч — маці, ... — мачаха, вечар — залюбка, раніца — ятроўка (прык.).

Па вертыкалі: 1. Духмянасць, прыемны пах. 2. Вясновыя кветкі — прыемны падарунак жанчынам на 8 сакавіка. 3. Сапраўднае прозвішча беларускага празаіка А. Ждана. 4. Беларуска паэтка, аўтар зборніка вершаў «Курганная кветка», які рэдагаваў Я. Купала, песні «Люблю», якая стала народнай. 7. Упрыгожванне, якое жанчыны носяць на шыі. 8. Беларуска паэт, аўтар зборнікаў вершаў «Добрай раніцы», «Трываласць» і інш. 11. Зварот да замужняй жанчыны ў Францыі. 12. Група людзей, што працуе ці вучыцца ў пэўны прамежак часу. 16. Яўгенія ... Беларуска паэтка. 17. Імя мужнай Наваградскай княгіні, герані аднайменнай паэмы А. Міцкевіча. 20. Імя каралевы Францыі, унучкі полацкай княгіні Рагнеды, дачкі кіеўскага князя Яраслава Мудрага. 21. Імя лекаркі, асветніцы Русецкай, аўтаркі дзённіка-кнігі «Авантура майго жыцця». 22. Жыхарка адной з заходнеўрапейскіх краін. 23. Якая клёпка, такая й бочка, якая маці, такая й ... (прык.). 28. Твор літаратуры, які ставіць вузкаагітацыйныя мэты. 29. Імя беларускай паэтэсы-рэвалюцыянеркі Цёткі (Пашкевіч). 31. Стральба і феерверк. 32. "... пра зубра". Паэма М. Гусоўскага.

Склаў Лявон ЦЕЛЕП, г. Дзяржынск

Правільныя адказы на крыжаванку, змешчаную ў № 6 за 8 лютага 2008 года

Па гарызанталі: 9. Бабруйск. 10. Выкручак. 11. Стэнка. 12. Лён. 13. Балада. 14. Сям'я. 15. Мікуцкі. 17. Рунь. 18. Шансон. 20. Купала. 22. Чардаш. 24. Радавы. 26. Свір. 28. Антычка. 31. Арда. 32. Эталон. 34. Сум. 35. Кроквя. 36. Міцкевіч. 37. Лявель.

Па вертыкалі: 1. Марцыяна. 2. Іронія. 3. Яйка. 4. Сколак. 5. Івянец. 6. Якуб. 7. Суфлёр. 8. Кардынал. 15. Манюшка. 16. Іскарка. 19. Суд. 21. Пуд. 23. Асветнік. 25. Вадэвіль. 27. Рылько. 29. Тысяча. 30. Каміла. 31. Адозвы. 33. Ніва. 35. Кола.